

קובץ גליונות

פרשת לך לך

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה

הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

מרן הגאון

רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר

רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה

הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור

הגר"נ קרליין שליט"א

מרן רה"י

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח

הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

ברי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

דברי אמת

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לעלוי נשמת

האשה מרת מירל ב"ר נטע יצחק הי"ד

תנצב"ה

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות

למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות"
ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
וכן בקו הצדקה 073-2757000
יש להקיש עבור קוד 4311
ניתן להעביר גם לבנק מרכנתיל
סניף 745 מס' חשבון: 45458

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
k.gilyonot@gmail.com

המעוניינים לסייע (בשעת
הצורך) בהעברת הקבצים,
ירשמו במס' 072-2587402
יש להקיש 5 ואח"כ 4,
הבקשה תשמע לכל הרשומים,
ומי שיוכל לסייע יצור קשר

המעוניינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם

וכן בכל ענייני הקובץ ניתן
לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל:

k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א לקראת השנה החדשה הבעל"ט

בואו והיו שותפים והקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

ח' חשון	לך לך	א' ניסן	ויקרא
ט"ו חשון	וירא	ח' ניסן	צו - פסח
כ"ב חשון	חיי שרה	כ"ט ניסן	תזריע מצורע
כ"ט חשון	תולדות	ו' אייר	אחרי קדושים
ז' כסלו	ויצא	י"ג אייר	אמור
י"ד כסלו	וישלח	כ' אייר	בהר
כ"א כסלו	וישב	כ"ז אייר	בחוקותי
כ"ח כסלו	מקץ - חנוכה	ה' סיון	במדבר - שבועות
ה' טבת	ויגש	י"ב סיון	נשא
י"ב טבת	ויחי	י"ט סיון	בהעלותך
י"ט טבת	שמות	כ"ו סיון	שלח
כ"ו טבת	וארא	ג' תמוז	קרח
ד' שבט	בא	י' תמוז	חקת
י"א שבט	בשלח	י"ז תמוז	בלק
י"ח שבט	יתרו	כ"ד תמוז	פנחס
כ"ה שבט	משפטים	ב' אב	מטות מסעי
ב' אדר	תרומה	ט' אב	דברים
ט' אדר	תצוה	ז' אלול	שופטים
ט"ז אדר	כי תשא	י"ד אלול	כי תצא
כ"ג אדר	ויקהל פקודי	כ"א אלול	כי תבא

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 228 | שנה ה' | פרשת לך לך | שנת תשע"ח

פניני הפרשה

לא נצטוו לנוול עצמה

"ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. והיה כי יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו הנה נא ידעתי" (לך לך יב, יא - יב) ושאלו את רבנו דהנה בגמ' בתענית כג, ב רבי מני הוה שכיח קמיה דרבי יצחק בן אלישיב. אמר ליה: עתירי דבי חמי קא מצערו לי. - אמר: ליענו, ואיענו. - אמר: קא דחקו לי. - אמר: ליעתרו, ואיעתרו. - אמר: לא מיקבלי עלי אינשי ביתי. - אמר ליה: מה שמה? - חנה. - תתייפי חנה, ונתייפת. - אמר ליה: קא מגנדרא עלי. - אמר ליה: אי הכי - תחזור חנה לשחרוריתה. וחזרה חנה לשחרוריתה. וא"כ אמאי אברהם לא עשה כ"י שיאמר לשרה שתתכער בכניסתן למצרים וביצאתה יחיר לה את יופיה. וענה רבנו: דלומר לאשה שתתכער זה קללה דאין אשה אלא ליופי, ואפי' שזה רק לזמן משא"כ ר' יצחק אמר רק שתחזור למצבה הקודם וזה שפיר אפשר (אוצרות שלמה על מגילת אסתר עמ' קע"ב ועי"ש מה שתי' ע"ז מרן הגרא"ק שליט"א)

צריך עיון

"ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתכם יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא"

הנה הש"ך (חו"מ סי' שפ"ב ס"ק ד') הוכיח מהרא"ש דמי שיועד בעצמו למול אינו רשאי לכבד לאחר למול. ויש שחלקו על זה, אמנם הקצוה"ח האריך להוכיח כהש"ך. ויש באחרונים הערות מגמ' בשבת קל"ג ע"ש. ויש להעיר מהא דשבת דף קל"ה דר' אדא בר אבהא גולד לו ילד מהול וביקש למוהלים שדמולו אותו בשבת כי הוא אחז שודאי ערלה כבושה ודוחה שבת כמבואר שם ברש"י ושום מוהל לא רצה למוהלו עד שמל הוא בעצמו את בנו ועשאו כרות שפכה, ואמר משום דעבר אדרב או גם אדשמואל דאפילו לשמואל הוא רק ספק ערלה ואינו דוחה שבת, עכ"פ היכי מיירי אי לא ידע למול א"כ אפילו אם ודאי ערלה כבושה מ"מ איך מותר לו למול בפרט בשבת וע"כ דידע למול, אלא דלכתחילה רצה שימולו אחרים אלו שיש להם יותר נסיון במילה עכ"פ איך היה מותר לו לכבד אותם במילה כיון שהוא ע"כ היה יודע למול.

ה' מה שאתמול לא היה לו, ממילא זה עצמו נחשב שלא כיבד את ה' כראוי, גם בלי שעשה איזה דבר, דממילא כשאין לו את ההכרה שיש לו היום, וממילא התפילה לא הייתה תפילה כמו שמרגיש היום, והלימוד הוא לימוד אחר, ומעשה המצות הם אחרת, עולם אחר לגמרי, ועל זה אמר ר' סעדיה גאון שהוא צריך כפרה וצריך סליחה. אמנם כל זה הוא כמו שהזכרנו, דהאדם מוכרח להתעלות בידיעת ה', ובכל יום ההשגה שלו בהקב"ה הייתה אחרת לגמרי. וכיון שכן, שאנו רואים דבידיעת ה' צריך להתעלות, הרי לנו לדעת דכידוע בהרבה דברים רוחניות שונה מגשמיות, ולמשל כשאדם עושה כלי בודאי צריך סייעתא דשמיא, ובלי סייעתא דשמיא אי אפשר לעשות כלום, אבל אחרי שכבר עשה כלי, הכלי עומד, אע"פ שהקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד **המשך בעמ' 3**

שיחה לפרשת השבוע

הציץ עליו בעל הבירה

שיחת רבנו בישיבת גאון יעקב תשד"מ:

הנה הרמב"ם בסוף משנה תורה בכל מקום למה שאנו קוראים "אמונה" קוראו הרמב"ם "ידיעות ה'" כמו בתחילת הלכות יסודי התורה פותח הרמב"ם: יסוד היסודות ועמוד החכמות - לידע שיש שם מצוי ראשון וכו' דהמצוה להאמין שיש בורא לעולם כותב הרמב"ם "לידע", ואח"כ בהלכה ו' שם כתב וידיעת דבר מצות עשה וכו'.

וביאר הדבר: דהנה בלשון הפסוקים מצינו לשון אמונה, כמו אצל אברהם אבינו כתיב: "והאמין בה" ויחשבה לו לצדקה", והיינו משום דאמונה בלשון הפסוק הכוונה היא "אמת", כמו שאנו אומרים בתפילה נאמנים ונחמדים, דהיינו אמיתיים, וכן אמת ואמונה, אלא דבלשון בני אדם זה יכול להתחלף ולפרש שהוא מאמין "ער גלויבט", ואי"ז הכוונה דמה זה מאמין, רק המצווה היא דצריך לדעת שהוא כן, ולכן הרמב"ם בדרך כלל כותב דהמצוה "לידע" לידע שיש בורא לעולם לידע שה' אחד, הכל מזכיר בלשון ידיעה.

והנה בריש פ"ד מהלכות דעות כתב הרמב"ם וז"ל: הואיל והיות הגוף בריא ושלם מרדכי השם הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדים את הגוף וכו', ומשמע שסובר דהמצוה עשה דונשמרתם לנפשותיכם וגו'. ועכ"פ מפרש הרמב"ם, דצריך האדם להיות בריא ושלם כדי לקים מצות ידיעת ה', והרי בודאי לא מיירי הרמב"ם בחולה רח"ל שאין בו דעת כלל, דא"כ אין צריך לומר, רק בחולה בעלמא, ומ"מ אי אפשר לו לידע את ה'.

ולכאורה לפי הבנתנו למה לא שייך באדם חולה ידיעת ה'. והם אדם חולה אינו יודע שיש ריבונו של עולם, ומעשים בכל יום אנשים חולים ומ"מ מכירים מאמונה, ומה זה נוגע לבריאות האדם?

ומשמע ברמב"ם, דאמנם ודאי כדי שיושאר האדם באותו מצב ואותה דרגה שייך גם כשהוא חולה דמ"מ יכול לחשוב ולהבין בדעתו, אבל כשצריך להגיע לידיעה ולהבנה יותר חזקה באיזה דבר, זה קשה בשעה שאדם חלוש, ולכן אותה הידיעה שכבר רכש יכול להמשיך בה לאורך זמן גם כשהוא חולה, אבל לגדול ולהתעלות בזה, להגיע להבנה עמוקה יותר, דבר שאינו פשוט כ"כ וצריך לעמול ולהתייגע בכוח, זה לא שייך כשהוא חלוש, ולכן אם ידיעת ה' היתה באמת דכמו שיש לאדם כך צריך להישאר, ואינו עולה בזה יותר, וכמו בהבנה שלנו, אדם שהוא מאמין הוא מאמין, ואינו נעשה מאמין יותר מיום ליום, בודאי אינו מובן למה אינו יכול לחיות בידיעת ה' כשהוא חולה, אבל אם צריך לגדול ולהתעלות באמונה, וצריך להתעמק ולעמול כדי להשיג הבנה יותר עמוקה באמונה, לא שייך את זה רק כשיש לו

מכתב על גזירת המילה | בשנת תשע"ב - תשע"ג קמו עוררין בכמה מדינות באירופה לאסור את הברית מילה. וכינסו ועידת רבני אירופה לשם כך וזה אשר כתב להם רבנו: בס"ה, לכ' חברי הועדה המתמדת של ועידת רבני אירופה המתכנסת בעיר קייב לעמוד על פריצי הזמן ולבנות הקהילות - שלמכון יסגא מאד.

הגמ' בשבת (ק"ל א') מביאה שמצות מילה היא מצוה שכלל ישראל מסרו עצמן עליה למיתה, וקיימוה כפי המסורה לנו מדור דור מאז שקיבלנו התורה מסיני ע"י משה רבינו ע"ה ומאז ועד עתה ממששים לקיימה במסירות נפש, ובמשך הדורות עמדו מאומות העולם לאסור קיום מצוה מילה או לשנות מהמסורה וכלל ישראל עמדו בנסינות ולא שינוי כלל מהמסורה. והנה בזמן האחרון עומדים בכמה מדינות העולם לאסור או להתערב בצורת קיום מצות מילה שלא כפי המסורה לנו מסיני אם זה בשינוי עצם המילה או שמחייבים לעשותה דוקא ע"י רופא וכדו', עלינו לדעת כי כל המשנה ידו על התחתונה, וכפי שכלל ישראל במשך כל הדורות כולם, מימות אברהם אבינו ע"ה עד ימינו, הכניסו את צאצאיהם בבריתו של אאע"ה בן שמונת ימים וכדת וכדין הן במעשה המילה והמציצה והן ע"י מוהלים יר"ש, כך גם אנו לא נשנה במאומה ממה שה' עד היום, כי כל מה שנשכים לפשרה כל שהיא הרי זה פרצה ופתח לבוא שוב ולהתערב בדבר הלכה, ועל רבני הקהילות לעמוד בעוז בפרץ שח"ו לא תעקר מצות מילה מעמנו. עוד עומד ומתעורר לעת כזו גזירת השחיטה אשר כבר הורו רבני קדומי שאין לעשות הימום כלל לבהמות ולאחרונה יש המתירים לעשות הימום תיכף לאחר השחיטה וזהו פירצה נוראה ובהסכמה לשינוי יש בה חלול ה' לפי שיש בזה כביכול הודאה שבשחיטה שלנו יש בזה צער בעלי חיים והרי תורתנו הק' היא תורת חסד וכל צורת השחיטה כפי המסורה לנו היא השחיטה אשר גורמת הכי פחות צער בעלי חיים וכל הטענות שבאים אותם המקטרגים אינן אלא ע"מ להפריע ולקנטר. ע"כ עליכם להתאחד כאיש אחד בלב אחד לעמוד על משמר ההלכה והמסורת, שח"ו לא ישנו בצורת השחיטה והמילה אפילו כמלא נימא. והנה בזה שרואים שיש נסינות לעשות גזירות על עם ישראל אומרים בשם הגר"א שאם אומות העולם באים לעשות גזירות סימן שיש קיטרוג בשמים, וקיטרוג א"א לכבות רק ע"י תורה תפילה ומעשי המצוות, ונקוה שמכיוון זה יצא חיזוק לכל הקהילות הק' שבמקומכם, חיזוק בתורה דהיינו לימוד התורה, חיזוק בתפילה, וחיזוק במעשי המצוות ובזכות זאת נקוה שנושע בקרוב ונגאל גאולת עולמים בביאת גואל צדק וארמון על משפטו יקום ב"ב אמן. **אהרן י. לייב שטיינמן** מר חשון תשע"ג לפ"ק (קובץ אגרות קטו)

לזאת יתפלל כל חסיד... | כשבישר לרבנו, הרה"ג יצחק רוזנגרטן שליט"א באמצע ימי החנוכה (תשע"ג) שבגרמניה קבעו חוק להתיר ברית מילה. שמח רבנו מאד, ואמר שזה נס חנוכה. ואמר אז, שמתפלל בכל תפילה באלוקי נצור, על ג' דברים: על הבני תורה שלא יפריעו להם ללמוד, ועל המילה, ועל השחיטה.

שינוי הפריעה מדור לדור - מכתב רבנו בענין פריעה | בס"ד י"ט מרחשון תשס"ה לפ"ק, על דבר הפריעה במצות הפריעה, שיש מוהלים שמקפלים ומפשלים עור הפריעה מע"ג העטרה ולא קורעין לכאן ולכאן, וזה שינוי צורת הפריעה המקובלת לנו מקדמת דנא, כמבואר ברמב"ם ושו"ע, וזה מעיקר הדין דלא מקיימים מצוות פריעה בהכי, דלא סגי בקיפול והפשלה אפי' נגלית העטרה, וצריך לקרוע בדוקא ע"י קריעה לכאן ולכאן.

וגם מרן הגר"ש זצ"ל צירף חתימתו ע"ז. (קובץ מוריה גליון של"ד עמ' קנ"א וראה שם באריכות מאמרו של המוהל הרה"ג ר' זאב זלץ שליט"א כל פרטי הענין) וז"ל מרן הגר"ש שליט"א במכתבו: בס"ד יום ה' ג' ניסן תשס"ז. ע"ד השאלה אם המוהל הוריד את עור הפריעה וע"ז מגלה העטרה אבל אינו קורע אותו ואם לא היה קושרו היה יכול העור לחזור אף שכעת שהוא קשור ידבק וישאר כך האם מקיים בזה מצוות מילה שהרי בשעת המילה עדיין יכול לחזור.

תשובה. לשון הטור יו"ד סי' רס"ד כיצד מלין חותכין את הערלה כל העור החופה העטרה עד שתתגלה העטרה ואח"כ פורעין את הקרום הרך שלמטה מהעור בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה הרי מפורש שהפריעה הכונה היא לקרוע את העור בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן וכבר כתב כן בפירוש בספר המנהיג והזהיר ע"ז וכן כ' במ' פרי האדמה בה' מילה ואף אם לא עשו כן לא נגמר המילה וצריך לחזור ולקרוע את הקרום ולהחזירו לכאן ולכאן ואם התרפא כך באופן שנשאר העטרה מגולה רק אז נעשה מהול ויש לחוש שאין

כאן מילה בשינוי ואינו דוחה שבת. **נסים קרליץ** (חוט שני מזוזה עמ' תמד) ובאילת השחר שבת קל"ג, א איתא: יש מתחדשים שעושים הפריעה ע"י קיפול העור וע"ז נפרע הערלה, והנה למעשה התינוק פרוץ, אבל חסר במצות המעשה פריעה, וכבר עוררו ע"ז, דהא לפ"ז אפשר לעשות פריעה בלא מלאכה, ולמה הותר לחלל שבת ע"ז, וע"כ שצריך לעשות מעשה קריעה בעור הפריעה.

מציצה בפה | כמה פעמים שהיה רבנו בברית וראה שהמוהל לא מצץ בפה רק ע"י מפה והי' לו בקורת ע"ז, ואמר שראה כבר כמה מוהלים תימנים שעושים כך. ואמנם ה' מעשה במוהל בבריסק שנחלה במחלה קשה בדם ע"י שמצץ דם המילה והתינוק ה' חולה בה היות שאביו או אמו היו חולים במחלה זו והורה הגר"ח מבריסק שימצצו בהזדמנות אחרת במשפחה הזו ע"י זכוכית לפי שזה סכנת נפשות. אבל ודאי שאצל המשפחות הרגילות שאין חשש סכנה ודאי שאסור ח"ו לשנות מהנהוג מדור לדור.

מכתב שנכתב בהוראות מרן הגר"ש זצ"ל | אחרי שהוברר הדבר על ידי רופאים מומחים בארה"ק ובחול"ל כי אין חשש רפואי שמציצה בפה כפי שנהגו משנות דור ודור תגרום ח"ו לפגיעה ברך הנימול ובי"ה רבבות אחב"י מקיימים מצוה זו בשמחה ואין פרץ וצווחה. הרי ברור שכל הדיבורים למנוע מציצה בפה הכל יפצה פיהם וחלילה לשנות בכי הוא זה ענין המציצה בפה, אמנם כן כאשר יש למוהל פצע בפיו יעשה את המציצה בפה ע"י אחר. בשולי הדברים כרוז זה נכתב בט"ו באדר א' תשס"ה בהוראת מרן זצוק"ל ונחתם על ידו ועמו מרנן ורבנן הגר"ש וואזנר זצ"ל הגרמ"ל לפקוביץ זצוק"ל ולהבחל"ח הגר"א"ל שטיינמן והגר"ח קניבסקי שליט"א. (קובץ ישרון חלק כ"ח עמ' שע"ו)

ביטול תורה או זריזין מקדימין מצוות | התפרסם ברבים בעת כשהיה רבנו בארצות הברית שנשאל רבנו: מה הדין במקום שאם יעשו הברית בבוקר יגרם ביטול תורה לרבים, כגון שאומר שיעור וכדו', ואם יעשה הברית לאחר חצות היום לא יהא ביטול תורה, האם עדיף זריזין מקדימין על ביטול תורה.

והשיב: ביטול תורה דברים זה הדבר הכי חמור שיש, ובודאי דוחה המעלה של זריזין מקדימין. (שם עמ' שג"א) (וע"ע באילת השחר שבת קל"א ע"ב דכ' חידושי הרשב"א והנה במילה חזינן דביום השמיני עצמו אינו עובר בעשה כל רגע ורגע שאינו מלו דא"ב אין היתר לאחר המילה אפי' רגע ובגמ' פסחים ד' א' מבואר שהוא רק דין זריזין מקדימין למצות ובאילת השחר יבמות דף ו' ע"א ד"ה והנה בתוס' כ' רמזה יש קצת ראייה דהמצוה היא לעשות מעשה המילה ולא שיהא כל חייו במצב של נימול דבשלמא על מעשה שייך להזדור מדין זריזין מקדימין אבל אם המצוה שיהיה כל חייו נימול הא חייב השכם בבוקר למול כדי שלא יהיה אפילו שעה אחת לא נימול ולא רק מדין זריזות וע"י בזה בבית הלל ח"ב סי' מ"ז שכתב דיש ב' חלקים במצות מילה מעשה המילה כדכתיב המול לך ושיהא נימול שזה מצוה הנמשכת לעולם כדכתיב והיתה בריתי בשרכם עי"ש והנה לפי המבואר שמילה בבוקר של שמיני עצמו יש בו רק ענין זריזות יש לדון דאולי במקום חשש ביטול תורה לקרואים אל הברית עדיף לוותר על זריזין מקדימין ולערוך הברית מאוחר יותר כדי שלא יהא ביטול תורה וצ"ע) ודבר זה שגור בפי רבנו טובא, שיש הרבה לזוהר בזה שח"ו לא יפסידו את סדרי הכולל על חשבון זריזין.

[א"ה ודעת מרן הגר"ש שזריזין עדיף ולא לאחר את המילה אחר חצות] ושח לנו הרב א"ג שליט"א: כשנולד בני בשעט"מ היה גידון האם לעשות ברית ב-10 בבוקר כיון שמשפחתי גרה רובה בירושלים, והיה באותו יום קריאת התורה וכו' והיה טרחה גדולה מאוד לעשות ב-9, אך מאידך האברכים ככולל יגיעו לסדר מאוחר, או בצהריים, ואז אני מפסיד את מעלת הזריזין. ואמרתי לרבנו שאף שפורסם בשמו כמה פעמים שר"מ בישיבה לא יעשה ברית בבוקר כיון שהוא צריך למסור שיעור וזה גורם ביטול תורה, אך יש לחלק דר"מ מחוייב להעמיד את עצמו כמוסר שיעור, אך אני אין לי שום חיוב דיני בזה, שאל אותי רבנו אם אני אברך מקובל בציבור, ויש חשש שיבואו אברכים לברית. אמרתי לו שאני מוכר בחברה... אך חזרתי שוב על החילוק, תפס רבנו שליט"א את ידי ואמר לי במנגינה 'ביטול תורה! אצלי ביטול תורה זה העוון הכי חמור שיש, והוא דוחה את כל הענינים שבתורה! [והוא אמר את זה במנגינה שהסבירה לי היטב שאין כל בכלל שום שאלה, ואצלי החיסרון שאין לי הערכה לתורה]. אמרתי לו שאתלה מודעה בכולל שאף אחד לא יבא, הוא שאל אותי אם כולל שלי כ"כ ממושמע, אמרתי לו אבל כך אני מסיר את האחריות, ענה לי שוב אצלי ביטול תורה הכי חמור, וכל מה שגורם לזה בין באונס בין ברצון הוא גורם לעבירה הכי חמורה, וסכ"ס אתה גורם לביטול תורה. בסוף החלטתי לעשות כמין פשרה לעשות ברית ב9:30 ולא לתלות מודעה בכולל כלל, מרן הגר"ח ק' היה אמור להיות הסנדק בברית וזו השעה שקבעתי איתו, כשהתקשרתי להודיע היכן הברית, אמרו לי שתדלדו לדייק ולהיות ב-9 מוכנים כבר, אמרתי לו שחלה כאן טעות וקבענו ב9:30, והוא משום מה כתב 9:00 ממש בטעות, ואמרו לי שבחיים לא ארעה לו כזו טעות... בסופו של דבר הברית הייתה ב9:05 והאברכים הגיעו לכולל ב9:20, ללמד כי רצון יראיו יעשה, ולא הועילו כל התחבולות... ודבר רבנו ראש הישיבה שליט"א יקום לעולם...

שליחות מכתבים | כשהיה שולח רבנו מכתבים לחו"ל היה מקפיד שלא להניח בדואר מיום ה' ואילך כדי שלא יגרם לחילול שבת.

אפיית חלה | במכתב חיוזק לאחר אסון לבני קהילה כתב רבנו: מיום ' כסלו תשס"ז, עקב אסונות גדולים שאירעו שם ר"ל, הורה להם רבנו לקבל עליהם כמה ענינים, וביניהם כתב: "גם ראוי שהנשים שבאפשרותם לאפות, יאפו חלות לכבוד שבת להפריש חלה בשיעור, שלשיטת החזון איש זצ"ל זה 2250 גרם לחייב ברכה. ואפילו [אם] קשה לכל שבת, יאפו פעם בחודש". ונשאל רבנו העם לעשות חלות פ"א בחודש עם הפרשת חלה או כל שבוע בלי הפרשת חלה? ואמר שעדיף כל שבוע.

להקפיד בהפרשת חלה שיהא מן המוקף | אמר רבנו: דיש להקפיד בהפרשת חלה להחזיק ההפרשה צמוד לכלי שהבצק נמצא שם בזמן ההפרשה, משום דלהגרא" ס' שכ"ה בעינן שיגע כלי בכלי בזמן ההפרשה ורק בכה"ג יכול לתרום מכלי אחד על השני. ומה שאין נוהגים כן הוא משום דברמא" ס' שכ"ג איתא דחלת חו"ל לא ניטלת מן המוקף, וכן נהגו בחו"ל, ונתפשט כן אף בא", ואינו נכון, דהא בא"י נוטלים רק מן המוקף. (שיעורי הגרב"צ פלמן זצ"ל בשם רבינו קובץ מוריה ניסן תשנ"ט)

בדברי האבי עזרי בסילוק הקדירה | בהגהות הגרעק"א על השו"ע (ס' רנ"ג) הביא לרון באם סילק אחר שאינו בעל הקדירה, את הקדירה מע"ג הכירה, ולא היה בדעתו להחזירה, אם נאסר להחזיר או נימא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ותלי לה בפלוגתא התתוס' והר"ש שנחלקו בדבר שאיסורו ע"י המעשה, רק שצריך ג"כ דעת אם בכה"ג אדם אוסר דבר שאינו שלו, וה"נ לענינינו כיון שעיקרו הוא עקירת הקדירה מע"ג האש, רק שתלוי באין דעתו להחזיר יה' הדין דלדעת התוס' אינו יכול לאסור, ולדעת הר"ש חשיב דנאסר ע"י מעשה, ואדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה.

ובאבי עזרי (מהדורא קמא פ"ה ה") תמה על דברי הגרעק"א דאין העקירה במחשבה שלא להחזיר אוסרת החזרה רק עצם ההורדה מע"ג הכירה אוסרת, אלא שאם בדעתו להחזיר שרי, ומה"ט גם אם נפלה הקדירה מעצמה מע"ג האש אסור להחזירה, כיון שנגמרה השהיה הראשונה, ומביא ראי' לזה מטלית שנפלה דצריך לחזור ולברך, אפילו שאם הורידה על דעת להחזיר א"צ לברך וע"כ תפילה הוי לה סילוק, וה"נ לענין קדירה אם נפלה נסתלקה השהיה הראשונה ואסור להחזירה, וממילא מקשה דאף אם סילק אדם אחר, למה יהא עדיף מאם נפלה מעצמה ע"ש.

והנה יש לחלק, בין טלית שנפלה להורדת קדירה מן הכירה, דבטלית שנפלה כבר נפסק המצוה לגמרי, ולא חשוב אם נפלה על הקרקע, או על כסא וכדומה דכבר נעקר הכל, משא"כ הכא הא יש חילוק בין נפל על הקרקע ואם נפלה על המטה יש בזה. ספק והיינו כמו שמשמע קצת ברש"י דכשהיא נמצאת על הקרקע מוכחא מילתא דאין דעת האדם להחזירה ולזה הספק אם גם במטה כן או לא משא"כ גבי טלית לא חשוב מה שיש להבין איך נראה זה בעיני אנשים ולא כמו הקדירה כשנמצאת במקום שמוכח מילתא שאינו חשוב להחזיר ולכן יש מקום למש"כ הגרעק"א דלשיטת התוס' אם הורידו אחרים או אם יצייר שתיפול מעצמה עדיין לא נעקר לגמרי. (אילת השחר שבת מ"ח, א)

מי יכול לחלוק | סיפר הרב י"ד שליט"א: בשנת תשנ"ה רעשה כל הארץ עם פירסום דעת מרן רבי שלמה זלמן להחמיר שלא להשתמש במכשיר "קראק פאט" בשבת מפני חשש הטמנה וסיפרתי זאת לרבנו והוספתי שיש חולקים על פסק זה ונענה רבנו בתמיחה ואמר בנחרצות: ווער קען זאך דינגען אוף איהם [מיהו שבכוחו להתווכח על

המושך מעמ' 1 מעשה בראשית, מ"מ זה כבר בחינה אחרת, דעושה הקב"ה שהבריאה תמשיך בקיומה. אבל ברוחניות צריך להתעלות להגיע לדרגה גבוהה יותר, ובכלל ברוחניות זה אחרת, דהנה בגשמיות בודאי יכול אדם ליצור כלי וכדו', אבל אינו יכול להטיל חיות בדבר, ואפילו בזמננו, שכבר הגיעו האנשים להשיג כל מיני חכמות, מ"מ חיות אינם יכולים לעשות, הם יכולים רק לעשות דומם. רק הקב"ה יכול ליצור חיות, אבל רוחניות הרי זה לא דבר גשמי, וזה אדם לא יכול לעשות לבד, רק דאחרי שאדם עשה את האפשרויות שלו, יש סייעתא דשמיא, ונכנסו בקרבו מעלות רוחניות, שזה דבר עם חיות. וא"כ כיון שאנו רואים שצריך לעלות בהבנה בידיעת ה', זה שייך רק אם האדם ישקיע בזה את כל ההשתדלות שלו בין בידיעה, ובין להתעמק ולהתבונן היאך להתעלות יותר, ואז יזכה לזה, אב רק עם סייעתא דשמיא מיוחדת. כמו שאמרו חז"ל הבא ליטור מסייעין אותו, והרי בשאר עניינים גשמיים לא אמרו שמסייעין אותו, אע"פ שבודאי כל דבר צריך סייעתא דשמיא, ובלי זה לא יכולים לזוז, מ"מ לא מרגישים שמסייעין אותו, דשאר דברים הטביע הקב"ה בבריאה שיכול האדם לעשותם, אבל להכניס חיות זה רק הקב"ה עושה, ולכן להתעלות ברוחניות הבא ליטהר, מוכרח להיות עם סיוע מיוחד, מסייעין אותו, ובלי זה לא היה כלום, רק ע"י סייעתא דשמיא מיוחדת, השפעה מיוחדת של רוח ממרום.

ועפ"ז נוכל להבין מדרש שידוע לכולם, אבל לא כל אחד מתעמק לדעת מה מונח בדברי המדרש, על הפסוק ויאמר ד' אל אברם לך לך וגו', מביא המדרש משל לאחד שהיה עובד וראה בירה דולקת (פי' מאירה), אמר אפשר שאין בעל לבירה, הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני הוא בעל הבירה, כך אברהם אבינו, ראה את העולם הגדול, ואמר אפשר לעולם בלא מנהיג, הציץ אליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם.

ולכאורה, מה מוסיף המעשה עם הבירה, הרי בלי משל זה היה מובן אותו הדבר, דאברהם אבינו היה מתפלל מי הוא בעל העולם, דאי אפשר לעולם

דעתו]. ואמרתי שיש איזה שמועה שהגאון בעל האגרות משה התיר זאת, ואמר לי רבנו "רבי משה שאני".

הל' שהיה | יש לעיין להפוסקים דכשיושבת ע"ג גחלים ממש הוי הטמנה אע"פ שאינו מכוסה לגמרי מכל הצדדים וכשיטת המחבר ס' רנ"ג סוף סעיף א' א"כ למה התיר בס' רנ"ד בשר גדי לצלות ע"ג גחלים דנהי דלא חיישינן צריך הוי אבל ע"ג דגם ל"ז דף מ"ט כיון וצ"ל טפי רב יוחנן תנא שמא יחתה מ"מ הא הוא בכלל הטמנה והטמנה אסור בכל גווני ובס' רנ"ז הא מבואר דדעת המחבר לאסור בחייאת בהטמנה ודלא כהרשב"ם דמתיר וא"כ למה מותר בשר חי ע"ג גחלים הא הוי הטמנה ובאמת זה מפורש בגמ' דף י"ח אלא דקשה למאן דס"ל דכשנגוע בגחלים הוי הטמנה דא"כ למה מותר בשר גדי דנהי דגם איסור הטמנה משום שמא יחתה מ"מ הא בגפת לא שייך שיחתה אלא גזירה שמא ישים ברמץ ויחתה הרי דכל שזוהו בגדר הטמנה חיישינן ואסרינן א"כ נאסור, ואע"פ שיש לחלק דשאני הכא דבהבשר גופא שעל הגחלים שייך שיחתה וכיון דלא חיישינן לא שייך לגזור שמא ישים ברמץ משא"ב בגפת דבגפת עצמו לא שייך חיתוי אסרינן משום גחלים מ"מ צ"ע, וכן מהא דתנן ולא חררה ע"ג גחלים דמשמע דבקרמו פניה מותר ולמה לא יהא אסור מחמת הטמנה דאסור אפילו נתבשל?

ואין לומר דאין דרך הטמנה אלא כשטמטמין בכלי אבל בבשר לבד אין הטמנה דהא בסוגיא דסילון דאנשי טבר"י מבואר דשייך הטמנה גם במשקה. (אילת השחר שבת ל"ז ע"א)

הקונה פירות עם השגחה לעשרן בשבת ולענין ביעור | שמעתי מהגר"ש ברום זצ"ל בשם החזון איש זצ"ל דבכה"ג דיש על הפירות השגחה כשרה ומדינא אינו צריך לעשרן ואע"פ שמועשר לחומרא כדי להשקט את רוחו מותר לעשרו אף בשבת, וכן א"צ מן המוקף וסגי מחד על הכל, ועדיפא מדמאי, והוסיף רבנו דה"נ דאינו חייב בביעור.

(שיעורי הגרב"צ פלמן זצ"ל קובץ מוריה ניסן תשנ"ט, והובא באילת השחר שבת קכז, ב וע"ע דרך אמונה פ"ט מעשר בציון ההלכה סקפ"ט)

וז"ל האילת השחר" שבת קכז, ב וסיפר לי ת"ח אחד שפעם אחת היה עובדא לפני החזו"א במאכל ששכחו לעשרו מע"ש ולא עשו תנאי והתיר להפריש ממנו בשבת בלא תנאי דבאמת אינו תיקון שמן הדין מותר לאוכלו בלא הפרשת תרומ' כיון שהי' עליו השגחה שכבר הפרישו עליו תרומ' ורק לרווחא דמילתא מפרישים תרומ', ומוזכר גם בספר דרך אמונה פ"ט ממעשר בציון ההלכה ס"ק פ"ט.

מנעלים לשבת | הנה המשנה ברורה (ס' רס"ב סק"ה) כתב, וטוב שלא ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול אפילו חלוק ואם אפשר טוב שיהי' לו טלית אחר לשבת עכ"ל (ועל מעיל שלובשים בימות הגשמים לא ראינו שמקפידים). ויל"ע האם גם צריך להחליף מנעלים.

והנה בב"ב (נח, א) איתא מטה של ת"ח כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה ומנעלין בימות הגשמים. ופירש הרשב"ם דרך לנעול מנעלים בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים בשביל הטיט, ומניחין שם את הסנדלין בימות החמה עד ימות הגשמים שיצטרך להם. ומשמע שלא היו מנעלים מיוחדים לשבת דא"כ היה צריך להיות תמיד מנעלים וסנדלים של שבת במשך כל השבוע מתחת מטתו (ועי' ירושלמי שבת פ"ו ה"ב ובפי' קרבן העדה ובפני משה).

(אילת השחר עקב ה, ח)

ומעיל שהולכים בימות הגשמים לא ראינו שאנשים מקפידים שיהא להם מיוחד לשבת. **בגדי שבת לנסיעה** | כשנסע רבנו לחו"ל באריות הדברים לחו"ל, הקפיד רבנו בעיקר על צריכים רוחנית, ולמשל הקפיד שיכנסו את כל בגדי השבת כפי שרגיל להחליף את כל בגדיו ממש מכף רגל עד ראש, כבמאר בהל'.

בלא מנהיג, וא"ל הקב"ה שהוא בעל העולם והרי אין פשוט המשל בבירה יותר מהבריאה, ולמה הוצרכו המשל?

וכפי הנראה דרמזו בזה חז"ל למה שנתבאר, דכמו בבירה כל זמן שלא יציץ עליו בעל הבירה ויתגלה אליו, ולא שייך בשום אופן שידע מי הוא בעל הבירה, וכך גם באמונה, בלי שתהא התגלות מיוחדת מהקב"ה להתקרב לאדם להראותו, כמה שיעמול האדם עם שכלו לבד, ומוכרח ע"כ שתבוא במיוחד רוח ממרום, התגלות שתאמר לו אני הוא בעל הבירה, וההתגלות היא כפי המידה שהאדם טורח ומתייגע להגיע אל האמת, דכמה יותר שיעמול בזה, כך לפי מידה זו תופיע עליו רוח ממרום, ולכן אברהם אבינו, שדרישת האמת שלו הייתה באופן מופלא במיוחד, זכה ג"כ שההתגלות ליו הייתה באופן מיוחד, שזכה לנבואה "אני הוא בעל הבירה", וכמו שהביאו חז"ל את הפסוק ויאמר ה' אל אברהם לך לך, שזו נבואה, וזה הדרגה הגדולה הזו שזכה אברהם אבינו בשביל דרישת האמת העצומה שלו, שהטריד אותו מאד, דמוכרח להיות בעל הבירה, זכה שאמר לו הקב"ה "אני הוא בעל הבירה".

הכלל הוא לכולם, דכל אחד כפי מדתו כמה שהרעבי עצמו והצמיא עצמו בשביל שקידתו וטרתתו לדעת את האמת, כפי מידה זו הוא זוכה לסייעתא דשמיא, שיוכל לזכות להבין, ובלי זה לא היה שייך בשום אופן שישגי, וכמו המשל בבירה, דבודאי אפילו אם יום ולילה יתהלך בקושיא זו וכי אפשר לבירה בלא מנהיג, לא יועיל לו כלום בלי שיציץ עליו בעל הבירה. וזה מה שבאו חז"ל ללמדנו, דאחרי הכל היה מוכרח לאברהם אבינו סייעתא דשמיא מופלגת, שתהא לו התגלות! ובלי זה לא שייך שיזכה, כמו שאמרנו שרוחניות היא דבר עם"חיות", וחיות אין אדם יכול לעשות, רק הפעולה הגשמית יכול האדם לעשות, וכאן חלק עשיית האדם הוא להתאמץ ולעשות ולחשוב, ולחפש ולרצות לראות את האמת, אבל לזכות לדת את האמת, מוכרחים לסייעתא דשמיא מיוחדת. (ימלא פי תהלתך אמונה עמ' שצה - שצט ועיי"ש עוד)

רבן של בני הגולה

אירופה

אודות המדינות באירופה אי"ה נכתוב בפרטות וכאן נביא אודות הגוף הכללי ועידת רבני אירופה, שמדי כינוס שולח רבנו מכתב עבורם להעמיד צורת הרבנות והפעילות במקומות אלו. שאלות ותשובות באריכות עם רבני אירופה הבאנו בגליון פ' שופטים תשע"ה ולא כפלנו כאן שוב יעו"ש. הועידה קיימת כבר עשרות שנים, אבל במהלך השנים השתנה פניה ונהפכה ליותר ויותר חרדית לדבר ה' בנשיאות הרה"ג ר' פנחס גולדשמיד שליט"א רבה של מוסקבה.

מכתב בחודש אייר תשס"ז

בס"ד. ל"ה הנאספים בוועידת רבני אירופה. ה' עליהם ישגא. כפי ששמעתי כמו כל דבר של רוחניות צריך חיזוק וידוע שכל מקומות אשר בני ישראל נפרו יש ירידת הדורות מאד ונתערבו חלק גדול מעמינו עם לא יהודים ויש מקומות שלרגלי סיבות שונות באים להתגיייר אבל יש מאד לדקדק שהגיוז יהי' לפי דין תורה ורבים עושים במרמה וצריך זהירות מאד בזה. וכן צריך להרבות תורה בפרט בהנוער אשר זה קובע מצב האדם על כל החיים וכשמסתחנן על דברי רבותינו מדור דור יש לקוות שהתורה לא תמוש מפיהם אמנם גם כי כבר באו בשנים ג"כ המאור שבה מחזירן למוטב ואחריות הצבור מוטל על רבני דמתא, ויש לקוות שיכולים הרבה להועיל בתשומת לב מיוחדת ובעמל ויגיעה.

וה' ינחנו בדרך אור לקרב יהודים שהם כמעט כאבודים לקרבם לאביהם שבשמים וזכותם של מזכי הרבים אין להעריך. כ"ו אייר תשס"ז לפ"ק.

אהרן יהודה לייב שטיינמן (קובץ אגרות קסה)

<< מכתב אודות גזירת המילה הבאנו לעיל במדור "גזר גדר" >>

מכתב אייר תשע"ג - כיצד להתמודד מול הגוים

בס"ד. ל"ה ראשי ועידת רבני אירופה שליט"א המתכנסים בעיר בלגרד אשר במדינת סרביה. ה' עליהם ישגא.

אין להאריך בדברים הידועים לכל אחד על המצב הרעוע בו אנו מצויים בכל מקום ומקום אשר דרים שם יהודים, אשר לעינינו אנו רואים לאחרונה את התגברות האנטישמיות ע"י אנשים שאינם בני ברית, ועל מצב כזה אמר הנביא ישע"י (פרק כ"ו פסוק כ') לך עמי בא בחרריך וסגר דלתך בעדך וגו' ופרש"י שם תשובה זו יפיעלו הרבנים במדינתם וקהילותיהם כי רק ע"י ובבתי מדרשות, ועל כן יפעלו הרבנים במדינתם וקהילותיהם כי רק ע"י התחזקות בלימוד התורה וקיום מצותיה נוכל לעמוד מול כל אותם הבאים להרע ולהציק לנו, כמשי"כ הקול קול יעקב שבזמן שיעקב מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין הידים ידי עשו שולטות.

אמנם מאז קבלת התורה אמרו חז"ל שנקרא שמו סיני שממנו ירדה שנאה, ואף בלי שום סיבה הם שונאים אותנו, אך הדברים ידועים שגם במקומות שלא נראית השנאה בחוץ, אבל בשעה שרואה ביהודי שמצליח במעשיו ומתקנא בו ומתהפך לבו לשנוא אותו, ולכן אומות העולם בשעה שהם רואים את הצלחת בני"ה הם מקנאים בנו ושונאים אותנו וזה אבי כל סיבת האנטישמיות, וכן באותם במקומות שלא ראינו שנאה כ"כ, זה ה"י בגלל שהמצב הכלכלי שלהם ה"י טוב, ובשעה שהורע מצבם ורואים את הצלחת שכנים היהודי הם מתמלאים שנאה, וע"כ על זמנים כאלו יש על הרבנים לעורר לבני קהילותיהם שצריך לראות לנהוג בצניעות בענינים הגשמיים ולא להתבלט ולהראות שהמצב הכלכלי אצלם יותר טוב מאשר אצל אלו שאינם מבני עמינו, וכמו שכבר אמר אבינו יעקב לבניו למה תתראו ופרש"י למה תראו עצמכם כאילו אתם שבעים. ובהיות שעצם ההתקרבות לגוים היא רעה חולה מאד שהרי לומדים ממעשיהם וח"ו בסופו אף מתבוללים ביניהם רח"ל, ע"כ צריך מאד לראות ולחזק בענינים אלו במיוחד, שכאשר מתקרבים הרי הקב"ה מבדיל על ידי שמגביר שנאת העמים ועל כן יש לחזק מאוד בענינים אלו להבדיל בין ישראל והעמים.

ואליהם הרבנים אשר לפעמים נקרה לפניכם הזדמנויות אשר יש לידע מה שתשיב, ואין להגיב על כל אותם מקרים של שנאת העמים רח"ל, בזה עליכם לנהוג כנהגותו של יעקב אבינו שכאשר נפגש עם לבן לאחר שדרך אחריו רוצה ליטול ממנו הכל, והלא ה"י עליו לכאורה לענות לו בתקיפות ולזעוק עליו למה רוצה לגזול ממנו הכל, ומה ענה לו יעקב? מה פשעי מה חטאתי, בלשון רכה, והלא לבן ביקש לעקור את הכל וללקחת מיעקב אבינו הכל ולעקור את כל היסוד של כלל ישראל ובכ"ז לא ענה לו בתקיפות אלא בלשון רכה, ע"כ גם כאן כאשר מזדמן לפנינו מצב כזה יש להשתדל ולהסביר בלשון רכה, ולא להתגרות בם וכך לפעול עד כמה שדיינו משגת.

וכן גם לגבי גזירת השחיטה, אשר לדאבוננו בחלק מהמדינות כבר נאסר

לשחוט כדן ויש מדינות אשר לאחרונה התעורר שוב נושא זה שיש כאלו שרוצים לאסור השחיטה, ואין אפשר ליהודים לדור במקום שאין מניחין לשחוט כדת, ובאמת כל יסוד הגזירה היא אך ורק משום שנאה וקנאה לעם ישראל ורק שעוטים אותה בטיעוני סרק של צעב"ח, ע"כ על הרבנים והעוסקים בזה לדבר בתחנונים ובדברי הסבר על לב ראשי המדינות שניחנונו לנפשנו להמשיך המסורה לנו ממש רבינו ע"ה בלי שום סטיה ולו הקלה ביותר, ומבלי להתגרות באומות, אבל על עצם השחיטה יש ללחום ע"ז שח"ו לא ישנו אפי' בקוצו של יו"ד מההלכה הפסוקה לנו מהמסורת המסורה שבידינו מדור דור מאז שקיבלנו התורה מסיני ע"י משה רבינו ע"ה, ויתן ה' שמכינס זה יגבר קול יעקב ואז לא יוכלו ידי עשו לשלוט וזכה לגאולה האמיתית בבא"ס.

א.ל. שטיינמן א' אייר תשע"ג לפ"ק (קובץ אגרות קסה)

מכתב לחודש תשרי תשס"ט

בס"ד. ל"ה ראשי ועידת רבני אירופה הנועדים עם העוסקים בקירוב רחוקים לאבינו שבשמים שליט"א המתכנסים בעיר פראג ה' עליהם ישגא. הנה כידוע שבמדינות אירופה ששונאי ישראל בשנות הזעם ה"י ברצונם להשמיד את כלל ישראל בגוף וברוח.

והיות שכלל ישראל קיומו על ידי התורה לכן הרשעים מגעו מקיום מצות התורה וחשבו שע"ז יכלו ר"ל ישראל, והיות שיש לנו הבטחה כי לא תשכח מפי זרעו וכלל ישראל יחד עם התורה מובטחים שלא יכלו לא עלתה מחשבתם בידם, אמנם דבר זה עלתה בידם לעקור קהילות שלמות בכל רחבי אירופה ונותרו רק אחד מעיר ושנים ממשפחה, ואותם יחידים מאונס נטמעו ונאבדו מהם כל זיק תורה ויראת שמים.

ובחמלת ד', עת אשר קרא דרור לאחינו בני-ישראל אשר במדינות הקומוניסטים מתחת עול דיכוי הנפש והגוף, מלפני כעשרים שנה, קווה קיוניו שיחזרו אלינו אחינו האובדים באונס אל חיק אומתנו ואמונתנו. אך נכזבה תוחלתנו ובמשך השנים נשכחו ואין איש שם על לב את המון רבבות נשמות טהורות, אשר באונס גמור הועברו על הדת, אשר בדממה משוועות ומצפות לגאול ועזר, וכן בשאר המדינות שלא התענו תחת ידיהם כ"כ, התקרבו אל גוים ולמדו ממעשיהם, ונמצאים בסכנת התבוללות בין הגוים ר"ל.

ומקום שכאשר יתאספו אנשי אמנה כדי להעלות את דאגת כלל ישראל על ראש מאווים ולעמוד גיבורים לכל מצות הכלל, שישתדלו בכל האפשרות העומדת לרשותם, להביא לכל מקום ומקום תלמידי חכמים שיירצו תורה לתושבי המקום ע"מ להצילם ולהחזירם אל חיק היתדות הנאמנה. ובהיות שאחריות הצבור מוטל על רבני דמתא ע"כ לעת כזאת יש לחזק את העומדים על משמר הרבנות בהנהגת הקהילות בהשקפת התורה וברוח ישראל סבא למען יוכלו להמשיך בעבודת הקודש בהעמדת הדת על תילה בכל דבר ודבר, וכל רב ידאג להביא לקהילתו מרבץ תורה ויפעל להקים מקומות תורה במקומו לפי שרק ע"ז אפשר להרבות תורה שהמאור שבא מחזירן למוטב, כפי שהוכח בכמה מקומות שלאחר שיסדו מקום תורה קיבל המקום צורה אחרת, וכפי שידוע שכל מקום שהיתה בו ישיבה הרי נתן אור והשפעה על כל הסביבה ושמר על המקום, ובמקום שלא היתה בו ישיבה חושך כיסה ארץ וכוחות הטומאה התגברו ומקהילות הקודש לא נותר דבר ורבים נטמעו בין העמים.

ועל דרך זה יש אפשרות לעשות כהנהגה למען עמנו ותורתנו, ומה יש תקוה לבנות עם הזמן את הנהרסות לראות קהילות קדושות חזרות ונבנות, ולהשיב בנים תועים לאביהם שבשמים ולהחזיר אביהם לבעליהם והתועים יחזרו בתשובה שלימה למקור מחצבתם, וזכותם של מזכי הרבים אין להעריך. ואשרי הזורעים במקום שהוא באופן יחסי שממה מתורה ויראת שמים, והזוכים ליסוד מקומות תורה, חזקו ואמצו ויקויים בכם ברנה יקצורו, ואתם נוטלים שכר כולם.

וכמו"כ יש עליהם לראות איך לבצר את חומות הכשרות שיהי' דת וכדן, ויש מקומות שלרגלי סיבות שונות באים להתגיייר אבל יש מאד לדקדק שהגיוז יהי' לפי דין תורה ע"י בית דין מוסמך בלבד ובהכונת גדולי ישראל כי רבים עושים במרמה וצריך זהירות מאד בזה. יתן ה' שבזכות פועלכם אור התורה ישוב ויזרח במדינות אלו עד כי ישוב וירחם עלינו, בשום ה' את שיבת ציון, וארמון על מקומו יקום.

<< ועוד מכתבים רבים כתב רבינו למדינות אירופה ויובאו בשבועות הבאים >>

- הודעה ובקשה -

בשבועות הקרובים אנו עומדים לכתוב אי"ה אודות המדינות: אנגליה [לונדון - מנשסטר - גייטסהד] ארגנטינה.

למי שיש חומר אודות נסיעות וקשרי רבנו למדינות אלו אנא ישלח בהקדם למערכת

להערות והוספות על הנכתב בגליון נא לפנות למייל 0527680034@okmail.com או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת כאיל תערוג

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות. בחיפוש יש להקיש כאיל תערוג.

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת 24 שעות ביממה, בחיוב לטל' 037630585 שלווחה 198

מוסר הנלמד מהגשמים

בענין הגשמים אמר רבינו שבפרק שירה רואים דבר מעניין, דענין מים מוזכר בכמה אופנים, בגשמים ומעיינות וימים ונהרות, אע"פ שהכל זה מים, רק בצורות אחרות, משא"כ אש לא נזכר שאומר שירה כלל, ופירש הטעם לזה **כי מים מסמל "ענוה"**, וזה דבר חביב מאד, משא"כ אש שעולה למעלה מסמל על גאווה, והביא את דברי הגאון באבן שלמה, כי לבעל גאווה קשה הרבה יותר בגיהנום. ואמר שהכיר כאלו שבהיותם בישיבה היו בעלי גאווה, ובסוף לא נהיה מהם כלום! ובהזדמנות אחרת אמר שסבלו אח"כ הרבה צרות. וכששאלו את רבינו, **האם מבחור צעיר כבר יש תביעה על גאווה? הגיב - אלא מתי ???**

~~ ~ ~

הברות טל ומטר

במנין רבינו, הורה להכריז קודם התחלת מעריב – ותן טל ומטר לברכה – ולפני שמונה עשרה רק לדפוק.

~~ ~ ~

לא להיכנס לבעיות

בליל ז' מרחשון באו כמה אנשים לרבינו להתברך בדרך לנסיעתם בחזרה לביתם בחו"ל, ויעץ להם רבינו שימתינו מלהתפלל מעריב עד אחר שיצאו מארץ ישראל, כדי שלא להיכנס לבעיה של שאילת טל ומטר. ואפילו אחד מהם שהטיסה שלו היתה אמורה לצאת בשעה אחת בלילה, אחר חצות, בכל זאת סבר רבינו שעדיף שיקרא קריאת שמע קודם חצות, ויתפלל מעריב רק אחרי יציאתו מהארץ.

~~ ~ ~

בן חוץ לארץ ששודה בא"י

כמה מבני חוץ לארץ ששוהים בימים אלו בארץ ישראל, שאלו מה לעשות בענין שאלת טל ומטר, ואמר דכיון שדעתם לחזור עוד מעט, לא ישאלו טל ומטר.

~~ ~ ~

שאל טל ומטר בברכה אחרת

דן רבינו במי ששאל טל ומטר בברכה אחרת, כגון ברפאינו, האם בדיעבד אם לא שאל אח"כ בברכת השנים ולא בשמע קולינו, בכל זאת יצא, כיון שעכ"פ שאל טל ומטר, ומסתבר לי' דיצא בדיעבד.

~~ ~ ~

ספק התפלל בשלושים יום אלו

ספק אם התפלל שמו"ע אמרינן ספק דרבנן לקולא. לעין בזמן שצריך לומר ותן טל ומטר דהדין הוא בספק אם אמר צריך לחזור, כל זמן שלא עבר שלשים יום מיום שצריך לומר ותן טל ומטר, א"כ בזה שהסתפק אם התפלל שמו"ע הא כלול בזה גם ספק אם אמר ותן טל ומטר, וא"כ אולי יצטרך לחזור התפילה, [כת"י].

~~ ~ ~

מנחה שתיים או אחר זמן תפילה

שאלה: מי שנזכר שלא שאל טל ומטר בשחרית, אחרי שכבר עבר זמן תפילה, מה יעשה האם יתפלל עכשיו אחרי זמן תפילה, כיון שהוא קודם חצות, או ימתין למנחה ויתפלל מנחה שתיים. תשובה: יתפלל עכשיו, ואינו יכול להתפלל מנחה שתיים, דלא חשיב אנוס הואיל והיה יכול להתפלל עתה קודם חצות.

~~ ~ ~

ש"ץ שלא שאל טל ומטר

~ בעל תפילה שלא שאל טל ומטר בחזרת הש"ץ בשחרית, והזכירוהו לאחר שסיים כל השמונה עשרה עם ברכת כהנים, וצריך לחזור את התפילה, האם יחזרו לעשות ברכת כהנים.

תשובה: ברכת כהנים אינה קשורה לתפילה, רק רבנן אסמכוה שיברכו בתוך התפילה, אך אי"ז מעכב דוקא תוך התפילה, ממילא כבר יצאו ידי ברכת כהנים. [מיהו משום כל תוסף כבר כת' תוס' בראש השנה דף כ"ח ע"ב דאין כל תוסף במה שעושים מצוה פעמיים ע"ש, ובאילת השחר קידושין הבאנו דברי"ף משמע שסובר שיש איסור כל תוסף גם בעושה מצוה פעמיים.]

~ שליח ציבור שטעה בתפילת מעריב בלחש ולא שאל מטר, יכול שפיר לומר תתקבל, היות ואינו מבקש רק על עצמו, רק על צלותהון "דכל" ישראל.

לא להכין את צ' הפעמים בשבת
מי שרוצה לומר תשעים פעמים כדי שלא יצטרך לחזור [כפי שיטות אלו שזה מועיל], לא יחזור תשעים פעמים בשבת, די ש לומר דהוי כהכנה לחול.

ושבענו מטובה - מטובך

המ"ב בסי' קי"ז סק"א, הביא ב' דעות אם לומר ושבענו מטובך או מטובה. ואמר רבינו דירא שמים יוצא ידי שניהם, ואומר ושבענו מטובה מטובך. [וכן נוהג רבינו בכמה מקומות שיש חילוקי דעות בנוסח, כגון בברית מילה ציוה צוה להציל ידידות וכו'. ובמוסף ראש חודש זכרון לכולם יהיו, היו. ועוד].

סליחות בה"ב

כאשר בימים אלו חלים ימי תעניות שני וחמישי ושני, הורה רבינו לשואלים, שיכולים לומר לכתחילה את הסליחות קודם התפילה, היות ואי"ז חיוב, רק מנהג, אין קפידא שיהי' דוקא בתוך התפילה. רק שיאמרו אשרי וחצי קדיש, ולאחר הסליחות קדיש תתקבל. וכן נוהג רבינו במנין שבביתו.

ואם יש סנדק או מוהל, מקצרים הסליחות, היות ולאחר עמוד השחר הוא כבר זמן הראוי למילה, דבדיעבד אם מל לאחר עלות השחר יצא, [ושאני מסליחות של ימים נוראים שעיקר זמנם קודם עלות השחר, ולכן גם כשיש ברית אומרים תחנון].

בס"ד

דיני השוכח לומר ותן טל ומטר - ע"פ המ"ב עם הוספות מרבינו מרן שליט"א

~ אם נזכר שלא אמר ותן טל ומטר, קודם שאמר ברוך אתה ה', של מברך השנים, יאמר ותן טל ומטר במקום שנזכר, ולכתחילה יחזור לומר מ - ותן טל ומטר על הסדר, ועכ"פ סמוך לחתימה יאמר וברך שנתנו כשנים הטובות.

~ סיים מברך השנים ולא התחיל תקע בשופר, יאמר כאן ותן טל ומטר לברכה, ויראה לזכור לומר גם בשומע תפילה, [כמו שכתב המ"ב דלכתחילה לא יסמוך על מה שאומר קודם תקע בשופר].

~ התחיל ברכת תקע בשופר, יאמר בשומע תפילה, קודם כי אתה שומע וכו'.

~ נזכר אחר שאמר ברוך אתה ה', של שומע תפילה, יאמר למדני חוקיך, ויחזור לומר ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה כי אתה שומע וכו'.

~ נזכר לאחר שסיים שומע תפילה קודם שהתחיל רצה, יאמרנו כאן.

~ נזכר לאחר שהתחיל רצה כל זמן שלא סיים התפילה והתחנונים, יחזור לברך עלינו. [ואף אם ענה באמצע התחנונים לקדיש וקדושה, כל זמן שלא סיים התחנונים חוזר לברך עלינו].

~ אם לאחר שהתחיל רצה טעה, ובמקום לחזור לברך עלינו חזר לשמע קולינו, ושאל שם טל ומטר, בדיעבד מסתבר דיצא.

~ נזכר לאחר שסיים התחנונים, חוזר לתחילת השמונה עשרה.

~ אם הוא מסופק אם שאל טל ומטר, עד שלוש יום, חזקה שלא אמר.

~ אם אמר צ' פעמים "ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן טל ומטר לברכה" כתב המ"ב בסי' קי"ד דמהני. [ומסתבר דה"ה לבני עדות המזרח שמשנים את כל נוסח הברכה מברכינו לברך עלינו, אם אמר צ' פעמים רופא חולי עמו ישראל בך עלינו, נשתנה הרגילו, לומר בך עלינו].

ובעצם הקולא של אמירת צ' פעמים, אומר רבינו שהמציאות היא שגם אחרי שאמר צ' פעמים, עדיין מצוי שטועים לומר כפי ההרגל הישן, ולכן יראה כל אחד להחזיק ראש בתפילה לזכור לומר מה שצריך, ולא יצטרך לסמוך על קולא זו.

~ אם בהתחלת התפילה היה בדעתו לומר ותן טל ומטר, ואחרי התפילה נסתפק אם אמר, יש לסמוך דמסתמא אמר. [ואף דהמ"ב כתב דוקא בנזכר לאחר זמן, בזמנינו י"ל דעד סיום התפילה כבר מסיח דעתו].

דער עיקר איז, מען דארף האלטן קאפ - העיקר הוא שצריך להחזיק ראש!
ומי שמכוין בתפילתו לא שוכח, ומי שאינו מכוין, גם כשיחזור ויתפלל ישכח.

גיליון מס' 252 פרשת לך לך
תשע"ח שנה חמישית

לע"נ הרה"ח
ר' יהודה ב"ר שאול אריה
אפשן ז"ל
נלב"ע ה' מר חשון תשע"ז
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו" (יד, יב)

לכאור' הו"ל למכתב את לוט בן אחי אברם ואת רכושו. וי"ל שרמז למ"ש בכלה רבתי פ"ג שבאו בעיקרן להלחם באברהם אלא שנטלו את לוט שהי' פניו דומין לו והיו סבורים שהוא אברהם, והנה כפה"נ מהפסוקים לא נטלו את האנשים אלא את השלל כמ"ש בפסוק הקודם ויקחו את כל רכוש סדום ועמורה ואת כל אכלם [אמנם נשים וקטנים כנראה לקחו בכלל השלל לכן כתיב וישב את הנשים ואת העם] לכן בתחלה נטלו את לוט בשביל רכושו והי' דעתם להחזיר אותו וליקח רק את הרכוש אבל אח"כ שראו שהוא בן אחי אברם ודומה לו חשבו שהוא אברהם ולכן לא החזירוהו ונטלו גם אותו ולכן חילקו הכתוב.

שילהי מס' סופרים אברהם אבינו הי' גבוה קומתו כנגד ע"ד אנשים וכן כחו ע"ש, וצריך ביאור. וי"ל דהוא מוכרח דבסנהדרין צ"ב ב' מבואר דאורך המחנה שבאו על אברהם הי' ת' פרסה, ואליעזר הוא עוג כמ"ש שם במס' סופרים והוא בא עם אברהם להלחם כמ"ש בנדרים ל"ב א' ומפורש בפ' דברים דעוג ערסו ט' אמות וכל אדם כשנולד ארכו אמה ומחצה כמ"ש בב"ר פ"ב וא"כ עוג קומתו כנגד ו' אנשים, ומבואר בפסחים צ"ד א' דמהלך אדם י' פרסאות ביום והם נלחמו עד חצי הלילה כדפירש"י בחומש וא"כ נלחמו ו' שעות ורדפו אחרי המחנה ואדם בינוני מהלך בו' שעות ה' פרסאות וא"כ אברהם שהי' קומתו וכחו כנגד ע"ד אנשים ואליעזר כנגד ו' הרי ביחד היו כנגד פ' אנשים א"כ הלכו בו' שעות פ' פעמים ה' פרסאות והוא מכוון ת' פרסאות כנגד כל המחנה וזהו שפירש"י ויחלק עליהם כדרך הרודפין זה לכאן וזה לכאן דהיינו שאליעזר רדף לצד מזרח המחנה ל' פרסאות כנגד ו' אנשים ואברהם רדף לצד מערב ש"ע פרסאות כנגד ע"ד אנשים נמצא השיגו כל המחנה, ואע"ג שהם ברחו הרי גם אברהם ואליעזר רדפו ושוב נשתוו, ודו"ק [מיהו י"ל דכשרודף או בורח הולך יותר מ' פרסאות ליום וצ"ע].

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"ספר התורה שנפל"

השבוע הגיע אל שולחנו של רבינו שאלה חמורה ועצובה, מאחת הישיבות החשובות בארץ (מפני כבודה, כמובן לא נביא את הפרטים המלאים).

המעשה קרה בימים האחרונים, בעיצומה של שבת קודש, בהיכל אחת משובי הישיבות, בשעה שבאו להגביה את ספר התורה אחרי קריאת התורה, המגביה הרים את הספר אך לפתע לחרדת הכל, נפל הספר תורה ארצה !!!! כמובן, תיכף ומיד הרימו את הספר תורה בכבוד הראוי, והניחו עליו את מעיל הספר תורה והחזירו לארון, אך הלכה פסוקה היא (משנה ברורה סימן מ' ס"ק ג') כי אם נפל ספר תורה לארץ, אפילו עם נרתיקו נוהגים להתענות. כמובן, כל בני הישיבה נחרדו מאוד, על מה עשה ה' ככה שראו בבזיון התורה באופן כזה, ותיכף הנהיגה הנהלת הישיבה מספר חיזוקים בנושאים שונים הקשורים לספר תורה וכבוד בית הכנסת.

אלא, שלענין התענית עלו מספר שאלות בענין. ומכוחם הכריע רבינו, שאין התענית במקרה זה חמורה כל כך. ושני שאלות מרכזיות היה בענין. ראשית - הספר תורה נפל כשעשו הגבהה על יד הבימה (והבימה עומדת על במה מוגבהת), נמצא שלא נפל על הארץ אלא על הקתדרא, ואולי יש להקל בזה, ויש באחרונים דעה שאם לא נפל על הקרקע ממש יש להקל בזה, ואכן מכוח זה פסק רבינו שאין חיוב תענית. וכי ניתן לסמוך על אותם דעות. שאלה נוספת היתה - כי הספר תורה לא נפל בשכיבה על הארץ, אלא נפל בעמידה, כך שהקלף לא נגע בקרקע אלא העצי חיים נגעו בארץ, ואולי זה קל יותר. תשובת רבינו היתה: הספר תורה נחשב שנפל, אבל זה קל יותר מאם נפל בשכיבה, והרבנים יראו לפי הענין במה להקל לבני הישיבה (עי' דעת נוטה תפליין עמוד ת"ל בשם רבינו על מקרה שנפל על כסא).

נציין כי בספר דעת נוטה על תפליין, מובא (עמוד תכ"ו) כי לכתחילה אין להחליף את התענית בצדקה, אלא צריך לצום באותו יום או למחרתו, וגם אין לדחות הצום ע"ש. ונקוה לה' כי חודש מר חשון יהפך לנו לחודש של שמחה בקיום המצוות וביאת הגואל.

עלי הדף

ישמח לב מבקשי ה'

לבקשת רבים מקוראי הגליון בארץ ובגולה, אנו נענים אחרי הפצרות רבות להקדיש בס"ד בלי נדר מידי שבוע הארה או הערה קצרה על נושא השייך לדף היומי של אותו השבוע.

כידוע, אחרי שייסד הגאון מהר"ם שפירא זי"ע את לימוד הדף היומי, התקבל הדבר בכל תפוצות ישראל, וכמעט אין לך אדם מישראל, בפרט אלו שאין להם הפנאי להיות יום שלם בבית המדרש, שלא קובע לעצמו זמן ללמוד את הדף היומי. לא לחינם המליצו חכמי הדורות את התקנה הזו כ'דף המאחד' את עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם, באשר הכל עסוקים באותו הנושא.

כידוע, תורתו של רבינו שליט"א רחבה מיני ים ואין לך נושא או סוגיא שאין עליה חידושים ממנו שליט"א, ולבקשתנו, נעתר אחד מחשובי התלמידים הוותיקים זה רבות בשנים, החפץ בעילום שמו שליט"א שידיו רב לו בכל ספרי רבינו, לציין דבר תורה השייך להדף היומי, ועל ידי זה תרבה הדעת ותכון השמועה וישמח לב כל מבקשי ה'. המדור אשר בשם 'עלי הדף' יכונה, יצטרף לסידרת המדורים הקבועים בכל שבוע ושבוע.

מיותר לציין, כי הנושא הנוגע לדף אינו קבוע, פעמים יעסוק בהלכה ופעמים באגדה, פעמים בחידודי ופעמים בביאור בדרך הסוד, כפי שתחינה עיניכם מישרים. נשמח לקבל הערות והארות, ואי"ה נשתדל להשיב ולהגיב.

בעתה ואחישנה

כי דבר ה' בזה

שם צ"ט א' תניא איך כי דבר ה' בזה זה האומר אין תורה מן השמים ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו זהו כי דבר ה' בזה וכו'. והנה הרמב"ם בפ"ג מתשובה ה"ח כתב שהוא בכלל אפיקורוס ואין לו חלק לעוה"ב וכנראה דלמד דכל הני דאמרי' בסוגי' כי דבר ה' בזה הוא בכלל האפיקורסים דהא בגמ' קאי על אפיקורוס עי' בכל הסוגיא, ובה מיושב מש"כ בדרשת הגר"ח מלוזין ז"ל לר"ה וכו' בקובץ אגרות למרן החזו"א ז"ל (ח"א סי' י"א) דכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הוא בכלל אפיקורוס כדאמרי' בסנהדרין שם אע"ג דבגמ' ליתא אלא שהוא בכלל כי דבר ה' בזה, למדוה מדברי הרמב"ם דכל הני שהם בכלל כי דבר ה' בזה הם בכלל אפיקורסים.

(דרך אמונה הל' בכורים פ"א ה"א ביה"ל ד"ה וכל ועי"ש עוד באריכות)

סנהדרין דף צ"ח א' אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב בעתה וכתוב אחישנה זכו אחישנה לא זכו בעתה אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה (פרש"י במהיות) וכתוב עני ורוכב על חמור (פרש"י כעני הבא על חמור בעצלות) זכו [שיהא בזכותם ע"י אחישנה] עם ענני שמיא לא זכו עני ורוכב על חמור. והנה בסוכה דף מ"א א' כתבו רש"י ותוס' שם (ד"ה אי נמי) וכו' התוס' בשבועות דף ט"ו ב' (ד"ה אינ) בשם תנחומא דביהמ"ק דלעתיד ירד מן השמים, ובערוך לנר בסוכה שם הקשה ע"ז הרבה דמבואר שיבנה ע"י בנ"א ואף שקושיותיו מלשון שיבנה אין מוכרח דל"ל קביעתו בקרקע מקרי בנין מ"מ הרמב"ם פ"א ממלכים כתב דמשיח יבנה ביהמ"ק וגם בב"ר (פס"ד) מבואר דבימי ר' יהושע רצו לבנות ביהמ"ק וכו' מ"מ בכ"ד, ונראה דזה תלוי אם יהא אחישנה ע"י זכותנו נזכה ג"כ לבנות ביהמ"ק אבל אם יהי' בעתה ירד מן השמים ובסוכה שם חיישי' שיהא בעתה ע"ש אבל בתפלתנו אנו מבקשים שיבנה בית המקדש במהרה היינו אחישנה ואז יהי' בנין וזוה מיושב כל המקומות ודו"ק, (טעמא דקרא ישעיה כ"ב ט' עי"ש וצ"ע שם פס"ג)

לוח פסקי הלכות בענין הזכרת גשמים -

נערך ע"י אחד ממרביצי התורה נכד רבינו שליט"א ע"פ המ"ב ובתוספת הערות ממרן שליט"א

בימות הגשמים שואלים בברכת השנים "ותן טל ומטר לברכה". ומתחילים לשאול על הגשמים בארץ ישראל: בתפילת ערבית של ליל ז' מרחשון. ובחול בתפילת ערבית של ליל יום השישים אחר תקופת תשרי, ובני עדות המזרח אומרים "ברך". מכריזים קודם שמונה עשרה לאחר הקדיש טל ומטר כדי שהציבור ידעו.

והזכרה זו מעכבת היא, כפי שיבואר: וחזור אף בליל ז' חשון ואינו דומה לליל ר"ח דשם הטעם דאין מקדישין החודש בלילה ואינו ענין לכאן.

המקום שנמצא בתפלתו	כיצד יעשה
[א] אם נזכר באמצע ברכת ברך עלינו: [עד ברוך אתה של החתימה]	יאמר במקום שנזכר, ואם נזכר לאחר שאמר "כשנים הטובות" יחזור לותן טל ומטר ויגמור כסדר. [והטעם כדי שיהיה מעין החתימה סמוך לחתימה].
[ב] התחיל לחתום ואמר "ברוך אתה ה'":	ימשיך במברך השנים, ויאמרנה בשומע תפלה.
[ג] סיים מברך השנים:	י"א דיאמר שם, אמנם כתב המ"ב דיותר טוב לאומרה בשומע תפלה.
[ד] התחיל תקע בשופר:	יאמרנה בשומע תפלה קודם כי אתה שומע, "ותן טל ומטר לברכה".
[ה] אמר "ברוך אתה" של שומע תפלה:	יאמר "ותן טל ומטר לברכה": וימשיך כי אתה שומע וכו'.
[ו] אמר "ברוך אתה ה'" של שומע תפלה:	יאמר לדמני חוקיק, ואח"כ יאמר "ותן טל ומטר לברכה", כי אתה שומע תפלה.
[ז] סיים חתימת שומע תפלה קודם שהתחיל רצה:	יאמר כאן "ותן טל ומטר לברכה" וימשיך רצה.
[ח] התחיל רצה:	תלוי בזה הדין, אם עדיין לא אמר היהיו לרצון השני שאחר אלהי נצור, חוזר לברך עלינו, ואם כבר אמר אף שעדיין לא עקר רגליו, חוזר לראש התפלה.
[ט] מסתפק אם אמר:	אם לא עברו לו יום מזמן תחילת שאלת הגשמים חוזר ומתפלל, ואם כבר עברו לו יום אינו חוזר ומתפלל.
[י] אם ברור לו שבשעת התפלה היה דעתו לומר ותן טל ומטר, ואח"כ מסתפק אם אמר:	תלוי, אם מסתפק לאחר זמן מופלג מתפלתו, אינו צריך לחזור, ואם נתעורר הספק מיד לאחר התפלה צריך לחזור.
[יא] אמירת צ' פעמים:	אם אמר צ' פעמים "ואת כל מיני תבואתה לטובה ותן טל ומטר", שוב אם מסתפק אינו צריך לחזור. [ולחת"ס לכתחלה יאמר מאה ואחד פעמים]
[יב] נזכר בתפלה הסמוכה:	חוזר ומתפלל תפלת תשלומין.
[יג] שכח במנחה של ערב שבת, ונזכר לפני מעריב:	נחלקו האחרונים אם יתפלל ב' מעריב.
[יד] ש"ץ ששכח בתפלת לחש, ונזכר לאחר שהתחיל רצה:	בשחרית ומנחה, מסיים תפלתו וסומך על תפלת החזרה, ובמעריב חוזר ומתפלל, שאין לו על מה לסמוך.
[טו] ואם טעה בחזרת הש"ץ ולא הזכיר טל ומטר:	דינו כיחיד וכדלעיל.
[טז] אם אמר ותן מטר ולא הזכיר טל:	יצא.
[יז] אם אמר ותן טל ולא הזכיר מטר:	לא יצא.

יש להסתפק באופן צריך לחזור לברך עלינו, וחוזר לשומע תפלה אי שפיר דמי.

מי ששכח לשאול בברכת השנים וגם בשומע תפלה, שדינו לחזור לברכת השנים, ושוב שכח לשאול שם, ימשיך תפלתו כסדרה וישאל בשומע תפלה.

יש להסתפק אם אפשר לומר התשעים פעם, בשבת או דהוי מכין.

העומד בתפלה ונסתפק באיזה דין איך יתפלל, כגון שכח איזה דבר בתפלה, מותר לילך ממקומו למקום מיוחד ולעייין שם בספר, וכתב המ"ב דמותר נמי לשאול את הדין. (קד סק"ב)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 180 • לך תשע"ח

ולא תאמר אני העשרתי את אברם (יד, כג)

וברש"י: "שהקדוש ברוך הוא הבטיחני לעשרני".

סיפר רבה של אחוזת ברכפלד הגאון רבי ישראל ש. זיכרמן שליט"א: אברך שאל את מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, שהבנק הציע לו להפקיד את כספי קצבת הביטוח בבנק כתכנית חיסכון לילדים. שאלו הגרנ"ק: ולמה לא תפקיד בגמ"ח? ענה האברך, שהבנק נותן לו רווחים. ענה לו הגרנ"ק: "לא כך מחתנים ילדים". משיצא השואל הסביר הגרנ"ק: "וכי כמה ירוויח מכל הרווחים הללו? הרי אין בזה כדי לחתן ילד אחד. אלא גם אז יצטרך להגיע לסייעתא דשמיא, נו, וכי את חלק הרווחים של הבנק הקב"ה לא יתן? אדרבה, כשיפקיד בגמ"ח ועי"ז יעזור ליהודים אחרים, יעורר עליו רחמים ומידה כנגד מידה יעזרו גם לו!".

ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם (יז, יב)

שאלה: מוהל שהזמינוהו ב' בני אדם ואחד מהם כהן מי קודם למוול? תשובה: אף למ"ד שאין חיוב וקדשתו בכהן קטן, כאן מסתבר שיש חיוב וקדשתו שזה חיוב על האב ולא על הבן. (קיצור דיני ברית מילה ופדיון הבן)

שאלה: האם אומרים "שהשמחה במעונו" כשחתן נמצא בברית?

תשובה: סיפר הגר"נ קרליץ שליט"א, מעשה והשתתף רבינו החזון איש זצ"ל בסעודת ברית מילה שהשתתף בה חתן שהיה אורח בסעודה, וכמדומה שלפני ברכת המזון אמרו "שהשמחה במעונו" משום שמחת חתן, אף שמחמת סעורת הברית אין אומרים משום צערא דינוקא. (מעשה איש)

לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה (יז, טו)

חז"ל אומרים שהשי"ת נטל את היו"ד של שרה ונתנה ליהושע. ויש לעיין, מה בא דבר זה לרמזנו? אם צריך להוסיף יו"ד ליהושע, וכי חסרים יו"ד, עד שצריך לבוא ולקחתה משרי? מה פשר הדבר?

והנה, גם מהנשיאים נילקחה יו"ד אחת, כפי שמובא בספר במדבר (פרק ז' פסוק י'), ואם כן מדוע לא נתן השי"ת ליהושע את היו"ד מהנשיאים?

ואפשר לומר שהסבר לכך הועא שכאשר שרי גירשה את הגר ואת בנה, היא עשתה בכך פעולה גדולה מאוד, ולא חששה לחילול ה' העלול להיווצר מכך.

ויעוין בתוספתא, שהמחלוקת בין אברהם ושרי נסבה על החשש לחילול ה', שאברהם חשש לכך, ושרי לא, והשי"ת הצדיק את שרי – שבמקרה שיצחק עלול להתקלקל כתוצאה מקרבתו לישמעאל, אין לחשוש לחילול כבוד ה'.

פעולה זו של שרי היתה דרושה לאומץ רב מצידה, ואומץ זה היה דרוש גם ליהושע, כי בהימצאו יחד אם אנשי-מעלה בדוגמתם של נשיאי ישראל, עלול היה מתוך ענותנותו שלא למחות כנגדם, ולהכנע מפניהם ולהיענות לדרישותיהם.

לכן נטל השי"ת י' משרי ונתנה ליהושע, כדי שתאמץ את ליבו לעמוד מול המתנגדים.

עכ"פ למדנו מכאן עד כמה צריכים ההורים להקפיד על ילדיהם שלא יתחברו עם חברים לא-טובים, עד כדי כך שהקב"ה וויתר על כבודו במקרה כזה, והצדיק את דעתה של שרי, והסכים שיתחלל שמו. (ברכי נפשי)

ואל תתחבר לרשע

איתא באבות (פ"א מ"ז) "נתאי הארבלי אומר הרחק משכן רע **ואל תתחבר לרשע** וכו'. לאחר קריאת משנה זו הסביר רבינו: "ההרגשה שצריכה להיות כלפי רשע היא, שרואים את הגיהנם שלו".

"הרגש שיש לצדיקים כלפי הרשעים הוא רגש של תעוב".

וכך לשון ה"שערי תשובה" (שער ג' אות ק"צ): "והנה הצדיקים יתעבו רשע".

הרגש מחלול שבת

בשבת אחת ערך אחד מבני משפחתו של רבנו שמחה בעיר הקודש ירושלים. לרבינו היה לבטים וספקות האם לשהות בירושלים בשבת או לא.

לאחר שהחליט לבוא, ביקש מבנו הגאון רבי אברהם ישעיהו שליט"א שיברר האם בדרך מהאכסניה למקום השמחה צריך לעבור ברחוב שיש בו חלול שבת.

ללמדנו, שצריך לשאוף להגיע לדרגת הרגש כזאת.

קשר לצורך עסקים

שאלה: האם הקשר עם רשעים אסור גם לצורך עסקים וכדומה? **תשובה:** כל סוג קשר עם רשע אסור, ולא משנה מה המטרה. עצם ההתחברות לרשע אסורה, כי הסיבה שאסור להתעסק עם רשעים היא, שמהקשר לרשע משתמע שהוא מסכים עם הנהגתו – כביכול לא נורא כל כך להיות רע. לכן אסור קשר מכל סוג שהוא.

קשר למטרת קרוב

שאלה: מדוע אין משום התחברות לרשע כאשר מתקרבים לרשעים במטרה להשפיע עליהם לחזור למוטב? **תשובה:** כיון שהמטרה היא רק להחזיר בתשובה, וכשניגשים אליו מכירים ויודעים מראש שהוא רשע, לכן אין בזה משום התחברות לרשע.

איר לשבח אישי ציבור רשעים?

שאלה: האם מותר לשבח אישי ציבור שאינם שומרי מצוות המסיעים למוסדות תורה וחסד?

תשובה: אכן זו בעיה קשה. אלא יש לחלק בין 'תנוק שנשבה', לבין 'שנה ופרש'. אם הוא רק בגדר 'תנוק שנשבה', אשר לשבח את המדות טובות שכן יש בו, באופן שיבינו שהשבח הוא בגלל הדבר בזה ולא שבח כללי – ואולי אפילו דבר זה עצמו ישפיע עליו לחזור בתשובה. אבל אדם ש'שנה ופרש' – בזה יש כבר חלול ה', וצריך להזהר מכך.

מדוע אין להתפעל ממדות טובות של רשעים?

שאלה: ניתן לפגוש אנשים שאינם שומרי מצוות אך בכל זאת הם מצטיינים בבין אדם לחבירו – לעמים אף באופן מיוחד. כיצד צריכה להיות ההתייחסות לזה?

תשובה: ההתייחסות לזה צריכה להיות, שהיצר הרע כחו גדול, ואחת מתחבולותיו היא שימשכו אחריהם, כדי שבהמשך הם יוכלו להשפיע עלינו חלילה לרעה (עיין "אבן שלמה פרק ד' י"ג. ופרוש הגר"א משלי י"א ט', י"ב י"ב). (הליכות שני)

לברוח מניגונים של רשעים

במכתב על דבר המנגנים בשמחות כותב רבינו: יש להתבונן עד כמה יש לזהר מהיפך הדברים, דהיינו לראות ולשמוע ניגונים של רשעים ואפילו בשמחה של מצוה, אך צריך להקפיד שכל מעשה השמחה יהיה בדברים שמקורם קדושה, ואפילו אם ישנו קצת הדברים או הניגונים אין טומאה נקנית בשינוי לקדושה, וראוי להתרחק מניגונים כאלה. (חוט שני יו"ט וחיה"מ מכתבים)

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

326

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

כינוס חיזוק והדרכה למלמדי ת"ת אוהל תורה, רמת אלחנן

יום שלישי לסדר נח, כ"ז תשרי תשע"ח

תלמידים לתורה, צריכים קודם שתהיה אהבת הבריות, לאהוב את התלמידים, ועל ידי זה אפשר להשפיע עליהם.

וכיצד לאהוב? אם בתורה כתוב (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", סימן שזה שייך, ובטבע האדם יש אהבת הבריות, כי באמת כל אחד ואחד יש לו מעלות, ויש לו נשמה יהודית, וגם אם הוא מתנהג לא טוב, היצר הרע הוא שפיתה אותו לזה, והיצר הרע זה מלאך חיצוני שמפתה אותו, ואין זה הוא בעצמו, רק רוח שטות שנכנסה בו.

וכמו שאם יש לאדם בן קטן שמתנהג לא טוב, הרי הוא מרחם על הבן. אם האב אינו בר דעת, הוא כועס וצווק על הבן, אבל אם הוא בר דעת, הוא מרחם עליו, ומשתדל להשפיע עליו מתוך ידידות. **וזהו הכוח הכי חזק להשפיע על אחרים, לא בביקורת, אלא בידידות.**

ועוד דבר חשוב, ללמוד עם התלמידים בצורה פשוטה, לפי הבנתם, ולא להכביד עליהם יותר מכוחם. הכלל הוא, שלימוד קל – מושך ומעניין, ולימוד קשה – פחות מעניין, וכשהלימוד אינו מעניין, התלמיד אינו מקשיב, ואינו יכול להקשיב. כך המציאות.

כמו שידוע, להבדיל, במילי דעלמא, כשקוראים בעיתון, יש כותרות בעמוד הראשון, שזה מושך ומעניין, כי זה כתוב בצורה קלה ופשוטה, ויש מאמרי מחשבה בעמודים הפנימיים, שזה פחות מעניין, אמנם יש כאלה שאוהבים את זה, אבל רוב העולם אוהבים את הפשטות.

וגם, אמרו חז"ל (שבת סג, א) ליגמר והדר ליסבר, ואין זה משנה באיזה גיל, אם בחיידר, או בישיבה קטנה, ובישיבה גדולה, או בגיל מבוגר. קודם צריך "ליגמר" – ללמוד בפשטות, וזהו לימוד קל, שמושך ומעניין, "והדר ליסבר" – אחר כך מתוך החזרות באה ההבנה.

ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שארבע פעמים הראשונים של הלימוד אינם בגדר חזרה, אלא זה עדיין חוסר הבנה, וכל חזרה מוסיפה הבנה, חזרה בפשטות, מוסיפה בהירות בהבנת עומק הדברים.

גמרא עם רש"י זה לימוד טוב, ובאמת ברש"י גם כן יש הרבה דברים עמוקים, וכידוע מהגר"א שאין מילה מיותרת ברש"י, אבל גם אם לא מדייקים כל מילה ברש"י, עצם הלימוד של פשטות הגמרא, הקושיא והתירוץ, עם פירוש רש"י, זה לימוד טוב.

וזכרתי שעברתי פעם ברחוב ליד בית מדרש, ושמעתי קול של ילד קטן, ילד מחיידר, שלומד וחוזר על הגמרא שלמד בחיידר, עם מתיקות מיוחדת במינה חזר על פשטות הגמרא, יש מתיקות בפשטות.

אלו הם דברים ידועים, אלא שלפעמים יש דרישות משיבות קטנות לשנות מהמקובל, ולהכביד על התלמידים בריבוי מפרשים, ולא זו הדרך, צריכים שלא להתחשב בזה, ולא להיכנע לדרישות כאלו.

ובאמת גם בישיבות קטנות קיימת בעיה זו, שמרבים באמירת חידושים ומפרשים, וזה לא טוב לתלמידים, וגם בישיבה גדולה, לא טוב לומר שיעורים קשים, רק לפי כוח התלמידים, מה שהם מבינים בפשטות ונהנים, ואם השיעור עמוק יותר מכוחם, קשה להם להקשיב.

*

שאלה: אלו עונשים אפשר לתת לילד שמתחצף?

תשובה: לא עונש, אפשר לקרוא לו לחדר אחרי השיעור, ולומר לו, הרי אתה ילד טוב מאד, ואתה מזיק לעצמך, שאתה עושה לך שם רע, למה לך זאת, הרי אתה בעל מידות טובות, ויש לך כישרונות, ומדוע אתה גורם שם רע לעצמך? – לדבר איתו באופן שירגיש שרוצים את טובתו, ומרחמים עליו, והוא יבין זאת, שלא כדאי לו לעשות שם רע לעצמו.

בענייני חינוך, כתב החזו"א באמונה וביטחון (ד, טז) שתלמיד מושפע מההנהגה של המחנך, ומתנהג באותה ההנהגה שהוא רואה אצל המחנך, ולמשל אם הוא רואה שהמחנך כועס, הרי הוא חושב שכעס זה דבר מותר, ומתחיל גם הוא לכעוס, ואפילו אם באותו המקרה הייתה סיבה מוצדקת לכעוס, התלמיד אינו מבין, וחושב שכבר מותר לכעוס.

ובאמת הכעס גם לא מוסיף כלום בהשפעה על המתחנך, רק יכול להיות שיגרם פחד, אבל משמעת של פחד איננה משמעת! לפעמים יש מקרים מיוחדים שיש בזה צורך אצל ילד יחיד, שלא יתחצף, אבל בדרך כלל משמעת שמטילים פחד על הילדים אין בה שום תועלת.

ועוד צריכים לדעת, **שאם רוצים לתת תוכחה לתלמיד, ולהסביר לו שהוא עושה דבר שלא כהוגן, אין להעיר לו ברבים, רק ביחידות, להכניס אותו בחדר, במקום שאין רואים, ושם לדבר איתו.**

ותחילה יש לשבח אותו, ולומר לו, הרי אתה בעל כישרון, ובעל מידות טובות, ואתה יכול להיות אדם גדול מאד, ולמה לך להתנהג כך? הרי זה לא כדאי לך! ככה יש לדבר איתו, מצד מה שכדאי לו, ורוצים את טובתו. אבל לא לצעוק ולא לכעוס, צעקות וכעס לא עוזרים למשמעת.

וכבר סיפרתי על אחד שהוא מגיד שיעור בישיבה קטנה, בשיעור בקיאות בסדר שני, שאז קשה מאד להחזיק משמעת, ואצלו לא הייתה שום בעיה במשמעת. והסיבה לכך, מפני שהוא אדם שאינו מסוגל לפגוע, ונזהר שלא להגיב במילה הפוגעת בתלמיד. וכשהתלמידים רואים זאת, הם מרגישים שהרב הוא אדם מרום, שאינו רוצה לפגוע בהם, ונזהר בכבודם, ומחשיב אותם, ועל ידי זה יש משמעת. בסדר שני בישיבה קטנה, שזה הזמן הכי קשה להשפיע, כך השפיע. זו הדרך.

לכן צעקות וכעס אין זה דבר שמשפיע, ולפעמים זה רק גורם ההיפך, שיהיה יותר גרוע. **ואם יש איזה חוסר משמעת בשיעור, העצה היא לחכות ולשתוק עד שיהיה שקט, וזה יגרום שיהיה שקט, ובאופן כזה התלמידים מקבלים יראת הרוממות, שהם רואים שהמלמד אינו אדם פשוט, אלא הוא אדם בעל מדרגה, המתנהג באצילות.**

וגם, שהתלמידים לא ישמעו "בדיחות" מהרבי, יש בדיחות יותר מדי פשוטות, שאם תלמיד רואה שהרבי מדבר בדיחות כאלו, זה מוריד את הערך של הרבי בעיניו, שהרבי הוא כמו בדחן... ואין זה כך, אלא הרבי הוא אדם רציני, בעל מידות טובות, שמתייחס בסבלנות לכל אחד. ועל ידי זה מקבלים יראת הרוממות ממנו. ומלבד התועלת שיש בזה לחינוך התלמידים, הרי זו גם מדרגה שהמלמד עצמו זוכה בזה.

ואמרו (תענית ז, א) מתלמידי יותר מכולם, הטעם הפשוט בזה כי התלמידים שואלים שאלות, והרב צריך לענות, ועל ידי זה הדברים מתבררים אצלו. אך יש עוד טעם, מצד הזכויות שבו, שהרב מזכה את התלמידים, וזיכוי הרבים נותן לו זכות להצלחה בתורה – מידה כנגד מידה. מי שמזכה בתורה זוכה להצלחה בתורה, ומי שמזכה ביראת שמים מקבל יראת שמים, ומי שמזכה במידות טובות מקבל מידות טובות.

וחשוב מאד לדבר עם הילדים על יראת שמים, ועל גיהנום וגן עדן, ולחנכם ליראת העונש, וגם לדבר איתם על בריאת העולם, על אדם הראשון, ועל המבול, ועל ענייני האמונה. מה שיותר דברי אמונה, זה זיכוי הרבים עצום. ומה שמחנכים בגיל הרך, נכנס ונשאר בלב, וזהו היסוד הכי טוב שיכול להיות, יסוד של יראת שמים!

ועוד דבר שאנו מזכירים תמיד, מה שאמרו בפרקי אבות (א, יב) הוי מתלמידיו של אהרן וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ונזכר תחילה "אוהב את הבריות" ואחר כך "ומקרבן לתורה", כי זהו הסדר, כדי לקרב

שאלה: ואם מדברים איתו וזה לא עוזר?

תשובה: לא יתכן שזה לא עוזר, זה מוכרח לעזור! אם הילד מרגיש שהרבי מדבר איתו מתוך ידידות, ומרגיש שהרבי באמת אוהב אותו, הוא מקבל את הדברים.

באמת צריך שתהיה אהבה בין הרב והתלמיד, כמו שאמרו (קידושין ל, ב) אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקים בתורה בשער אחד וכו' ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, היינו כי הלימוד נותן אהבה, וזה דבר טבעי מאד שיש אהבה בין הרב לתלמידו.

שאלה: כיצד לנהוג עם ילדים שמאחרים בקביעות?

תשובה: הילד אינו אשם בזה, אלא הבית אשם. זוהי בעיה מהבית.

שאלה: וכיצד יש לנהוג בילד שמציק לאחרים?

תשובה: אם הוא מציק, סימן שלא טוב לו, ויש משהו שהוא סובל ממנו, צריכים למצוא את הסיבה ממנה הוא סובל, ולפתור את הסיבה, שמחמת זה הוא מציק.

שאלה: לפעמים מהבית אומרים לרבי "תלחץ את הילד".

תשובה: אם כן ההורים אינם מבינים, וצריכים להסביר להם שחינוך עם לחץ אינו חינוך.

שאלה: ההורים לא מצליחים, ומבקשים עזרה.

תשובה: אם הם לא מצליחים, צריכים להסביר להם שיתנו "ידידות" בבית. ילד שסובל בבית, הוא ממורמר, ואחר כך כש מגיע לחיידר הוא מפרע גם לאחרים. אני יודע מעשים שהיו, ילד שהיה מפרע בחיידר מפני שלא הרגיש טוב בבית, וכשהגיע לשיבה קטנה, הפסיק להפרע, כי בשיבה כבר הרגיש חשיבות, שהיו מכבדים אותו, ובחיידר לא הרגיש את זה, לכן בשיבה קטנה נרגע, וכבר לא היה מפרע. ילד צריך להרגיש טוב, למנוע סיבות שגורמות לו חוסר סיפוק בחיים.

שאלה: ומה שכתוב (משלי יג, כד) חושך שבטו שונא בנו?

תשובה: תלוי באיזה אופן עושים זאת. סיפר לי מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל, כי בילדותו עשה פעם דבר שלא כהוגן, והוא ידע שאביו כועס עליו, אך אביו לא עשה לו כלום, אלא המתין יום אחד, ורק למחרת נתן לו עונש, שהעונש לא יהיה מתוך כעס, אלא מתוך יישוב הדעת.

שאלה: ומה היה העונש?

תשובה: אינני יודע, אבל עונש צריך להיות רק משהו סמלי, שיגרום לילד להבין שעשה שלא כהוגן, ויחזור למוטב.

ועוד דבר שחשוב לדעת, כי כשעושים מבחנים לתלמידים, אין מטרת המבחנים לבדוק את ידיעות התלמיד, ולזה זקוק רק מי שאינו מכיר את התלמיד, כגון כשנבחנים להתקבל לשיבה, אבל בשיבה עצמה ובחיידר, המבחנים הם רק לעידוד! לכן צריכים לתת שאלות פשוטות, שהתלמידים יוכלו לענות עליהם.

ומעשה שהיה בילד שגמר כיתה ח', ולא היה מתאים לשיבה קטנה, והעבירוהו לחיידר אחר ללמוד שוב בכיתה ח', ושם היה מלמד פיקח, וכשהיו מבחנים, נתן לו רק שאלה אחת, מתוך עשר שאלות נתן לו שאלה אחת קלה שידע שהוא יכול לענות אותה, וכשענה, רשם לו ציון מאה, וכך במשך השנה התקדם והתקדם, והוסיף לו עוד שאלות לפי כוחו, עד שבסוף השנה כבר היה כמו כולם, מפני שקיבל את העידוד.

שאלה: האם נכון ללמד ילדים בגמרא מנוקדת?

תשובה: מי שזה עוזר לו – אם הוא לא יכול אחרת.

שאלה: בדרך כלל מתחילים ללמוד גמרא בכיתה ד', וכבר יודעים לקרוא בלי ניקוד...

תשובה: כמובן. רק אם יש ילד יוצא מן הכלל, צריכים להתייעץ. יש מומחים עם ניסיון בחינוך, כשיש קשיים בלימוד מה לעשות, לכל הקשיים יש פתרונות. יש סיבות לקשיים, ויש פתרונות למנוע את הקשיים. בדרך כלל הילד לא אשם, ואם הוא לא לומד – יש משהו שמפריע לו.

שאלה: מתי אפשר להרחיק מהחיידר ילד שמפריע?

תשובה: יש להתייעץ עם מומחים.

שאלה: ואם יש ילד שמדבר בצורה לא ראויה?

תשובה: צריכים להשפיע עליו.

שאלה: היכן ה"קו האדום", מה הם הכללים בזה?

תשובה: צריכים להתייעץ בכל מקרה לגופו.

שאלה: איך מכניסים חשק בתפילה?

תשובה: צריך לדעת בכל ילד מה הסיבה שאין לו חשק. בדרך כלל ילד

עושה מה שההורים עושים...

שאלה: השאלה היא גם על מבוגרים, ולא רק על ילדים, מה העצה למי

שאינו לו טעם בתפילה?

תשובה: חיזוק האמונה, שילמד ספרי מוסר.

שאלה: אם כן, גם עם הילדים העצה היא ללמוד ספרי מוסר?

תשובה: כשהילד יראה שאביו מתפלל, גם הוא יתפלל.

שאלה: או שיראה את המחתך...

תשובה: כן, יש טבע החיקוי, ילדים אוהבים את החיקוי.

שאלה: האם יעזור להסביר את פירוש מילות התפילה?

תשובה: יכול להיות, תלוי באיזה גיל.

שאלה: האם נכון לתת מדי פעם בכיתות מסוימות שיעורים חופשיים, שיש מסגרת של שיעור, ופתאום הרבי מחליט לתת להם חלק מהשיעור הפסקה?

תשובה: פתאום? – הכל לפי הצורך. אם הם צריכים את זה. אולי הם צריכים להשתחרר, יש כאלה שצריכים. תלוי לפי הצורך. שיהיה זמן של רשות, שמי שרוצה יוכל לשחק. אם יש צורך בזה. יכול להיות.

*

העיקר צריכים להכניס יראת שמים, אמונה ויראת שמים ומידות טובות, לדבר עם מידות טובות, בלשון נקייה, עם סייעתא דשמיא, וגם תפילה, פתח לבי בתורתך, השיבו אבינו לתורתך, השיבו לשון רבים.

זכותם של המלמדים היא זכות עצומה מאד. ידוע שמי שמשפיע על אחרים לעשות מעשים טובים, ואחר כך הם או בני משפחותיהם עושים מעשים טובים מכוח ההשפעה שקיבלו, כל המעשים הטובים האלו נזקפים לזכותו של המשפיע, אפילו שהוא כבר בעולם האמת, ואינו יכול לעשות מעשים טובים, אם בעולם הזה עדיין יש אנשים שעושים מעשים טובים בגלל השפעתו, הוא מקבל על זה עוד עולם הבא בגן עדן.

ואין שיעור לתענוגי העולם הבא, שאפילו משה רבינו, שאין לשער העולם הבא שיש לו, יש מקום להוסיף על זה עוד עולם הבא, כמו שאמרו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, היינו שכל המעשים הטובים של כלל ישראל במשך הדורות נזקפים לזכות משה רבינו, שהכל מכוחו, וכל הזמן נוספים לו עוד ועוד תענוגי עולם הבא.

אם כן אין לשער זכותם של המלמדים המזכים את הרבים, ואפילו מי שמלמד אל"ף בי"ת לילדים, זה גם כן תורה. אל"ף בי"ת הוא היסוד, שמכוח זה יוכלו אחר כך ללמוד ולהתפלל, וזה עצמו תורה.

חז"ל אומרים (ב"ב ח, ב) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד – אלו מלמדי תינוקות. זיכוי הרבים לתינוקות של בית רבן, זה דבר עצום שאין לשער, וכמו שאמרו (שבת קיט, ב) הבל פיהם שאין בו חטא.

בעזרת השם יזכו כל המלמדים לסייעתא דשמיא בזיכוי הרבים, וגם לחיים טובים ומאושרים, הם ובני משפחותיהם!

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

מרת **לאה דרורי** ע"ה

בת ר' יהודה אריה לייב ליפשיץ ז"ל

נלב"ע ה' חשוון תשס"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **חנה אסתר לאה קלרמן** ע"ה

בת יחיאל ז"ל

נלב"ע חג השבועות ו' סיון תשע"ז - תנצב"ה

לע"נ המשפיע הגאון הצדיק המופלג

מוהר"ר **שמואל אהרן לידר** זצוק"ל

בן הרה"ח ר' יצחק דוד ז"ל

נלב"ע ל' תשרי תשע"ז - תנצב"ה

מוקדש לזכות החתן המופלג **אברהם יצחק קורלנסקי** בן ידידנו הרה"ג **ראובן קורלנסקי** שליט"א

לרגל בואו בברית הנישואין בשעה טובה ומוצלחת, יהי רצון שיעלה הזיווג יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל!

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 60 ■ לך לך

היחס הנכון לארץ ישראל – הארץ הקדושה

הגר"א כותב באגרתו: "ארץ ישראל נקראת ארץ חמדה, שהיא חמדת השי"ת, וכל העלונים והתחתונים תשוקתם אליה, והיא חמדת כל ישראל, שהכל מצפים לראותה".

נאמר בתהילים (פ' נ"ה ז'): "ואמר מי ייתן לי אבר כיונה ועופה ואשכנה". הנה ארחיק נדד אלן במדבר סלה". **אומר המדרש רבה** (לך לך פרשה ל"ט): "מוטב ללון במדבריות של ארץ ישראל, ולא ללון בפלטיות של חו"ל". כלומר: אדם שאין לו אפשרות לגור בבתי ארץ ישראל והוא ניצב בפני הברירה אם לגור במדבריות או בפלטיות של חו"ל, אומר המדרש רבה שמוטב ללון במדבריות של ארץ ישראל, מאשר בפלטיות של חוץ לארץ.

הרמב"ן אף אומר (ויקרא י"ח, כ"ה), שהייתה הו"א שכאשר עם ישראל יהיה בגלות הוא יפטר אפילו ממצוות המוטלות על הגוף כדוגמת תפילין, משום שגם המצוות המוטלות על גוף האדם, עיקר קיומן הוא בארץ ישראל, **"כי עיקר כל המצוות, ליושבים בארץ"**. והסיבה שאליבא דאמת חייבים בקיום המצוות גם בחו"ל היא, כדי שלא יהיו המצוות חדשים עבור ישראל כשישובו מהגלות לארץ הקודש.

פורקי העול מטמאים את ארץ הקודש

מאידך, ישנם טועים, שהפליגו במעלתם של פורקי עול תורה רח"ל אשר גרים בארץ ישראל ועוסקים בבניינה, על סמך דברי הגמרא בכתובות (דף ק"א): "ר' אלעזר אומר כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עוון". וכן מובא ברמב"ם הלכות מלכים (פרק ה' הלכה י"א): "אמרו חכמים, כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין".

לפני שנבאר את גודל טעותם, יש להקדים תמיהה מתבקשת: אם אמנם אין עוון בידיהם של הדרים בארץ ישראל, ואם עוונותיהם של השוכנים בארץ ישראל מחולים, מדוע מפני חטאינו גלינו מארצנו?

אלא שכבר יסד ה'פני יהושע', שדברי חז"ל אמורים על מי שדר בה לשם מצות ישיבת ארץ ישראל, שהיא מקום קדוש, כדי שתגן עליו זכות ארץ ישראל שלא יבא לידי חטא, שאז אם לפעמים בא לידו חטא, או עוון, שהוא מזיד, על ידי שתקף עליו יצרו, מ"מ מסתמא גורם לו זכות ישיבה בארץ ישראל שלא לן ועבירה בידו, ואחר שחטא ומוצא עצמו במקום קדוש, ודאי תוהה הוא על הראשונות ושב מדרכיו. מה שאין כן מי שדר בארץ ישראל בדרך מקרה, או מפני שבח פירוניה וכיוצא בו, ללא כונה לקיים מצוות ישיבה בארץ ישראל, ודאי שאין לו זכות שקדושת ארץ ישראל תגן עליו מהחטא.

ומוסיף הפני יהושע: "ומכל שכן במי שהוא מבעט בה ומזלזל בקדושת הארץ לילך אחר יצרו הרע... אדרבה, עליו נאמר: 'ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה'. ומפני כך מצינו כשגברו עונות אבותינו גלינו מארצנו ושמים בית מקדשינו".

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית י"ב, א). במאמר זה נדבר בס"ד על עניין חשוב, אשר הצורך לדבר עליו הוא רב, הן משום שלא הכל יודעים את רום ערכו, והן משום שישנם שהשקפתם בעניין זה לוקה בטעות כתוצאה מערבוב מושגים, כפי שיבאר בהמשך.

על הפסוק "ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך", **אומר הזוהר הקדוש**: "לך לך" - היינו לתיקונך, שרק בארץ ישראל תגיע לתיקונך.

ואף שאמירת "לך לך" הייתה לאברהם, יש לדעת שהמגורים בארץ ישראל אינם מעלה רק עבור אברהם אבינו, אלא גם אנו - צאצאיו של אברהם, יכולים לזכות בארץ הקודש, לאין ערוך יותר מאשר בחו"ל, וכפי שיתבאר.

מצוות ומעלת הישיבה בארץ ישראל

דע כי דעת הרמב"ן היא שיש מצות עשה לדורות, לדור בארץ ישראל. וז"ל בספר המצוות (מצוה ד'): "ואומר אני, כי המצוה שחכמים מפליגים בה, והיא דירת ארץ ישראל, עד שאמרו בכתובות דף ק': 'כל היוצא ממנה ודר בחו"ל היא בעיניך כעובד ע"ז... הכל ממצות עשה הוא שנצטוו לרשת הארץ לשבת בה, אם כן היא מצות עשה לדורות, מתחייב כל אחד ממנו, ואפילו בזמן גלות, וכו'".

וכן דעת ה'חרדים' וז"ל: "מצוות ישיבת ארץ ישראל, כל עת ורגע שאדם בארץ ישראל הוא מקיים מצוה זו".

הן אמת שישנם ראשונים שאינם מונים את מצות ישיבה בארץ ישראל בכלל תרי"ג מצוות, וכן יש מהראשונים שסוברים שבזמן הזה המצוה היא רק מדרבנן [בנוסף, תוס' בכתובות דף ק"י מביא את דברי רבינו חיים כהן, שבזמן הזה אין כלל מצוה לדור בארץ, אלא שרוב הפוסקים דחו שיטה זו וכתבו שהיא שיטה יחידאה], אבל על כל פנים כולי עלמא לא נחלקו על גודל מעלת ישיבת ארץ ישראל.

כתוב ב'ספר חרדים': "צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחלת עווננו יען מאסנו בה... לפיכך היו האמוראים מנשקים עפרה ואבניה בבואם אליה... ואין נקראים גוי אחד אלא עמה, שכך פירש הרשב"י על מקרא שכתוב 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'".

ה'יערות דבש' כותב: "דע כי שלמות האדם הוא בארץ ישראל, מקום אשר שם משכן ה' ובו יקנה אדם שלמות התדבקות גמור עם ה', ושם אין מסך הבדל רוחות הטמאות וכדומה, ואשר יבקש להידבק בה' היה צריך לעלות לארץ ישראל. ועל זה היה יוסף חומד, לשוב לארצו ארץ חיים ולקנות שם שלמות גמור, להיות כסא ומרכבה של ה' ככל אבותיו. וכל האבות זכו למעלה נשגבה כזו מחמת זכות ארץ ישראל.

לשמוח ולהודות לקב"ה על שזכינו לדור בארץ הקודש

כתב החרדים: "אם כן צריך היושב בארץ ישראל להיות שמח תדיר במצוות התדירה ואהבתו אותה".

בנוסף לשמחה, עלינו להודות לקב"ה על הזכות שהעניק לנו להיות וללמוד תורה בארץ הקודש - זכות, שכידוע, נתאוו לה גדולי הדורות.

"אין תורה כתורת ארץ ישראל". הרב דסלר זצ"ל אמר, שלאחר עלייתו לארץ ישראל הוא זכה להבין בזמן קצר סוגיות שבחו"ל לקחו לו זמן ממושך הרבה יותר.

וכשאומרים בברכת המזון: "נודה לך... על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה", יש לכוון על זכות זו.

ושמעתי מאחד הגדולים, שחשוב להבהיר שהמאבק של גדולי התורה בצינות ובהשקפות לאומיות הסותרות את דעת התורה, אסור שיגרע כי הוא זה מאהבתנו את הארץ הקדושה ומהכרת גודל מעלת הישיבה בה. ואסור בשום אופן להשלים עם טשטוש מושגים בעניין זה.

ואדרבה, עלינו לדעת שכשם שאברהם אבינו נזקק לעלות לארץ ישראל בכדי להגיע לתיקונו, כך גם אנחנו יכולים לזכות לאין ערוך יותר, בארץ הקודש. ולכן גם אם מזדמנת סיבה ליסוע לחו"ל (אפילו אם מבחינה הלכתית יש היתר), צריך לקחת בחשבון גם את השיקול שבכל יציאה מארץ הקודש ישנו הפסד ממש, ואשרי מי שאינו נזקק לצאת לארץ העמים.

מצוות מילה - אות חתום בבשרנו שאנו עבדים לקב"ה

ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם (יז,א). ידועה השאלה, מדוע אברהם אבינו המתין מלמול עצמו עד שנצטוו על כך ע"י הקב"ה, למרות שלעניין המצוות האחרות אומרים חז"ל שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה (גם את המצוות שנצטוו ישראל רק במתן תורה).

ובהקדם, הנה לשון הכתוב מורה, שבנוסף לציווי למול את בשר הערלה, ישנו ציווי נוסף שברית המילה יהיה לאות ברית בין הקב"ה לבין הנימולים. ואמנם בספר חרדים כתב: "אחר שציוו את אברהם על המילה, חזר ואמר לו 'והיה לאות ברית בני וביניכם', שהיא מצוה שניה התלויה בלבו, שיעלה האדם כל יום על לבו שהוא עבד חתום למלכו של עולם - ולא ימרוד בו ויחזיק את עצמו לבן חורין. וכן מנהג העולם, שאדון חותם את עבדו כדי שתהיה אימתו עליו. ולכן שם האות באבר זה, לפי שהוא יתברך קדוש ושונא זימה הוא, ויפחד וימנע אדם עצמו מן עבירה". וכן כתב הספורנו, שהברית תהיה אות וזכרון תמידי ללכת בדרכיו, בהיותו כחותם האדון בעבדו.

הטור כותב על מצות מילה: "מצוה זו אות ברית חתום בבשרנו, ואינה כשאר כל המצוות כמו התפילין והציצית שאינם תלויים בגוף וכאשר יסיר האות, אך המילה היא אות חתום בבשרנו, ומעידה בנו שבחר בנו ה' מכל העמים ואנחנו עמו וצאן מרעינו - אשר לדור ודור אנחנו חייבים לעובדו ולספר תהילתו".

הרמב"ם כותב בהקדמתו: "ספר שני אכלול בו כל המצוות שהם תדירות, שנצטוו בהם כדי לאהוב את המקום ולזכרו תמיד, כגון קריאת שמע, תפילה ותפילין, וברכת כהנים ומילה בכלל, לפי שהוא אות בבשרנו להזכיר תמיד בשעה שאין שם לא ציצית ולא תפילין וכיוצא באלה".

אם כן, לא מספיק להרגיש שפעם מלו אותנו, אלא המילה צריכה להזכיר לנו שאנחנו עבדים למלכו של עולם, ומצווים לעובדו ולהאבה אותו. בספר יוסף אומץ כתב: "ולכן סדרתי בכל יום לומר: אני עבד חתום בברית עולם". בהמשך (פסוק י"ג) כותבת התורה: "והיה בריתי בבשרכם לאות עולם".

אצל אומות העולם שייך ששכלם הוגה מחשבות גבוהות אך גופם מתבוסס עמוק ברפש, אך התורה דואגת שלא יהיה פיצול בין הגוף לשכל אלא גם הגוף של יהודי יהיה קדוש. וזהו מה שאנו מודים בברכת המזון "על בריתך שחתמת בבשרנו", שהבשר שלנו התקדש על ידי שנחתם להיות עבד למלכו של עולם.

עפ"י המתבאר מיישבים מדוע אברהם אבינו המתין מלמול עצמו עד שנצטוו על כך ע"י הקב"ה, שהואיל ובמילה יש משום כניסה לברית עם הקב"ה, לא שייך להכנס לברית עם הקב"ה קודם שהוא חפץ בכך.

כל אחד יכול להצליח!!!

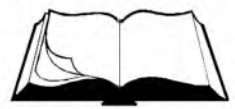
לקראת תחילת הזמן הבעל"ט בקשנו ממרן המשגיח שליט"א דברי חיזוק והדרכה לאלפי בני הישיבות ואברכי הכוללים שליט"א לפרסם ע"י 'דברי אמת'. המשגיח שליט"א ביקש להדגיש דלהלן:

כל אחד יכול להצליח!!! ההצלחה אינה תלויה בכישרונות. בעולם הבא לא אכפת מהכישרונות. ובאמת לא תמיד אפשר לצפות מה יהיה מהבן אדם. לפעמים שייך שבחור יכול לחשוב מה כבר יכול לצאת ממנו, לא רבי עקיבא איגר לא הסתייג. אבל האמת שאם הוא יעשה את מה שהוא יכול, בעולם הבא הוא יהיה מהכי חשובים, וגם בעולם הזה. על כן כל אחד צריך לדעת שיכול להצליח, ההצלחה אינה תלויה לא בכישרונות שלו ולא בהיסטוריה שלו.

כמו"כ אם ישנם קשיים לא להיבהל. וכי עדיף להתייאש? הקשיים אינם במקרה אלא ניסיונות בכדי שהתעלה על ידם, וכאמור אם כל אחד ינצל את כוחותיו בעז"ה יצליח ויביא תועלת לכל ישראל. (המשגיח שליט"א ייעץ לצרף השיחה שמסר השבוע ביום רביעי בנצרת עילית (לפני מאות בחורי ישיבות מכל הצפון), שם דיבר הנ"ל ועל חובת לימוד הלכה ומוסר וכו', ועוד חזון למועד בעז"ה).

מִי יֵרֵם מִי יֵרֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

4

חשון תשע"ח

שאלות המצוות

גליון 325

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

תבואתה לטובה ותן טל ומטר לברכה", חזקה שכבר רגיל בכך ואינו צריך לחזור (שו"ע סי' קי"ד, משנ"ב סק"מ).
תפילת "שמונה עשרה" של חזרת השי"ץ מצטרפת לשי"ץ למנין תשעים (שערי תשובה שם ס"ק ט').

לא אמרו 'כהנים' לפני ברכת כהנים

◀ **שאלה:** שני כהנים רצו לומר ברכת כהנים, ואף אחד מהקהל לא הקריא 'כהנים', האם מותר להם להתחיל ברכת כהנים בלי שהכריזו להם 'כהנים'?

תשובה: הכלל הוא שלחלק מהראשונים כאשר יש שני כהנים יש דין "אמור להם", ועי"ז נעשית לברכת כהנים דאורייתא, אבל אם לא מקריא להם יפסידו את המצוה, אבל אין בזה איסור לברך את הציבור, ולכן אם אף אחד לא מכריז יברכו בלי הכרזה, ואם רוצים יכול הכהן לומר בקול רם לאחד מהציבור שיאמר 'כהנים' (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

צלם ששכח להתפלל מנחה

◀ **שאלה:** בשעת תחילת החופה שהיתה כמה דקות לפני השקיעה נזכר הצלם שעדיין לא התפלל מנחה, מה עליו לעשות?

תשובה: פועל שהתחייב לעבוד, אין זה מפקיע חיובי תפילות, והיות שאינו יכול להתפלל תפילת "הבינונו", חייב להתפלל כל השמו"ע, אפילו בעל הבית מקפיד עליו (כמבואר בשו"ע סי' ק'), וכמובן יפסיד מתשלומין של חוסר עבודתו, והא דיש לו חיוב ממון, זה מקח טעות שעל דעת כן לא התחייב (הגר"ח קניבסקי שליט"א). אולם יתפלל ביחידות היות שבעל הבית מקפיד על זמן זה (משנ"ב סי' ק"ב).

לימוד בלילה לפני חצות או לאחר חצות

◀ **שאלה:** מי שיכול ללמוד עם חברותא לפני חצות הלילה או לאחר חצות הלילה, מה עדיף?

תשובה: כתב הרמב"ם (הל' תלמוד תורה פרק ג' הל' י"ג), שאין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה, עי' שם. אבל עיקר מעלת הלילה הוא לאחר חצות, כמבואר בגמרא (סנהדרין ט"ז). שרוח צפונית מנשבת והיתה מנגנת בכינור של דוד המלך, ומיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר, עי' שם, משמע שהעיקר הוא לאחר חצות (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

וכן משמע במדרש ("שמות רבה" מ"ז, ה') שאין רינה של תורה אלא בלילה, שנאמר: "קומי רוני בלילה לראש אשמורות", עי' שם, והכוונה אשמורת הבוקר, וכן בגמרא (תמיד ל"ב): דרשו מפסוק זה דמי שלומד בלילה שכינה נגדו. גם הרמב"ם מזכיר פסוק שנזכר בו אשמורת, משמע לפנות בוקר (שו"ת "ערוגות הבושם" או"ח סי' א'), ועכ"פ כמובן אם יש חשש שלא יהיה לו כוח לשאר היום או לא יקום מוקדם, יצא שכרו בהפסדו.

כיוון בברכת הגפן של הבדלה רק לאחרים

◀ **שאלה:** במוצש"ק חזון עשה הבדלה וכיוון להוציא בברכת הגפן את בנו בן השמונה (שהיה אמור לשנות את היין), לאחר שסיים ברכות ההבדלה הניח לא רצה לשנות את היין, והוא היה מוכרח לשנות בעצמו, האם צריך לברך ברכת הגפן פעם נוספת לפני ששותה, או לעשות שוב הבדלה?

תשובה: בברכת הבדלה, כיון שהתכוון להוציא גם את עצמו וגם את בנו - יצא, אבל ברכת הגפן היות שחשב שרק בנו ישתה, וזוהי ברכת הנהנין, הרי לא היתה כוונתו להוציא את עצמו כלל, ולכן מכיון שהוא שותה צריך לחזור ולברך לעצמו ברכת הגפן (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

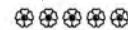
לברור מתערובת לתערובת

◀ **שאלה:** המקפיא נכבה בשבת, האם מותר להוציא מהמקפיא אוכל מסוים (שהכל מעורב שם ביחד), ע"מ להעביר את האוכל למקפיא של השכן?

יסוד השאלה הוא, כיון שמוציאו מתערובת אחת, ומעברו מיד בתוך תערובת שניה, האם אין עליו שם בורר.

תשובה: עכשיו כשמוציא מהמקפיא עשה פעולת תיקון ולכן זה בורר, ורק אח"כ הוא מערבו, ולכן אסור לעשות כן (הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכעין זה ב"כף החיים" סי' שי"ט ס"ק ל"ז). אבל אם מוציא

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה
שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל
נלב"ע א' בסיון תשע"ז

"משיב הרוח ומוריד הגשם"

◀ בימות הגשמים, אם טעה ואמר "מוריד הטל" אם עדיין לא הזכיר "השם" שבסיום הברכה, יאמר במקום שנזכר "משיב הרוח ומוריד הגשם" (שו"ע סי' קי"ד, סעי' ה'), ו"ביאור הלכה" ד"ה אין, ופמ"ג שם).

ואם נזכר לאחר שאמר "ונאמן אתה", יאמר "מוריד הגשם", ויחזור לומר "ונאמן אתה" וגו' (משנ"ב שם ס"ק כ"ט, דבעינן מעין חתימה סמוך לחתימה). ואם טעה וסיים מיד בלי לחזור, אין זה מעכב בדיעבד (שדין סמוך לחתימה מעין החתימה אין זה לעיכובא).

ואם סיים הברכה, אינו חוזר כיון שהזכיר "מוריד הטל" (שו"ע שם), ואפילו אם עומד לאחר שהזכיר "השם", לא יאמר "למדני חוקיך", מכיון שאין זה לעיכובא (משנ"ב שם ס"ק ל"ב). אם אמר רק "מוריד הגשם", ולא אמר "משיב הרוח" אינו חוזר (שו"ע שם ס"ג). ואפילו אם לא סיים עדיין הברכה, אינו חוזר (משנ"ב ס"ק י"ב).

ויל"ע למה ב"הזכרת גשמים" אומרים "גשם", ובברכת "ברך עלינו" כשמבקשים גשמים אומרים "מטר" (ועי' "חשק שלמה" ריש מס' תענית, ובי"רבינו בחיי" פ' עקב י"א י"ז, ובי"ערוך השולחן" סי' קי"ד סעיף ב').

"ותן טל ומטר לברכה"

◀ בארץ ישראל מתחילים לשאול גשמים – "ותן טל ומטר לברכה" בליל ז' בחשון, ובחול"ל 60 יום אחר תקופת תשרי. ונוהגים להכריז "טל ומטר" קודם שמונה עשרה שבו מתחילים לשאול, ואם לא הכריז אעפ"כ יאמרו (משנ"ב סי' קי"ד ס"ק ג'), ויל"ע מ"ש "ממוריד הגשם" שאם שכחו להכריז אין אומרים אותו וכמבואר בשו"ע סי' קי"ד ב', ומשנ"ב שם).

שאל "טל ומטר" בארץ ישראל אחרי החג קודם ז' בחשון, יש סוברים שבדיעבד לא יצא וכאילו אמרו באמצע הקץ (ספר "דינים והנהגות" פרק ד' סעיף כ"ו בשם ה"חזון איש", וכן משמע ב"שערי תשובה" סי' קי"ח ס"ק י"ז).

ויש סוברים שזה כבר נחשב לזמן גשמים, ורק משום עולי רגלים מחכים כמה ימים, ובדיעבד יצא (רעק"א סי' קי"ז, הגרש"ז אויערבך זצ"ל, וכן ב"תהלה לדוד" סי' א').

שכח לומר בברכת "ברך עלינו" ונזכר קודם שגמר ברכת "שמע קולנו", יאמר בברכת "שמע קולנו", ואם סיים ברכת "שמע קולנו" יאמרו שם קודם ברכת "רצה", ואם כבר התחיל ברכת "רצה", יחזור לברכת "ברך עלינו" (שו"ע סי' קי"ז ס"א).

נזכר באמצע "רצה" שלא אמר חזר לברכת "ברך עלינו" ושוב שכח וכבר אמר "ברוך אתה ד' ", ימשיך ויאמר שוב את כל הברכות עד "שמע קולנו" ושם יאמר "ותן טל ומטר" (ולא אמרינן שמאחר שכבר אמר את כל הברכות הללו בפעם הראשונה בלא שאמר "ותן טל ומטר", מה מוסיף בזה שאומרן כך בפעם השניה, כי מאחר שכבר חל עליו החיוב לחזור ל"ברך עלינו" ולומר משם הכל לפי הסדר, צריך לעשות כן). (הגר"ש אלישיב זצ"ל ובעל "שבט הלוי זצ"ל).

שכח לומר "ותן טל ומטר" וכבר סיים לומר את הפסוק "יהיו לרצון", אפילו שעדיין לא עקר את רגליו, נחשב שסיים את התפילה וחייב לחזור לראש התפילה (ביאור הלכה סו"ס קי"ז, ודלא כשיטת "חיי אדם" דסבר שצריך עקירת רגליו ממש, ועי' לוח א"י).

כל זמן שלא סיים את הפסוק "יהיו לרצון", נחשב שהוא באמצע "שמונה עשרה", ויכול לחזור ל"ברך עלינו" (שעה"צ סי' תכ"ב סק"ח).

◀ מסופק אם אמר "ותן טל ומטר", תוך שלושים יום צריך לחזור (שו"ע סי' קי"ד ס"ח). אם ברור לו שהיה בדעתו להזכיר בתפילה כפי שצריך, ואחרי התפילה מסתפק – אם התעורר הספק מיד אחרי התפילה יש לחזור ולהתפלל, ואם לאחר זמן, תולים שאמר כפי שצריך, ואינו חוזר ומתפלל (משנ"ב סי' קי"ד ס"ק ל"ח, וסי' תכ"ב ס"ק י"ז), ואם זוכר שבתחילת אותה הברכה רצה לומר כמו שצריך מסתבר שלא טעה (הגרש"ז אויערבך זצ"ל). ואם אמר תשעים פעם "ואת כל מיני

אבל אם מוציא משם כל הבא לידו, ולא מקפיד איזה דבר הוא מוציא, מותר לעשות כן.

השאלה: עירוב חצרות בדירה נעולה

◀ **שאלה:** עשו בבנין עירוב חצרות כדי לטלטל בחצר, והשאלה: הפת אצל אחד השכנים, לפעמים השכן שהעירוב בביתו נוסע למקום אחר, האם אפשר להשאיר את העירוב נעול בביתו?

תשובה: איתא בשו"ע (או"ח סי' שצ"ג), אם נתנו העירוב במגדל ונעלו בפניו ואבד המפתח קודם שחשיכה, אם א"א להוציא את העירוב אלא א"כ עושה מלאכה גמורה בין השמשות, הרי"ז כמי שאבד ואינו עירוב, שהרי אי אפשר לאכול, ע"י שם.

לפי"ז אם מונח העירוב בבית אחד השכנים שנסע מביתו, ואין אפשרות להיכנס לביתו אלא א"כ ישברו את הדלת ע"י מלאכה דאורייתא, אין זה עירוב.

יש המוסיפים שבכה"ג אפילו אם לשבור דלת היא מלאכה דרבנן דרך קלקול, מ"מ מכיון שאסור לעשות כן משום איסור מזיק דאורייתא, נחשב שאינו יכול להגיע לעירוב, ואין זה עירוב כלל.

ולכן כל מי שנוסע מחוץ לעיר בשבת ויש לו עירוב בביתו, יזכור לתת מפתח לאחד מהשכנים שיכולים להיכנס לביתו כדי להגיע לעירוב. באופן שנתן את המפתח לשכן ואבד לו המפתח משום ששכן באיזה מקום הניחו, עדיין יש עליו דין עירוב, מכיון שיכול להיזכר איפה הניח את המפתח (משנ"ב שם סי' ח').

הליכה מב"ב ל"תל השומר" בשבת

◀ **שאלה:** האם מותר למי שגר בני ברק ללכת בשבת לבקר חולה שנמצא בבית חולים "תל השומר", וכמו כן מי שהיה ב"תל השומר" מתחילת השבת עד הצהריים, האם מותר לו ללכת לבני ברק באמצע השבת, או צריך לעשות עירוב תחומין?

תשובה: הכלל הוא שמותר ללכת את כל העיר שהוא נמצא בה ועוד אלפיים אמה, ואם אלפיים האמה נגמרים באמצע העיר השניה יכול ללכת רק עד סוף אותם אלפיים אמה, ואסור להמשיך מעבר לכך אפילו בתוך עיר.

לכן נכון להיום (תשע"ח) בני ברק וגבעת שמואל נחשבות לעיר אחת, ומותר לבן בני ברק ללכת אלפיים אמה מסוף גבעת שמואל, וזה נגמר קרוב לסוף בית החולים "תל השומר", ולא צריך לעשות עירוב תחומין. מי שנמצא בתחילת השבת ב"תל השומר" זה נחשב לעיר אחת עם קרית אונו, ולכן מותר ללכת עד סוף קרית אונו ועוד אלפיים אמה מקרית אונו, וזה נגמר באמצע בני ברק, קרוב לשכונת "זכרון מאיר", ומי שרוצה ללכת מעבר לכך צריך לעשות עירוב תחומין.

באופן שסוף האלפיים הוא מחוץ לעיר חייב להניח את העירוב בתוך אלפיים אמה. אבל אם האלפיים נגמרים בתוך העיר יכול להניח את העירוב בכל רחבי העיר אפילו לאחר האלפיים, מכיון שע"י העירוב נחשב כאילו הוא שם, וכל העיר כד' אמות דמי (ואפילו אם העיר לא מוקפת ואינו סומך על העירוב רשויות שבו), ולכן אפילו אם הבית שלו נמצא בצד השני של העיר יכול לומר ששבתו בביתו או להניח עירוב תחומין בכל תחומי העיר, ועי"ז יכול ללכת מ"תל השומר" בכל בני ברק.

לסיכום:

- א. ללכת מבני ברק ל"תל השומר" בשבת אין צריך לעשות עירוב תחומין (להיום, תשע"ח).
- ב. מי שנמצא ב"תל השומר" ורוצה לבוא לבני ברק בשבת, אם צריך להגיע לתחילת בני ברק אינו צריך לעשות עירוב תחומין, אבל אם צריך להגיע למרכז העיר או לצד השני צריך להניח עירוב תחומין, ויכול להניחו גם בצד השני של העיר, או אם גר בבני ברק יכול לומר בערב שבת שבייתתי בביתי.

דיבור בטבילת כלים

◀ **שאלה:** מצוי מאוד שהולכים לטבול הרבה כלים ביחד, או סט סכו"ם, וזה לוקח זמן רב, האם מותר לדבר בין טבילת כלי לכלי (מצוי לפני פסח, וכן מצוי אצל זוגות צעירים אחרי החתונה כשהולכים ביחד לטבול את הכלים שקיבלו)?

תשובה: לכתחילה אין לדבר בין טבילת כלי אחד למשנהו, כיון שהברכה הולכת על כל הטבילות, וכל כלי הוא מצוה, ובדיעבד אם דיבר אינו חוזר ומברך, אבל אם דיבר בין הברכה לפני שטבל כלי ראשון חוזר ומברך (ע"י שו"ע יו"ד סי' י"ט סעיף ה', ב' דעות לענין שחיטה, וע"י בט"ז שם סי' ט' ספק ברכות להקל, ובשו"ע סי' ז' שסבר שהוא הפסק, וע"י משנ"ב סי' ח' סי' כ"ח, ובשע"צ סי' מ' לענין ציצית, וע"י שו"ע או"ח סי' תנ"ז לענין הפרשת חלה מכמה עיסות).

שניצל עם שוקו העשוי מחלב פרווה (הוספה על גליון 320)

◀ **שאלה:** האם מותר לאכול שניצל עם שתיית שוקו העשוי מחלב פרווה?

תשובה: איתא ברמ"א (יו"ד סי' פ"ז ג'), בשר בהמה אסור לאכול עם חלב שקדים בלי היכר (כגון שיתנו שם שקדים), אבל בשר עוף מותר, דכיון שהוא רק דרבנן, לא גזרו משום מראית עין, וכן מבואר (שם סעיף ד') שמותר לבשל בשר עוף עם חלב אשה (שהוא פרווה), ואין בו משום מראית העין, ע"י שם.

ולפי"ז שניצלים שמטגנים בבית, והם מבשר הודו או עוף אחר, לא שייך בזה משום מראית עין, ומותר לאכול עם שוקו העשוי מחלב פרווה.

אולם השו"ע (סי' ו') כתב שבהרבה מקומות מצינו מראית עין גם על איסור דרבנן, וכן השו"ע (סי' ד') כתב שלכתחילה בודאי יש ליתן שקדים אצל בשר עוף, ע"י שם. ולכן למעשה לכתחילה יש להחמיר לעשות איזה היכר שזהו חלב פרווה כגון להניח את העטיפה על השולחן (ויש סוברים שאפשר להניח שם שקדים, אפילו שזה לא חלב העשוי משקדים, וכעין שכתב בהגה"ת רע"א סי' ט"ט שמותר ליתן קשקשים ליד דם אדם, וע"י "דרכי תשובה" סי' פ"ז סי' ק' שאפשר לתת שקדים ליד חלב אשה, ע"י שם).

הוסיף על מתנה שאיחר לשלם

◀ **שאלה:** כל יום הולדת של נכד, נותן עשרים ₪ למתנה. פעם אחת שכח ונזכר באיחור של חודש, ורוצה לתת עכשיו לנכד עשרים וחמישה שקלים, האם מותר לעשות כן או יש בזה משום איסור רבית?

תשובה: רבית שייכת רק כשיש חוב ממון ומשלם על איחור תשלום החוב, משום 'אגר נטר', אבל בזה שאין כאן חוב כלל, והכל מתנה, לא שייך בזה שום איסור רבית, ומותר, כמבואר ברמ"א (יו"ד סי' קע"ז). ובכל זאת יש להסביר לנכד שאין זה נדון של רבית, שלא יבוא מזה לעשות דברים של רבית (ועי"ע שו"ע יו"ד סי' ק"ס סעיף ו').

החזרת חבילת צ'יפס עם כרטיס הגרלה

◀ **שאלה:** לווה שקית גדולה של צ'יפס משכן, לאחר שבוע החזיר את אותה השקית אבל היה בפנים כרטיס הגרלה, ולא יכול להוציאו (שהרי צריך להחזיר את השקית סגורה לגמרי), האם יש בזה איסור רבית (שהרי בעצם כרטיס הגרלה שווה כסף כי יש צד שיכול להרוויח)?

תשובה: אין בזה משום רבית כלל (שאפילו אם זה היה קורה באותו יום, כגון ששכנו נתן לו חבילת צ'יפס ולאחר חמש דקות הלך לחנות והיה בפנים כרטיס הגרלה, ג"כ היה נותן לו, ועי"כ אין זה משום 'אגר נטר'), והטעם, כי אי אפשר להוציא את הכרטיס, ועל כרחך נותן לו את זה מטעמי נוחות ולא עבור ההלוואה, ובפרט שזה לא שווה יותר בעבור זה.

פמוט בעל שבעה קנים

◀ **שאלה:** האם מותר לקנות פמוט בעל שבעה קנים העשויים ממתכת או זכוכית, והם בעיגול?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' קמ"א ח') שאסור לעשות מנורה של שבעה קנים ואפילו משאר מיני מתכות, ואפילו בלא גביעים, כפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה י"ח טפחים, ע"י שם. ומפרש השו"ע (סי' ל"ו) משום שכל זה לא מעכב בדיעבד במקדש, ואפילו אם אין בה כפתורים, גביעים ופרחים הוא כשר, והוסיף ב"פתחי תשובה" (סי' י"ד) שה"ה בעיגול ג"כ אסור, שכל דבר שאינו מעכב אסור.

וכתב שם בשו"ע (סי' ל"ה) שכל זה במיני מתכות, אפילו אינה של זהב משום שכשר במקדש, אבל אינה של מתכות כגון של עץ וכה"ג מותר, כיון שהוא פסול במקדש, ע"י שם.

לפי"ז פמוט העשוי מזכוכית, אפילו שיש בו שבעה קנים מותר, אבל פמוט העשוי ממיני מתכות אפילו בצורת עיגול, אם יש בו שבעה קנים אסור.

היה מעשה בבית כנסת בירושלים עה"ק, שהרבנים הורו שאסור לקיימה וציוו לתקנה תיכף, והוסיפו עוד קו, וכן ראוי להורות ("ברכי יוסף" שם).

לקום לפני תלמיד חכם סומא

◀ **שאלה:** האם יש חיוב לקום לפני תלמיד חכם שהוא סגי-נהור, או שמא כיון שאינו מרגיש בזה, אין בזה הידור?

תשובה: יש סוברים שחייב לקום, וכדמשמע בגמרא (קידושין ל"ג). כשראה שאב"י מרחוק את אוזן חמורו של רבי יוסף היה קם לכבודו, אף שרבי יוסף היה סגי-נהור (שו"ת "גינת ורדים" יו"ד כלל ד' סי' ב', שו"ת "שער אפרים" סי' ע"ח, ומביא שם הרבה ראיות).

ויש סוברים שפסול, כיון שלא רואה לא שייך הידור (שו"ת "הלכות קטנות" ח"א סי' קנ"ד, "שפת אמת" יו"ד סי' רמ"ד סעיף א', "מנחת חינוך" רמ"ז, ועי"ע "ברכי יוסף" יו"ד סי' רמ"ד אות ב'), ודחה הראיה מקידושין, שהתם היה רבו וקם משום מורא ולא משום הידור, ויש מוסיפים שיש ב' דינים, אחד משום כבודו של תלמיד חכם שרואה שמכבדים אותו, והשני הוא שע"י שאנו מכבדים את התורה ולומדיה נביא בנפשנו יראת שמים ויקרת התורה ולומדיה, וחיוב זה יש גם בספר תורה, וגם בסומא שאינו רואה שמכבדים אותו דלא גרע מספר תורה (שו"ת "קנין תורה בהלכה" ח"ד סי' ט"ז).

שכח ברכת הגפן בברית מילה

◀ **שאלה:** בברכות שמברכים בשעת הברית שכח לברך ברכת הגפן, והתחיל מיד "ברוך... אשר קידש יידינו מבטן... מה עליו לעשות? **תשובה:** כשיסיים ברכה זו ואומר "ברוך אתה... כורת הברית", מיד אח"כ יאמר ברכת הגפן, וסדר הברכות לא מעכב (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ניתן להשאיר הודעות בתא הקולי או
לשלוח במייל סיפורים, הנחנות,
הדרכות וכו' ששמעו ממור
זצוקללה"ה - 03-5400059

גליון כמ"ט, פ' לך לך
ז' חשון ה'תשע"ח
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין זצוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

מוחזקת בידם

[מתוך שיחה שנאמרה בעש"ק פ' לך
לך תשע"ד]

זהב או כלום.

ניקרתי לו את עינו והוא לא עשה לי כלום, וראיתי שעצביהם כסף וזהב פה להם ולא ידברו, עיניים להם ולא יראו... זה לא עיניים ולא אזניים הכל שקר. אם יהודי זה היה מת [סתם כך] היו קוברים אותו מאחורי הגדר כפושע, אך כעת פסקו לתת לו קבר מכובד, שעשה קידוש ה' לפני שנהרג.

מילה במחירת

ברוסיה, גזרה המלכות לעקור את הדת. בעיירה בה גרתי שם עשו את הבריות בכתים בשקט, אף אחד לא הלשין ואף אחד לא התלונן, הייתה זו עיירה של יהודים. הקומוניסטים היו עוד בניס להורים שעדיין הלכו יום יום לבית הכנסת, הניחו תפילין מדי יום. בעיירה היו שני בתי כנסת, אמנם קודם לכן היו ששה בתי כנסת אבל גזלו אותם והם הפכו למוסדות ציבוריים אחרים. אבל עדיין היה בית כנסת אחד בבית פרטי ובית כנסת אחד בכניין ישן שלא החרמוהו.

בערים הגדולות היה קשה הרבה יותר, וליהודים שהתפרנסו מתפקידים בשלטון היה קשה מאוד. מי שזוכר היה מגיע בכל יום למנחה וערכית הרב גרשון קליבנסקי, הוא לימד כאן עין עקב בין מנחה לערבית, היה מתגורר בהרצליה וסיפר מה עשה כשנולד לו הבן. לפני כן היתה לו אחות, ילדה בת חמש או שש, והוא עבד בסופרמרקט ברוסיה, שם כל הסופרמרקטים היו שייכים למדינה.

שאלתי אותו, הרי החנות היתה פתוחה בשבת איך הסתדרת? והשיב שהיה נוהג בכל פעם לתת למנהל הסניף מתנה וכך הפך לידיד שלו. 'נתתי לו קצת כסף וביקשתי ממנו שיעלים עין שאני לא נמצא בשבת. במוצאי שבת אקח את כל התלושים וכל החשבונות ואסדר אותם'. מה אני צריך לשבת במשרד? במוצ"ש סידר את הספרים וכתב תאריך על הדף.

מנהל הסופרמרקט הסכים והוא התפרנס וקיבל משכורת כמנהל חשבונות בסניף של הסופרמרקט הגדול. את הילד שלו הוא לימד מתוך ספר את הא' ב'. אבל מה יעשה עם התינוק? דיבר עם מוהל אחד והמוהל הסכים לבוא אליו בתנאי שלא יהיה אף אחד בבית,

ואם קיימת סכנה ואי אפשר להניח תפילין, אפשר להקל. אבל בשעה של גזרת המלכות, למען קידוש ה' מותר גם למסור את הנפש. ועם ישראל, במצוות תפילין, לא מסרו נפשם ולכן היא מצווה רפויה. ומנגד מצוות מילה עד היום חזקה בעם ישראל.

הזכרנו כבר פעם שאחד מחברי הכנסת הציע הצעת חוק לגזור שלא יעשו ברית מילה עד שהתינוק יגדל ויאמר שרוצה למול. ולפני כן, פרקליט המדינה יתבע את המוהל על חבלה ללא רשיון של בית המשפט. ואותו ח"כ הכין הצעת חוק להביאה להצבעה.

יו"ר ה'כנסת' התבייש והורה להוריד את ההצעה מסדר היום שבין כה לא יהיה רוב לכך, והדבר נועד רק לקנטר ולכן ציין שההצעה אינה רלוונטית ובכנסת לא היה דיון על זה כלל. אפילו מחללי השבתות ואוכלי הנבלות בפרהסיא, כשהגיעו למצוות מילה פרשו. כי הדבר חזק בידם, וחזק בעם ישראל.

עיניים להם ולא יראו...

וכן כאמור בעבודה זרה. באוקראינה מצוי קבר של אדם קדוש. אותו אדם היה אחד מפושעי ישראל, יהודי שלא שמר מצוות, לא אכל כשר וגם היה גנב. פעם עשה תכנית כזו וחשב שאם כבר לגנוב אז לגנוב אבני חן ויהלומים ומרגליות יקרות. הצליח אותו יהודי להתגנב לתוך הכנסייה, בית התיפלה של הנוצרים, והצליח לנקר את עיני הפסל שהיו עשויות אבנים יקרות ומבריקות. וכן גנב עוד דברים יקרי ערך, זהו מעשה שהיה.

השלטונות גייסו את מיטב החוקרים והשוטרים וידעו כבר שהיה בעבר גנב שמוסמן אצלם. תפסוהו וגילו מיהו, שמו אותו במאסר והגישוהו למשפט. במשפט דנהו לתליה ואכן הוא היה הגנב. במשפט הציעו לו שיתנצר ואז יסלחו לו. הוא לא רצה להתנצר והעדיף להיהרג. לפני שהרגוהו נתנו לו זכות ככל נאשם למסור תצהיר.

אמר: הנה הנוצרים טוענים שיש להם אלילים ואת יש"ו. רציתי לבחון את העניין, עשיתי מחקר, לא סתם גניבה פשוטה, רציתי לבדוק אם יש ממש בפסל, אנקר לו את עינו והאם בתגובה הוא יהרוג אותי בו במקום או לא. האם הוא חתיכת בול עץ דומם וחתיכת

"תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות כגון עבודת כוכבים ומילה, עדיין היא מוחזקת בידם. וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות כגון תפילין, עדיין היא מרופה [מלשון רפיון] בידם."

מצוות המילה חזקה מאוד. שכל עם ישראל מקיימה. וכן עבודה זרה, אפילו אם יאמרו לרשע הגדול ביותר לך לכומר ליהפך לנוצרי, לעבוד עבודה זרה, לא יעשה זאת. דבר זה חזק בעם ישראל, כיון שבימי גזרות מלכות יון מסרו עם ישראל את נפשם על כך.

מסי' משפיעה לדורות

בימי ביהמ"ק הראשון היה קיים יצר הרע של עבודה זרה, ולכן עם ישראל עבדה ברצון, כיון שהיה היצר הזה חזק מאוד. אבל בימי ביהמ"ק השני לא היה יצר הרע לזה. אבל היו גזירות מלכות הרשעה, שגזר אנטיוכוס על התינוק להתכופף אל הדמות שעל הטבעת כדי שיראוהו עובד עבודה זרה, והם מסרו את נפשם על כך. ולכן מצוות אלה חזקות בעם ישראל. אך תפילין, לא כל עם ישראל מניח. כיון שגם כשגזרה מלכות הרשעה על התפילין לא הייתה מסירות נפש.

הר"ן מציין שעפ"י ההלכה מותר באמת להקל בתפילין שאין יהרג ובל יעבור בתפילין

רק אתה ואשתך והתינוק.

הוא אמר למהל שיש ילדה בבית, המוהל ביקש להוציא את הילדה מהבית שלא תפספס ותספר לחברות וכך יספרו שהיה להם מישוהו עם סכין בבית. ולכן הוציאו את הילדה מהבית שהייתה אחותו של התינוק. כך עשו ברית מילה בסוד, בלי מניין רק עם כוס יין וברכות ובלי אף אדם נוסף, כך היו מקיימים ברית מילה בסתר.

ראש המשטרה והמוהל

יותר מזה, היה בעיר יהודי אחד שידע לעשות בריתות, מוהל יהודי. יום אחד עוצרת ליד הבית מכונית שחורה זה משרד החקירות הגה. פו.או, זה כמו הגסטאפו, אוי! מלא פחד גדול, ויוצא מתוך המכונית ראש המשטרה ושואל אותו בקיצור, אתה החותך? [מוהל] הוא כבר פחד. אני רוצה לחקור אותך, לא היתה ברירה בחוץ יש שוטרים, תפסו אותך.

תכנס למכונית! אמר לו ראש המשטרה, קח את כל המזוודה שלך, לקח את המזוודה [של המוהל] והלך למשרד החקירות שם ישבו פקידים ששאלו את החוקרים מה הביאו? 'הבאתי שלל גדול וכיון שהוא נחקר מסובך מאוד אחקור אותו אישית.

הכניס אותו ראש-המשטרה לחדר פנימי ונעל את הדלת ואמר לו: אני יהודי! אם ידעו שאני מל את בני התינוק [אבוי לי]. אני כבר מזמן רחוק מיהדות ואיני שומר דבר, אך אשתי לא מוותרת, ואומרת שהיום הוא היום השמיני ואם לא תעשה ברית מילה אתאבד! מה עושים... נו, אינני רוצה שאשתי תתאבד אז תעשה ברית לילד.

לאחר מכן יצא ראש-המשטרה ואמר לכולם, תפסתי אותו אבל הוא לא יחזור על זה שוב, סיימתי את החקירה. לקחו את המוהל הביתה. כך הייתה מסירות הנפש לברית המילה.

נימול לשמונה... עשורים.

אסור לקטרג על עם ישראל אבל צריך לדעת את המציאות. המציאות היא שלצערנו יש בני אדם שלא מרגישים כל כך את הערך החשוב של מצוות מילה, הכוונה ב'ערך' לא רק מילה עצמה אלא כל הזכויות שאדם צובר במצוות מילה - העת רצון. זה הקרבן היחידי גם כשאין בית מקדש, אין קרבן התמיד ואנחנו מתפללים בתפילה של חגים:

'ותערב לפניך עתירתנו בעולה ופקרן...
תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם'

את זה אין לנו היום אבל יש לנו את מצוות המילה כדת וכהלכה עם כל הפרטים ועם מוהל כדת משה וישראל, ושהתינוק כן יבכה, והדבר חשוב מאוד ומוסיף זכויות, וכמו שכשיש קרבן ישנם נסכים, בכי התינוק הוא כמו יין על גבי המזבח² וכמו הנסכים.

ואומר הטור שמצוות מילה כ"כ חשובה, שכל אחד ואחד [כל החיים, צריך לשמור מצוות מילה] ומה זה לשמור מצוות מילה, פשוט, לשמור עצמו מכל העבירות הקשורות למצוות מילה.

לצערנו היו דוגמאות של בני אדם שלא ידעו את החשיבות של מצוות מילה. ועכשיו הגיעו רבים מרוסיה לארץ ושם קשה היה מאוד לעמוד בנסיון ולא עמדו בו. לא הייתה להם מסירות הנפש הזו, אבל כעת כשכאו לארץ, קיימו בשמחה מצוות מילה. המוהל שהיה כאן השבוע, שמל את התינוק של יחזקאל גוטמן הגבאי, סיפר לי שלא מזמן עשה ברית מילה לזקן בן שמונים שהגיע מרוסיה וכל הזמן חשב, כן לעשות או לא. והחליט לעשות ברית מילה. ואותו מוהל הנו מומחה גדול למול מבוגרים, ואותו זקן בן שמונים רצה למות כיהודי. עולה מרוסיה שעשה ברית מילה.

היה ברמת השרון אדם אחד שהגיע לאחר השואה וסיפר לי שיש לו בן, בחור כבר אחרי בר מצווה שלומד בתיכון ויודעים שאינו נימול. לא מל אותו. קראתי לו ושאלתי אותו למה אתה עושה כך, אז הוא אמר לי, הייתי בעיר ברוסיה הלכנה כשהגרמנים כבשו את העיר ואסרו את כל יהודי העיר, אמרו להם לחפור תעלה עמוקה מאוד והביאו את כל האנשים נשים וטף כל אנשי העיר, ושמו קרש על התעלה ואמרו להם תעברו תעמדו על הקרש וכשעברו על הגשר הזה ירו בהם וכולם נפלו. רצו לחסוך עבודה.

ראיתי את כל זה. אז אילו היה אלקים חזק כמו ברזל גם היה צריך לעשות משהו ולמה הוא שתק? לאחר מכן, הגרמנים חיפשו והיו כאלה שהחביאו תינוקות בבתי של גויים וכל תינוק שמצאו שהוא נימול הרגו אותו, אולי נשארו ילדים או תינוקות, הרבה בנות ניצלו כך, ידעו את השפה ולכן לא הכירו [אותן] שהן יהודיות אבל הבנים מכל הגילאים מגיל שנה אותם הגרמנים והרוסים, שהיו גרועים מגרמנים, הרגו. אז כעת שנולד לי ילד אני

² **ראה רבנו בחיי** פרק יז פסוק יג

מפחד למול אותו שלא יכירו אותו הגויים שהוא יהודי.

מה שאמר היה הגיוני. ולא רצה למול את הילד, יש יהודים שבשואה השתבש להם השכל ויש יהודים רחוקים מאמונה שבשואה ראו את האמונה. אחרי הרבה שנים התעניינתי, מה קרה לילד הזה, אמרו לי שהיה בצבא ושם התבייש מאוד והילד עצמו ביקש לעשות ברית מילה ב"ה.

ג' מתנות בזכות מצות מילה

אחר שלמדנו כה רבות אודות הערך של מצוות מילה, שדוחה שבת, שעונש המבטלה כרת, וכמה זכויות זה מוסיף, כמה חזקה המצווה בעם ישראל. וכן ישנה הלכה שישנו דבר שאפילו מצוות מילה לא דוחה. מילה דוחה שבת, אבל מכשירי מילה לא.

אם יש חינוך בבית שכשמגיע המוהל ונזכר שאין ברשותו סכין של מילה ויש להביאו, והערוב בעיר מקולקל או שאין כלל ערוב והבאת הסכין היא דרך רשות הרבים (להוציא מן הסמטה אל הבית זה איסור דרבנן שהסמטה היא כרמלית) אומרת הגמרא לא יעביר את הסכין וידחו את הברית.

כשהגיע יום השמיני אז המילה דוחה שבת, אבל כשזה כרוך באיסור, דוחים את המילה כי לפי ההלכה אעפ"י שיש לנו איסור דרבנן, אפילו לא דאורייתא - הרי שחכמים העמידו דבריהם ופסקו שאי אפשר למול. ולא מלים. רואים מכאן כמה גדול הערך של קיום כל ההלכה כתיקונה אפילו אם בא הדבר במקום מצוות מילה.

יהי רצון שנוכה כולנו בזכות מצוות מילה לשלושת הדברים שאומר רבנו בחיי בפירושו על התורה. בזכות מצוות מילה עם ישראל מקבל ג' מתנות, שלושתן כתובות בפרשת לך, **מלכות בית דוד** ('ומלכים ממך יצאו', אלה דוד המלך, שלמה המלך והמשיח), דבר שני, **ארץ ישראל** (ונתתי לך את ארץ מגורריך אחוזת עולם, אפילו אם ישנה הפסקה שארץ ישראל נמצאת בידי אומות העולם וכידי עם אחר, אבל היא תחזור ותהיה לעולם לעם ישראל), ודבר שלישי... אני אשרה שכינתי ביניכם, שיהיה **ביהמ"ק** והשכינה תשרה בישראל במהרה בימינו אמן.

נפשו גחלים תלהט

גליון 157 נח תשע"ח

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרייב זצוק"ל
לתימוכות והנצחות, הוספת מנפים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ילמייל: shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בפרשיות הבאות עוסקים אנו בישמעאל. ישנה מבוכה אודות התעוררות כחו של ישמעאל בזמן הנקרא "גלות אדום" [מי דמיין בזמן כתיבת המאמרים לאן יגיע היקף שליטתו בארצות המערב]. מה פשר שילוב זה. על כך במאמר הראשון שחלקו השני יובא בשבוע הבא בע"ה.

מאמר נוסף בסדרת מאמרים בענין עבודת התפילה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים גרידא ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"י כמדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח תמיד על כל הערה והארה.

המערכת

לאור פנית רבים הוברר שזימים פריטסייל כרגע לא פועל עד לעדכון.

ד. סיבת הנפילה בידי עשו, וגדר היציאה

הסיבה שבחורבן בית שני נפלו בידי עשו, הוא משום ששנאת חנם ענינה "פירוד" בעצם, דכשהשנאה תלויה בדבר ישנה אחדות בעצם, שהרי כשבטל דבר בטלה השנאה, אבל שנאת חנם היא שנאה בעצם, הנובעת מפירוד בעצם. ועל כן נענשו מדה כנגד מדה שנפלו בידי עשו, שתוכנתו "רצח", על חרבך תחיה, אהרגה את יעקב אחי, ורציחה הוא "פירוד" בין הגוף והנשמה, סתירת החפצא של "כל", המאחד את כל הפרטים להיות חפצא של כלל, וגם התוכן העיקרי של חורבן בית שני, היה טעם של "מיתה" בקומת האדם הכללית של עם ישראל כמש"כ הגר"א ז"ל שאנו מרבים להביא. "פירוד" זה בין הגוף והנשמה, הוא הפקעת ה"עדות" של האדם על האיחוד בבריאה, כמו שנתבאר כמה פעמים דחיבור גופו ונפשו של האדם, הוא עדות על האיחוד של כל הבריאה – עליונים ותחתונים, והקריעה ביניהם היא הפקעת העדות, ועל כן כאשר יעלו מושיעים לשפוט את הר עשו, תחזור המלוכה להשי"ת, בהתגלות היחוד כראוי, ושלא כמו הגלויות הקודמות [שבפרשת בחוקות], שמסתיימים רק ב"זכרתי את בריתי יעקב וגו' והארץ אזכור", שבטלה הגלות ושוב לארצם, אבל היציאה מידי אדום הסותר את האיחוד בבריאה, הוא ע"י גילוי היחוד – "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

ה. חילוק בין ישמעאל לעשו ביחס אל ישראל

הנחה שניה, יש חילוק יסודי בין ישמעאל לעשו, בעשו נאמר "לאם מלאם יאמץ", ופירשו חז"ל (פסחים מ"ב ב') שאין שניהם מתקיימים כאחד, אלא כשזה קם זה נופל, אין קסרי נבנית אלא מחורבנה של ירושלים, ואילו אצל ישמעאל אין תנאי כזה וצריך להבינו. שורש הענין, דיעקב ועשו נולדו שניהם מאותו אב ואם, שניהם קדושים, ויתר על כן דיצירתם היתה ממש מטיפה אחת כל חז"ל, וע"כ עומדים שניהם על בסיס אחד, השייך או לזה או לזה, משא"כ יצחק וישמעאל אין להם קשר בעצם, זה בן הגבירה וזה בן האמה, ומעיקרא לא היה לגמרי בבית, על כן יכולים שניהם להתקיים כאחד.

ו. נחמת רשב"י במעבר לידי ישמעאל

ע"פ האמור נמצא שהיציאה מגלות אדום קשה יותר מן היציאה מידי ישמעאל, דשלטונו של עשו הוא סתירה בעצם לשלטון של עם ישראל, וצריך זכות גדולה לעקור את שלטונו ולהכנס במקומו, משא"כ אצל ישמעאל שאין תלויים זה בזה, יכול להיות חנינה לעם ישראל גם במצב שאין להם זכות להגאל. ועוד דמהות הקשר בין ישראל ועשו, הוא שאחד יונק את כחו מחולשתו של חבירו, כמו שכתוב "והיה כאשר תרד ופרקת עולו מעל צוארך", וממילא במצב של "לא זכו" הרי זה גופא מחזק את כחו של עשו, משא"כ אצל ישמעאל, שאחיצתו בארץ ישראל היא בזכות עצמו, מכח המילה שלו, כמבואר במאמר חז"ל שפתחנו בו, על כן כאשר תם זכותו, יש מקום שעם ישראל ישובו לארצם.

וזוהי הנחמה שניחם מט"ט שר הפנים את רשב"י ע"ה, דכאשר תראה את ה"רכב גמל" - ישמעאל, צמחה מלכות בידי "רוכב על החמור" זה משיח בן דוד, (כמובא לעיל אות ב'), דכאשר נכנסה גלות ישמעאל לתוך גלות אדום [מצד התכללות ישמעאל באדום כנ"ל (אות ג')], יש כאן הפקעה מסוימת מכחו של אדום, ומעתה נפתחה הדרך שתהא גאולה גם בזמן "של זכו", דמלכות ישמעאל אינה סתירה לגאולת ישראל, דאין תלויים זה בזה, ועוד דכאשר יושלם זכות המילה של ישמעאל יוכלו לחזור, וכמשנ"ת לעיל בארוכה, ומדויק היטב מה שתפס הפסוק את הציור של "עני ורוכב על החמור" שנאמר במצב של "לא זכו" (סנהדרין צ"ר), דהבשורה של מלכות ישמעאל נצרכת דוקא במצב זה וכמשנ"ת. [המשך המאמר בשבוע הבא בע"ה]

בשורה טובה" בשלטון ישמעאל, ולימוד ההשגחה

במאה האחרונה [עיני ישראל ח"ג כת"י]

א. שלטון ישמעאל בא"י בזמן שממטה

אמרו חז"ל (זוה"ק ס"פ וארא) ווי על אותו זמן שנולד ישמעאל, ועל-אף שהודיע הקב"ה לאברהם על לידתו של יצחק, אמר לפניו "לו ישמעאל יחיה לפניך", והשיב לו הקב"ה "ולישמעאל שמעתיך, הנה ברכתי אותו, והפריתי אותו, והרבייתי אותו במאד מאד, שנים עשר נשיאים יוליד, ונתתיו לגוי גדול", הובטח בזה שזרע ישמעאל יתרבה, עד שיהיו אומה גדולה, ותהיה ממלכה אדירה מאד. וכאשר גלו ישראל מן הארץ בחורבן הבית, עמד שרו של ישמעאל ותבע מהקב"ה, דהיות שישמעאל נימול, יש לו חלק בקב"ה, ומגיע לו שכר על כך, ועמד בתביעתו זו 400 שנה, עד שנתקבלה תביעתו, וקבע הקב"ה שיקבל ישמעאל שכרו בעוה"ז, שבשעה שהארץ תהיה שוממה מיושביה, ישלטו בה בני ישמעאל, עד שיושלם זכותם, ותחזור לידי עם ישראל, זהו תורף מאמר חז"ל שם.

וכך היו פני הדברים, שכ-400 שנה אחר חורבן הבית, כבשו בני ישמעאל את יבשת אסיה, מדינה אחר מדינה, עד שהשתלטו גם על ארץ ישראל. [עד לפני כ-80 שנה, שהחליטו אומות העולם להחזיר את הארץ ליהודים. בחלקו השני של המאמר נתייחס אי"ה בפרוטרוט על כל סדר השתלשלות הדברים ב-100 שנים האחרונות, בהשקפת התורה ביסודות מוצקים ובורורים, על מאורעות אחרית הימים]

ב. גלות ישמעאל – פיתח הגאולה

מאמר נוסף בחז"ל מתייחס למלכות ישמעאל, והוא במדרש דרשב"י (בין המדרשים שמצא הגרש"א ורטהיימר זצ"ל בגניזת קהיר) וז"ל כיון שראה (רשב"י) מלכות ישמעאל, התחיל לומר, לא דינו מה שעשה לנו מלכות אדום הרשעה, אלא אף מלכות ישמעאל, מיד ענה לו מט"ט שר הפנים לומר לו, אל תירא בן אדם, שאין הקב"ה מביא מלכות ישמעאל, אלא להושיעכם מזאת הרשעה וכו', ענה לו ר"ש ואמר, ומנין שהם ישועה לנו, אמר לו, לא כך ישעיה הנביא אמר (כ"א ז') "וראה רכב ופרשים, רכב חמור רכב גמל רכב חמור רכב גמל", מפני מה הוא מקדים רכב חמור רכב גמל, לא היה צריך לומר אלא רכב גמל רכב חמור, (פ' דהגמל הוא מהיר יותר מן החמור, והצופה גמל וחמור מתקרבים, מבחין קודם בגמל, והיה לו להקדימו ולכתוב "רכב גמל רכב חמור"), אלא כיון שהוא (ישמעאל) יוצא רוכב על גמל (דרך הישמעאלים להיות רכובים על גמלים), צמחה מלכות בית דוד בידי רוכב על חמור, (משיח שנאמר בו עני ורוכב על חמור) עכ"ל המדרש. כלומר דהמעבר בגלות, מן הידים של אדום לידיים של ישמעאל, הוא תחילת התפתחות הגאולה ע"י משיח בן דוד, שיבוא בציור של "עני ורוכב על החמור", והדברים סתומים, מה ענין זה לזה.

ג. גלות אדום כוללת גם את גלות ישמעאל

לביאור הדברים עלינו להקדים הנחה נכבדה, דעשו הוא כח כללי הכולל גם את הכחות של ישמעאל, דהנה יעקב אבינו הוא כלל כל הכחות דקדושה, דהוא "בחיר האבות" – הנקודה העיקרית שלהם והכוללת את כולם, וכל הנפשות של עם ישראל, שהם ענפי האבות הקדושים, כלולים ביעקב אבינו, שהוא כלל כל האבות, ועל כן שופריה דיעקב אבינו עין שופריה דאדם הראשון (ב"ב נ"ח א'), דהלא ידוע שקומתו של אדם הראשון כללה את הנפשות של כל הדורות, כך קומתו של יעקב אבינו כללה את כל נפשות עם ישראל, והוא "כל" בצד הקדושה, שנאמר בו "וכי יש לי כל" (וישלח ל"ג י"א), יתר על אברהם ויצחק שנאמר בהם רק "בכל" "מכל", דיעקב הוא החפיצא של "כל" בעצם, הכולל הכל, ועל דרך זה היה עשו בצד הטומאה, דהוא ה"לעומת" של יעקב, שהם זה כנגד זה ממש, ונמצא שעשו הוא כלל כל כחות הרע, וממילא גם הכחות של ישמעאל כלולים בו. היוצא מהנחה זו, שהגלות הרביעית – גלות אדום, כוללת גם את גלות ישמעאל, מכיון שאדום הוא "כלל" הכולל את כל הכחות וכמשנ"ת, וזהו פשר הענין שבתוך תקופת גלות אדום, הנמשכת בעצם עד ביאת הגואל, ש"עלו מושיעים לשפוט את הר עשו", נכנסה גם מלכות ישמעאל, משום שישמעאל כלול באדום, מפאת היותו כח "כללי" הכולל את כל כחות הרע.

האופן להרגיש בתפילה כעומד לפני המלך [אגרות דעת מ"ה]

מה שאין חביבות לעבודת התפלה בין הרבה חובשי ביהמ"ד, אינו מצד זלזול בענין בעצם. רק הוא מסיבה אחרת. אדם החי תוך השקפה של השגחה פרטית, וע"ד שציירה הרמב"ן בסוף פ' בא, הרי כל היום חי הוא עם הקב"ה כי כל מקרה ומקרה הוא רק לבוש אל הדיבורים שמדברים עמו בפרטות ממש. (יעו"ש ברמב"ן). וכיון שהאווירה שלו היא עם הבורא, אז כשנגש לתפלה אינו צריך לצייר לעצמו שיש בורא הכל והוא עתה מדבר עמו, כי החוש שלו ממחיש זה מעצמו.

אדם אשר במצבי היום יום שלו מוחש אצלו שהוא ברשות עצמו והוא יוכל להסתדר – ע"י חכמתו – במצב, הנה חי הוא מנותק מהקב"ה, ואז בהגיע זמן תפלה צריך הוא לצייר שאינו ברשותו רק ברשות אדון הכל, וזהו היפוך רשותו שהחיים הסדירים שלו הם בו. וממילא לא נתפסים אצלו תיבות התפלה כמדבר לפני המלך, רק כאמירת תיבות אלו סתם, ובינו לבין עצמו. ואין לו טעם קרבת ה'. דוד המלך ע"ה אמר (תהלים לד, ט) טעמו וראו (תטעמו ענין התפלה) וראו (תראו) כי טוב ה' (דקרבת ה' הוא הטוב האמיתי), עיקר צורת האדם הוא הדיבור, ועל כן נקרא מדבר. בנין עולם הדיבור שלו הוא בנין עיקר אופי נפשו, ועל כן אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) דתפלה היא דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם, כאן הוא בנין הרומו של עולם של האדם.

בתפלה מצוייר אמיתות ציור הבריאה המונוגת רק מאתו ית"ש, ועל ידה מתפרצים מהאדם סיגי השקפות רעות, התפלה הופכת האדם לגדר עבד ה' (התפלה בעמידה היא כעבדא קמיה מאריה) התפלה מהפכת לימוד התורה לציור עבודה, וכמ"ש בספרי (ראה פ' לג') עה"פ ולעבדו בכל לבבכם, עבדהו בתורתו יעו"ש. וממילא נהפכת תורתו אל צורת לומד ע"מ לקיים, וכבר אמרו חז"ל (ילקוט תהלים רמז תתע) שכל טוב לכל עושיהם, ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם. העלמת עין מזה הוא אחד מהסיבות העקריות אל מהירות ההתדרדרות בדורנו בחובשי ביהמ"ד.

עבודת התפילה [ב] (מתוך פירוש יראת חיים על נפש החיים ש"ב פ"א)

מדברים הסותרים את התפלה, אבל כדי להיות "עומד בתפלה" צריך ענין נוסף – "להטותה אל הכוונה השלמה" היינו שלא מספיק במה שמפנה את לבו מטרדת המחשבות, אלא צריך גם את כל איכות הלב לתפלה, וזהו בלב שלם ומעומקא דלבא. ואף שאין מחשבה הטורדת, כי בתפלה צריך את כל הלב באיכות שהלב פונה רק לזה, וזה עיקר עבודת התפלה, וכמה שמשקיע בזה היא "עבודת הלב" [א.ה. מרגלה בפומיה כשאמרו לרבינו זצ"ל רעיונות בנוסח התפילה אמר שאין זה חידושים בתפילה אלא חידושים בסידור ודוק]. ועיקר כונת הלב היא להשקיע את עצמו בתיבות התפלה [כמ"ש בנפה"ח שער ב' פרק י"ג].

ומה שאמרו חז"ל המתפלל צריך שיכוין את לבו, לא באו חז"ל לאפוקי מתעסק שאינו יודע שמתפלל, דלזה מספיק שידע שנעמד בתפלה, ועומד לפני המלך, וזה פשוט בכל המצוות, ואין צריך להשיענו שצריך להניח תפילין או ליטול לולב שלא בדרך מתעסק. אבל המדובר כאן הוא על איכות הכוונה, שהלב יהא שקוע בתפלה, כמו שהביאו ראיה מחנה היא מדברת על לבה, והיינו שאדם המדבר לעצמו בלבו הוא שקוע לגמרי בזה. ומה שהיתה מדברת על לבה הוא משום שהקב"ה נמצא עם לבבות ישראל כמאה"כ (תהלים עג) צור לבבי וחלקי אלקים לעולם, ואיתא במדרש שה"ש עה"פ אני ישנה ולבי ער "הקב"ה לבן של ישראל", וכשצריך לדבר אליו ית' אז הדיבור הוא כמו אל תוך הלב, ששם מורגש שמדבר עם המלך ומתנה צרותיו לפניו היינו כפי מה שמשיג באובנתא דלבא ידיה, כן ירגיש שעומד לפני המלך [ומה שאנו מתפללים למרות שלא יכולים להטות כל לבבנו אליו – וזה סיבה לפטור מתפילה כמבואר בגמ' ערוכין ס"ה אבואה דשמואל ה' אתי באורחא לא מצלי תלתא יומין ע"י"ש כי לא היה במצב של בכל לבבכם והוא תנאי בתפילה. מ"מ כיון שזו דרגת תפילתנו בכל יום שאין אנו יכולים למלא כל הלב בעבודת התפילה לכן לא נפטרים ממנה.

על הפסוק לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם דרשו בספרי איזו עבודה שבלב הוי אומר זו תפילה. ועל אהבה זו נאמר בפסוק בכל לבבכם ובכל נפשכם. יש להבחין בין פשטות הפסוק המדבר על מצוות אהבת ה' התלויה בלב לבין דרשת הספרי שמדובר כאן על מצוות תפילה שהיא עבודה שבלב. אהבת ה' היא מהמצוות התלויות בלב כי היא מצוה המתקיימת בלב, אך אינה "עבודה" שבלב משא"כ תפלה היא "עבודה" המיוחדת ללב [ומה שנדרש לתפילה כוונת הלב אינו רק משום מצוות צריכות כוונה]. הקדמונים פירשו ש"עבודה" מלשון עיבוד (עיבוד עורות) היינו שהעבודה היא עיבוד האדם לעדנו להפכו רוחני יותר כפי שנראה הדרך לך.

והפירוש בזה פשוט, שמצוות "אהבה" ב"כל לבבכם" היא שלא יהא לבך חלוק על המקום, שלא יהיה מקום בלב פנוי מאהבתו ית', ומה שיש בה גם גדר "בכל נפשך" הוא תוספת באיכות הפלאת האהבה לו ית' שמוכן למסור לו הכל בכל מכל, את כל עניני הגוף ואפי' את נפשו, (ועי' ר"ן פסחים רפ"ב שחיוב יהרג ועל יעבור בע"ז הוא לא שהחיוב שלא לעבוד ע"ז הוא ביהרג וא"י, אלא הוא משום מצות אהבת השי"ת), וזה הפירוש אהבה "בכל נפשכם" היינו השתלטות האהבה על גופו ונפשו לגמרי עד כדי מסי"ן, והיא באיכות יותר מ"בכל לבבכם".

אבל תפלה היא "עבודה" שבלב, ולמרות שהמתפלל צריך שיחתוך בשפתיו ויש כאן ג"כ מעשה, מ"מ היא נקראת עבודה שבלב, ולא רק זה אלא גם בתפילה יש בחינת "בכל נפשכם". אך ה"בכל נפשכם" אינו תנאי בתפלה אלא מדרגה יותר נעלית וכמשי"ת, משא"כ במצוות אהבה "בכל נפשכם" הוא מדרגה יותר גבוהה אך היא מחויבת, משא"כ בתפלה "בכל לבבכם" זה עצם התפלה, ו"בכל נפשכם" זו מעלה בתפלה.

כונת הלב בתפילה כוללת ב' ענינים. לפנות ליבו מטרדות המחשבות כמבואר בגמ' ובפוסקים (עי' רמב"ם פ"ד מתפלה הט"ז) שצריך העומד בתפלה לפנות לבו משאר דברים [כמאז"ל (ברכות ח.) לעולם יכנס אדם ב' פתחים וכו' ופי' הרא"ש והרשב"א שם שהוא כדי שישהה מעט ויכוון לבו, וע"ע מהר"ל נתיב העבודה פ"ה]. אך עדיין אין זה מספיק משום שזהו רק שלב הכשרת הלב לעמוד בתפלה, שיהיה פנוי

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת לך לך תשע"ח -

ולכאורה מצאנו בזה סתירה:

א. ברכת המזון

הנה לחד גיסא חזינן לענין ברכת המזון דבכהאי גוונא יכול להוציא, דהנה אמרינן בגמרא ברכות (כ"ב) דאשה אינה יכולה להוציא בברכת המזון כיון דליתא בתורת חיוב, [אם נשים פטורות מברכת המזון], חזינן דכדי להוציא בברכת המזון בעינן שיהא בר חיובא.

אמנם הא חזינן (ראש פ"ג ברכות ס"י י"ג) דמדינא גם מי שלא אכל, יכול להוציא את חבריו בברכת המזון מטעם ערבות. שמעינן דאע"פ דעכשיו הוה לאו בר חיובא מכל מקום יכול להוציא כיון דאם אירע לו כזה הווי בר חיובא.

ב. ברכת הגומל

אמנם לאידך גיסא חזינן לא כד, דהרי אמרינן (טור או"ח ס"י רי"ט בשם הרא"ש) לענין ברכת הגומל דאין יכולים להוציא מדין ערבות כיון שאינם מחוייבים בדבר, אלא רק מי שהיה לו נס יכול לבדק. שמעינן דאע"פ דאם אירע לו נס היה בר חיובא, מכל מקום עכשיו לא חשיב בר חיובא. ותיקשי סתירת הדינים.

ג. תירוץ השימוש חכמים

תירץ בספר שימוש חכמים (ס"י י"ז) דתליא אם הוה בידו להכניס עצמו להחיוב, דבשלמא בברכת המזון בידו להכניס עצמו כל שעה לכלל החיוב על ידי שיאכל כדי סעודה, ומשום הכי מקרי בר חיובא, משא"כ בברכת הגומל הרי אין בידו לינצל מסכנה אם כן מקרי לאו בר חיובא. והובא דבריו בספר נחל איתן (ס"י ז' סעי' ד' סק"ז).

הנה במרדכי במגילה (פ"ב רמז תשצ"ח) איתא דהא דזה שלא אכל מוציא זה שאכל, היינו מפאת שבידו לאכול. וזה כדברי השימוש חכמים. [ועיין בתשובות דמשק אליעזר (להג"ר אברהם צבי פרלמוטר ס"י א') מה שכתב בדברי המרדכי].

[ולפי זה יש ליישב דעת ריא"ז הנ"ל דלא תיקשי מהא דיכול להוציא בברכת המזון, דשאני ברכת המזון דבידו לאכול].

ד. תיקשי דברי הגרע"א

מעתה תיקשי בהך דתשובות הגרע"א, דלהאמור אמאי חשיב בר חיובא בברכת ד'להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, הרי אע"פ דכתבנו דאילו אתרמי בדידיה הוה בר חיובא, מכל מקום הרי אינו בידו, ואם כן נימא דהוה כמו ברכת הגומל דאינו יכול להוציא.

[והעירוני דמכל מקום בידו שיהא לו בן, ואף באיש הבא בימים שכבר לא יכול להוליד, מכל מקום היה פעם בידו. וכי נימא אולי יהיו לו רק בנות, מכל מקום זיל בתר רובא [שיש להם גם בן]. אך לפי זה בפדיון הבן לא יכול להוציא דלאו בידו שיהא לו בכור. ודע דלוי לא יוכל להוציא בברכת פדיון הבן].

ומדי דבר ע"ס אחד מגדולי הדור שליט"א, קאמר דמדברי הגרע"א יש ראייה דמהני אע"פ שאינו ידו, [והא דנימא דבידו שיהא לו בן, לא ניתא ליה]. אלא דאכתי יקשה מהגומל.

נפקותות מהנ"ל

הנה יש לדון בכמה נפקותות בהאי יסוד דהבאנו מהשימוש חכמים דאינו יכול להוציא חבריו אלא אם כן בידו להתחייב.

א. ברכת דיין האמת

הנה לכאורה לדברי השימוש חכמים, איכא נפקא מינה בין ברכת הטוב והמטיב ושהחיינו, לברכת דיין האמת, האם אחד שלא

להכניסו בבריתו של אברהם אבינו

ובן שמנת ימים ימול לךם כל זכר לדתתיכם וגו' (י"ז י"ב)
איתא בקרא דנצטוו על מצוות מילה. והנה אמרינן בגמרא שבת (קל"ז ב') המל מברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה', ואבי הבן מברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו'.

וכתב הרמב"ם (פ"ג מהל' מילה ה"א) דמצוה על האב למול את בנו יותר מהמצוה שמצווין ישראל שימולו כל ערל שביניהן, לפיכך אם אין שם אביו אין מברכין ברכה דלהכניסו בבריתו של אברהם אבינו. אמנם הראב"ד (שם) פליג, דמסתברא כהאומרים דאם אין אב, גם בית דין או המיוחד שבעם יכול לבדק. וכתב שנהגו אצלנו שהסנדק מברך. וכך פסק בשולחן ערוך (יו"ד ס"ו רס"ה סע' א').

והנה דן בתשובות הגרע"א (קמא ס"ו מ"ב) דאם ליכא אב, שנקטינן כהראב"ד דאחר יכול לבדק להכניסו, ויש סנדק וסבא ורב העיר, מי יברך, והעלה דכשהרב העיר אצל הברית, בדין דהוא יברך מדין בית דין, [דהא דאחר יכול לבדק היינו מדין שליח בית דין, ואם כן אם רב העיר אצל הברית, שהוא בית דין של העיר, מגיע הברכה להרב], אלא יכול הרב לכבד להסבא לברך, וישמע הרב ויכוון המוהל להוציא להרב בברכה זו מדין שומע כעונה. [או להוציא את הסנדק, עיין שם].

חזינן מדברי הגרע"א דיש בהאי ברכה דינא דשומע כעונה. ויש לעיין בהאי דינא מכמה אנפי:

א. אמאי הוה בר חיובא

תיקשי הרי המוהל אינו בר חיובא, [אם נימא דגם להראב"ד רק המשתדל בהברית יכול לבדק].

וצריך לומר דהרי אילו אתרמי בדידיה שיוולד לו בן, הוה בר חיובא, אם כן גם עכשיו חשיב בר חיובא.

ב. קידוש בתוספת שבת

הנה הגרע"א דן [גליון או"ח ס"י רס"ז על מג"א סק"א] האם מי שעדיין לא קבל עליו תוספת שבת יכול להוציא בקידוש מי שכבר קבל עליו תוספת שבת.

ותיקשי מאי שנא מברכת להכניסו דאמרינן אילו אתרמי בדידיה, והכי נמי נימא דאילו אתרמי בדידיה שהיה מקבל על עצמו תוספת שבת היה חייב בקידוש.

אך לא קשה, דלא דמי למילה כיון דהשתא זמן זה מופקע משבת.

ג. ריא"ז

הנה צריך עיון על דברי הגרע"א, דהרי כתב בפסקי ריא"ז (פ"ב דר"ה) דאין אדם אחר יכול לבדק להכניסו ולהוציא את האב, כיון דאינו בר חיובא.

חזינן דלא סגי לן דאיתא בעצם חיוב דמילה אם יהא לו בן, אלא בעינן דהשתא יהא בתורת חיוב.

תו יש להקשות על דברי הגרע"א, דלכאורה אינו יכול להוציא חבריו אלא אם כן בידו להתחייב בהאי חיוב וכדהוכחנו לקמן מברכת הגומל.

בידו להתחייב

הנה הבאנו לעיל נידון דהגרע"א דיכול להוציא חבריו אע"פ שאינו חייב בהברכה, כיון דאילו אתרמי בדידיה הוה בר חיובא, אם כן גם עכשיו חשיב בר חיובא.

התחייב בהברכה יכול להוציא את חבריו שנתחייב בהברכה.

דבשלמא אם נימא כחילוקא דהשימוש חכמים, נמצא דיש חילוק בין הטוב והמטיב שיוכל להוציא אף שהוא אינו חייב בהטוב והמטיב, כיון שעכ"פ בידו להתחייב, ובין ברכת דין האמת שאינו יכול להוציא דאין זה בידו.

[אך למאי דמשמע מתשובות הגרע"א שהבאנו חזינן אף היכא שאין בידו דחשיבא בר חיובא אילו אתרמי ליה. ואם כן נימא דיכול להוציא גם בברכת דין האמת. אלא דיקשה כהנ"ל מהגומל אמאי אינו יכול להוציא כאשר לא אתרמי ליה. והדבר צריך עיון].

ב. עגלה ערופה

הנה איתא בפרשת עגלה ערופה שהבית דין מהעיר הסמוכה לחלל, נוטלים ידיהם על העגלה הערופה (דברים כ"א ו'). ומברכים על נטילה זו 'על נטילת ידים'.

וכשנמצא החלל מכוון בין ב' עירות, הרי זה ספק מאיזה עיר הגיע החלל, אם כן שני הבתי דינים דשתי העירות נוטלים ידיהם מספק. ולענין ברכה יש לדון דכל בית דין פטור, דספק ברכות להקל. אך בספר נחל איתן (שם) דן דאיכא תקנתא דשניהם יברכו, והיינו שבית דין של עיר אחת יברכו, וגם יכונו להוציא הבית דין של עיר השניה, דממה נפשך אם הם העיר הקרובה אם כן יהא הברכה לעצמם, ואם העיר השניה היא העיר הקרובה, אם כן יהא הברכה לעיר השניה.

אמנם הסיק בנחל איתן (שם) דלא מהני, דהרי אם אינם העיר הקרובה אינם יכולים להוציא בהברכה להעיר הקרובה, דהרי לא הוּוּ בר חיובא בהאי ברכה, והרי אין בידם להביא עצמם לידי האי חיוב דנטילת ידים.

והיינו יסוד הנ"ל, דאע"פ דאילו אתרמי חיוב עגלה ערופה בעיר של הבית דין היו חייבין בעגלה ערופה, מכל מקום מכיון דאינו בידם להתחייב אם כן אינם יכולים להוציא הבית דין השני.

ג. היה בתורת החיוב מוקדם

לכאורה קשה הא אמרינן אע"פ דיצא מוציא גם במצות תקיעת שופר, אף שאין בידו לתקוע עכשיו דהרי כבר יצא ידי חובתו. והעירו לחלק דמכל מקום היה בתורת החיוב מוקדם. וכעין זה בברכת האילנות יוכל להוציא אף שכבר ראה.

וכעין זה לענין תפילת הדרך אע"פ שעכשיו אין בידו להתחייב שהרי בלאו הכי בדרך, מכל מקום היה בתורת החיוב מוקדם.

[ואע"פ דיכול להחליט ללכת בדרך אחרת ואז יתחייב תפילת הדרך שנית, מכל מקום הרי לחד גיסא דהמנחת אלעזר (נימוקי או"ח סי' ג') בכהאי גוונא לא יתחייב שנית בתפילת הדרך].

מילה שגורם לאיסור

מוהל שיש לו למול מילה בזמנה ביום הכיפורים, והנה שוכב בביתו, ואם ילך למול יחלש ויצטרך לאכול, האם אמרינן דימול התינוק אע"פ דאחר כך יצטרך לאכול ביום כיפור.

וכעין זה יש לדון בכל גווני דעל ידי שיקיים המצוה למול, יהא מוכרח לעבור על איסור.

ויש לדון בזה בכמה אופנים: א. באופן דודאי יצטרך לאכול ביום הכיפורים. ב. באופן דספק אם יצטרך לאכול ביום כיפור. ג. באופן דיצטרך לאכול רק באופן דאסור מדרבנן. ד. באופן דמסופק אם יאכל, וגם אם יאכל יהא באופן דאסור רק מדרבנן.

א. באופן דודאי יצטרך לאכול

הנה בגוונא דאשתפיך חמימיה בשבת, [היינו דהוחמו חמין בערב שבת לצורך המילה ונשפכו המים בשבת, ויצטרכו לחמם מים לאחר המילה, דהרי איכא פיקוח נפש אם לא יהא מים חמין לאחר המילה], פלגי הרז"ה והרמב"ן אם מותר לקיים מצוות מילה בשבת.

דעת הרז"ה (שבת נ"ז א') דלא יקיים מצוות מילה בשבת, וטעמא, מכיון שעל ידי המילה יהא מוכרח לחמם מים לאחר המילה בשבת לצורך פקוח נפש של התינוק, וכי תימא דאז יהא היתר דפיקוח נפש, מכל מקום הא אסור לקיים מצוה אם על ידי זה מכניס עצמו למצב

שיצטרך לחלל שבת משום פיקוח נפש.

אבל הרמב"ן (שבת קל"ד ב') פליג, דבאמת שרי למול, ואחר כך דהוה מסוכן שפיר עבדינן לצורך פיקוח נפש.

מעתה נראה דבנידון דידן לא ימול אף שתבטל המילה, דהא קיימא לן כהר"ה, ואם כן הכי נמי דכוותה, נמצא דבנידון דידן לא יקיים המצוה למול אם על ידי זה יהא מוכרח לעבור על האיסור אכילה ביום כיפור.

ב. ספק אם יעבור על איסור

הנה אכתי יש לדון מהו אם ספק אם יהא מוכרח לעבור על איסור, כגון דספק אם יצטרך לאכול ביום הכיפורים. וכעין זה יהא הנידון באשתפיך חמימיה ויש ספק אם לאחר המילה יזדמן נכרי שיחמם.

א. ספק אם יעשה איסור

הנה לחד גיסא יש לדון דיהא מותר, דהנה כל דברי הרז"ה שאסור למול הוה רק מדרבנן, שהרי חזינן דשרי הרז"ה (שבת ז' א' מדפי הרי"ף) להפליג בספינה בערב שבת לדבר מצוה, או בתחילת השבוע אף לדבר הרשות, ולא איכפת לן דאחר כך יהא פיקוח נפש ויהא מוכרח לעשות מלאכה בשבת. [וכן בכל מילה צריך למצוץ אחר כך].

אלא יש לחלק, דהתם בספינה איירי שמפליג מערב שבת, משא"כ במילה איירי שמל בשבת. ויש לומר דהחילוק בין ערב שבת לשבת הוה רק מדרבנן.

מעתה דאיסורא דהרז"ה הוה רק מדרבנן, אם כן בנידון דידן נימא ספיקא דרבנן לקולא.

ב. אסרוה כמו איסור דאורייתא

אך לאידך גיסא יש לדון דאסור, דיש לומר דהא דחכמים אסרו שלא להביא עצמו לידי איסור, אסרוה כמו איסור דאורייתא, [א"ה, דהרי האיסור עצמו הוה מן התורה].

וכעין זה אשכחן לענין דינא דהמרדכי, דהנה כתב במרדכי (מנחות הלכות קטנות תתקמ"ד) שמן התורה שרינן לילך בד' כנפות כשאין לו חוטים דהוה אנוס בקיום המצוה, אבל מדרבנן אסירא, והרי האי איסור דרבנן היינו אף כשיש לו ספק חוטים, שהרי חזינן דאין לשחוט ביום טוב כשאין אפשר לכסות הדם, וכתב בגליון מהרש"א (יו"ד סי' כ"ח סעי' כ"א) דהיינו מפאת דינא הנ"ל דמדרבנן מיתסר לבטל העשה, והרי חזינן (ביצה ח' א') דגם כוי אסרינן לשחוט ביום טוב, שמעינן דגם בספק אסרינן.

ג. להוכיח מהא דלא מחממין בבין השמשות

הנה יש להוכיח לאיסור, דהנה חזינן שסגי שיחממו המים לאחר המילה, ותיקשי אם כן ימול בסוף היום, ויחמם המים בבין השמשות דסוף היום דהוה רק ספק איסור שבת.

אלא שמעינן דבכהאי גוונא נמי אסרינן אף שהוא רק ספק איסור, ואם כן נפשוט לנידון דידן דאין מלין אם איכא ספק שיצטרכו לאכול ביום הכיפורים. ותו לא מיד. [ועי' בס' זרע בידך בדברי הגאון ברכת שמעון שדן בהא].

ג. יעבור רק מדרבנן

הנה אכתי יש לעיין מהו אם כשימול ויצטרך לאכול, יאכל עם דברים מרים שזה מיתסר רק מדרבנן דהוה אכילה שלא כדרכו, האם בכהאי גוונא שרינן לקיים המצוה למול התינוק, מכיון דיעבור רק על איסור דרבנן דאכילה כלאחר יד ביום הכיפורים.

א. לועס כמון בשיניו

הנה יש לומר דבזה שרי למול, דהנה היה דרכם לאחר המילה לתת להתינוק כמון, שהוא מין בשמים שחוק לרפואה, ואיתא בשולחן ערוך (סי' של"א סעי' ז') שאם לא היה לו כמון שחוק מערב שבת, לא ישחקנו בשבת אלא לועסו בשיניו דהוה טוחן שלא כדרך. חזינן דאיסור דרבנן שרינן.

ב. יניח המים כלאחר יד

אך אם כן באשתפיך חמימיה יניח המים על האש באופן שיחזיק הסיר בפיו, כד נימא דבכהאי גוונא חשיב שלא כדרך ואסור רק

מדרבנן, אלא חזינן דדוקא בלעיסת כמון התירו.

[נדברינו דלא כתשובות מהר"ח אור זרוע (סי' ל"א) שסובר דגם בכהאי גוונא חייב משום מבשל, דחשיב כדרכו מכיון שעצם הבישול הוא כדרך ורק הפעולה היא שלא כדרך, איברא דבריו מחודשים, והרי הוא יחידאה בזה].

ד. מסופק אם יאכל איסור דרבנן

הנה כתבנו לעיל דבאופן דהוה ספק אם יצטרך לעבור על איסור, וכן באופן דיעבור על האיסור רק מדרבנן, מכל מקום אסרינן לקיים המצוה דמילה.

ואכתני יש לעיין מהו בשניהם ביחד, כגון במסופק אם יצטרך לאכול, ואף אם יאכל, יהא באופן דאסור רק מדרבנן כגון שיאכל שלא כדרך.

וכן נפקא מינה כשיש ספק אם יצטרכו אחר כך לעשות מלאכה דאורייתא כמו בישול בהמים, דאף אם יצטרכו לבשל המים, מכל מקום יניחו על האש בשינוי דהוה ליה ספיקא דרבנן.

א. ספיקא דרבנן לקולא

ולענין יש לומר דזה שריא דספיקא דרבנן לקולא. [נ"ה, דהאיסור דרבנן דשלא כדרך הוה כמו כל איסור דרבנן דאמרינן בו ספיקא דרבנן לקולא].

ב. בעשת עשיה אינו מסופק

אבל תליא אם מותר ללכת בדרך אשר שמא יכריחוהו שם לעבור על איסור דרבנן, דיש לומר דספיקא לקולא כאשר הדבר מסופק, אבל כאן בשעת העשיה הדבר אינו מסופק. והכא נמי בנידון דידן, בשעה שימול יודע אם יצטרך לאכול ביום הכיפורים או לא.

ג. לזרוק חץ שספק היכן יפגע

כעין זה יש לשאול אם מותר לזרוק חץ שספק אם יעבור בזה איסור דרבנן, כגון שספק היכן החץ יפגע, וכאשר יפגע יראו היכן פגע. ולכאורה ראייה דאסור, דהרי ר' יהודה קא אסר דבר שאינו מתכוין כשאינו פסיק רישיה, והיינו דהוה רק ספק אם יהא איסור, ואיירי אף באיסורי דרבנן כגון עשיית חריץ. חזינן דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, כיון דבשעת המעשה יידעו אם נעשה מלאכה או לו. ויש לדחות, דאיירי דלא הוה ספק שקול אלא יותר נוטה לאיסור, ומכל מקום לא מקרי פסיק רישיה. [ועיין באגלי טל (מלאכת חורש סעי' כ"ט)]

[י"ב] אם רוב משוי פסיק רישיה]. עוד יש לדחות, דהוה אסרינן משום דיש לו מתירין, דהרי אי אפשר להתיר ספק דרבנן כשיכול לעשותו בהיתר. אך האי דינא רק רב אשי חדית לה, ולא הוכיחו לה מדינא דר' יהודה דאסור לגרור ספסל.

ד. מסקנה

הנה כל זה דברים חדשים ולא מצאתים. ובפשוטו גם בכל הני גווני אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, אע"פ כשיעשה הדבר יודע אם אסור, ואם כן האי מוהל וספק אם יצטרך לאכול דברים מרים יש להתיר. וצריך לי רב.

ומדי דברי אם הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א, קאמר דמסתברא ליה דלא מקילין בזה. והג"ר ישראל ברגר שליט"א קאמר דיש להקל. ולדידי צריך עיון.

שוב הראוני בתשובות מהר"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' קל"א) שנסתפק בזה והביא ראייה דאין להקל אף בספיקא דרבנן ושוב דחה הראיה.

ה. דבר שיש לו מתירין

אך שוב ראיתי דיש לשדות נרגא בכל זה, דהרי יש לאסור, משום דאסרינן ספיקא דרבנן באפשר למחר משום דבר שיש לו מתירין, ואי דיפסיד מצות מילה בזמנה, באנו להנידון בדבר שיש לו מתירין אבל יפסיד מצוה אם דמי לנתקלקל המאכל, או דמכל מקום הוה יש לו מתירין. ועיין בזה בתשובות בית מאיר. (נ"ה, לא מצאתי).

עוד בנידון הנ"ל

ויש לדון בעוד נפקותות בנידון הנ"ל דספק שיוע בשעת מעשה:

א. ספק ספיקא

הנה נפקא מינה בזה גם בדין ספק ספיקא, למה שכתב הרשב"א (נ"ה לא מצאתי, ובתשובות הרשב"א ח"א סי' ת"א כתב דהוה מטעם רוב, אמנם הרי

שיטתו דספיקא דאורייתא לחומרא) דלדעת הרמב"ם (פ"ט הל' טומאת מת ה"ב, פ"י הל' כלאים הל' כ"ז) דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, ורק מדרבנן אזלינן לחומרא, אם כן היתירא דספק ספיקא היינו משום דהספק הראשון משוי לדרבנן, ובספק השני אזלינן לקולא.

אם כן באופן שכשיעשה הדבר יודע אם אסור, נמי לא ניזיל בתר ספק ספיקא, דהרי להצד הנ"ל הרי לא אמרינן בזה ספיקא דרבנן לקולא.

[אך אם ספק ספיקא מטעם רוב (רשב"א שם) יש לעיין בזה. ואשכחן בתשובות הגרע"א (תנינא סי' קל"ג) שכתב למידן ספק ספיקא דשמא לא יפקע על ידי הגומרתא ושמא אינו קרבן פסח, חזינן דעבדינן ספק ספיקא בכהאי גוונא. אך יש לומר כהנ"ל דאם ספק ספיקא מטעם רוב, הרי לענין רוב סגי בכהאי גוונא].

ב. זורק חפץ מחלון

וכן נפקא מינה כשזורק חפץ בשבת מחלון וספק אם יפול לכרמלית או לרשות היחיד, והוא רואה את נפילת החפץ בעת הנפילה אך אינו יודע היאך יפול. האם נימא בזה ספיקא דרבנן לקולא.

אך באמת בלאו הכי יש לאסור מפאת דהוה דבר שיש לו מתירין, דהרי יכול לזרוק אותו מחר. אלא נימא דאיירי באופן דאם ימותין ולא יזרוק ילך החפץ לאיבוד.

[אך יש להתיר הך זריקה מפאת דבר שאינו מתכוין ולא פסיק רישא. אך זה תליא כאשר רוצה בתוצאה, ויש שתי תוצאות של היתר. ועיין מה שהבאנו פלוגתא הגרע"א ומהר"ם שיק בפרשת בהעלותך תשע"ג. ואולי אף הגרע"א מודה בנידון דידן, דהתם הרי יש שריפה ולמה לי הפקיעה, משא"כ בנידון דידן יהא או כרמלית או רשות היחיד. ולא אדע אם החילוק נכון].

ג. תיבת הזבובים

הנה במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' שט"ז סעי' ג') הקשה בדינא דסגירת תיבת הזבובים, אמאי כל ההיתר מפאת דבר שאינו מתכוין, [שאינו מתכוין לצידת הזבובים], הא הוה רק ספק צידה דרבנן, וספיקא לקולא. אך אין לפשוט משם שאילתא דידן, דהתם הספק עכשיו ובוה נפסק לקולא.

ציצין שאין מעכבין

וַיִּמַּל אֲבִרְהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנֶת יָמִים פֶּאֶסֶר צִנָּה אֹתוֹ אֱלָקִים (כ"א ד')
הנה אמרינן בשולחן ערוך (או"ח סי' של"א סעי' א' ב') דעושים כל צרכי מילה בשבת, [מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליו כמון].

והנה כדי לקיים מצות מילה, סגי למול רוב בשר, אבל שאר הציצין [היינו רצועות של בשר שנשארו] אינם מעכבין את המילה. ואם מל הרוב ופירש מן המילה, אינו חוזר לציצין שאין מעכבין, דבכהאי גוונא אינם דוחין את השבת, אבל כל זמן שלא פירש מן המילה, חוזר למול אפילו ציצין שאינם מעכבין, דגם הם דוחין את השבת.

ויש לחקור בהאי דינא דכל זמן שלא פירש גם ציצין שאין מעכבין דוחין את השבת, האם זה דין מיוחד שאע"פ שהציצין אינם מעכבין מכל מקום דוחין את השבת, או דילמא בדלא פירש חשיבא הכל מעשה אחד, וחשיבא כעיקר המילה שדוחה.

ויש לדון בזה בכמה נפקותות:

א. צרעת על ציצין שאין מעכבין

הנה איתא בגמרא מכות (כ"ב א') השמר בנגע הצרעת, בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר, שהזהירה תורה שלא לקוץ בהרתו.

אמנם מרבינן מקרא 'ימול בשר ערלתו', דאפילו במקום בהרת יקוץ (שבת קל"ב ב'), והיינו דאם הנגע הוה על המילה, המצוה של מילה דוחה האיסור לקוץ הצרעת.

והנה אם הצרעת הוא על ציצין שאין מעכבין, ולא פירש, אכתי שרי למול הציצין שאין מעכבין אע"פ שקוצץ בהרתו, דהרי מכיון דלא פירש, הציצין שאין מעכבין דוחין צרעת כמו שדוחין שבת.

ב. יכול למול רוב בלי הצרעת

מעתה יש לדון מהו אם יכול למול רק רוב המילה, ויכול או הרוב אם הצרעת או הרוב בלי הצרעת.

מי נימא דאפשר לקיים שניהם, ואם כן ימול רק הרוב בלי הצרעת,

או דילמא נימא דכיון דבלא פירש שרינן לדחות שבת גם עבור ציצין שאין מעכבין, ולא אמרינן בזה אפשר לקיים שניהם, אם כן הכא נמי בנידון דידן יכול למול גם הרוב עם הצרעת ולא אמרינן דאפשר לקיים שניהם.

ונראה כהצד השני, דהרי הטעם דציצין שאין מעכבין דוחין שבת, היינו כהצד השני הנ"ל, דחשיבא מעשה אחד, וחשיבא כעיקר המילה שדוחה. מעתה ביכול לעשות או רוב זה או רוב זה, נמי מתייחס המילה לחלק ההכרחי ושוב ימול כפי רצונו, ותו לא מידי.

ג. הידור במצות מילה

ואין לדחות הנ"ל, דהטעם דציצין שאין מעכבין דוחין את השבת, אינו מפאת דהוה מעשה אחד וחשיבא כעיקר המילה, אלא מפאת דהוה הידור במצות מילה.

דהרי אינו כן, דהא חזינן דביום חול, בפירש פטור מלגמור, ולא אמרינן דחייב לגמור משום הידור.

וכמו כן בשבת שרינן בלא פירש אף שישארו עוד ציצין שאין מעכבין, נמצא דדחה שבת על ציצין שאין מעכבין אע"פ שעדיין לא קיים ההידור. אלא אם כן נימא דכל שימול יותר הוי מהודר אף בלא שנשארו עוד ציצין.

ד. תוספת שבת

הנה אם מל ביום ששי, ולא פירש מהמילה, יכול לגמור הציצין

לוחץ על פעמון בשבת

שמעתי דנים במי שבשוגג לוחץ על פעמון בשבת, כגון שגבו נשען על הפעמון והפעמון מתחיל לצלצל.

מי אמרינן שישאר כן עד מוצאי שבת, דהרי אם ילך יכבהו ויעבור על איסור מכבה, או דילמא נימא דיכול להרפות וללכת, דהרי בלאו הכי כל שנשאר שם הפעמון ממשיך לצלצל מחמתו והרי זה גם כן מלאכה. ויש לדון בהאי נידון בכמה אנפי:

א. בלאו הכי יהא היתר דכבוד הבריות

הנה מפאת כבוד הבריות דצריך לנקביו, ודאי ירפה, דהרי איירי רק באיסור דרבנן [כדלקמן], דהרי התירו לעבור על איסור דרבנן משום כבוד הבריות.

ואם כן לכאורה הרי במשך היום בלאו הכי יצטרך לעזוב המקום משום כבוד הבריות, ובין כך באותה שעה יעבור על מכבה, ואם כן שילך כבר כעת למנוע כל הצלצולים.

אך אפשר לומר דכאשר יש כבוד הבריות, חל ההיתר כאשר הוא בא ולא מקודם. [תדע דהרי ביצא חוץ לתחום, ויש לו רק ד' אמות, שרי משום כבוד הבריות לעזוב הד' אמות, ואז ממילא חוזר למקומו, ומשמע דאין אומרים לו מתחילה שיוכל לחזור כיון דבלאו הכי יחזור, אלא צריך להמתין, ואם כן הכי נמי בנידון דידן. ועיין מה שכתבנו באריכות בפרשת בשלח תשע"ז].

ואם כן הדרא השאלה לדוכתיה מה יעשה.

ב. עלה על אילן בשבת

הנה אין עולים באילן בשבת, וכן אין משתמשין במחובר לקרקע כלל, גזרה שמא יעלה ויתלוש.

ואמרינן בגמרא עירובין ק"א דמי שעלה על עץ בשבת, אם ירד או לא, תליא אם עלה במזיד או בשוגג, דאם עלה במזיד לא ירד, ואם עלה בשוגג ירד. וכן קיימא לן בשולחן ערוך (סי' שליו סעי' א').

חזינן דבשוגג ירד, אע"פ דגם בירידה זו משתמש באילן, דמכל מקום אין לאסור עליו דגם בשיבתו הוא משתמש באילן.

ואם כן יש לומר דהוא הדין בנידון דידן, דאם היה בשוגג, שרי ללכת דגם בהא שממשיך ללחוץ עובר על איסור.

ג. ירידה יעבור באיסור אחר

הנה בהך דעולה על האילן בשוגג דאמרינן דירד, יש לעיין אם היינו רק היכא דהנידון בהירידה שיעבור על איסור משתמש במחובר, ובכהאי גוונא אמרינן דכיון דאם ישהה על העץ נמי עובר בהשתמשות במחובר, אמרינן דירד, [אע"ג דהירידה היא בקום ועשה והישיבה בשב ואל

שאינ מעכבין בתוספת שבת. אבל פשיטא דלא שרינן להשהות המילה לתוספת שבת כאשר יכול למול לפני התוספת.

ואינו ענין להא דכתבנו לעיל דיכול למול הרוב עם הצרעת, דשאני התם דחשבינן לכל המילה כפעולה אחת וחשיבא כהעיקר דדוחה לצרעת, נמצא דאע"ג דהיה יכול למול את הרוב מבלי להוריד הנגע, מכל מקום השתא דקא עביד הכי חשבינן לה לעיקר מילה שדוחה הנגע, משא"כ כאן ביכול למול לפני תוספת שבת, הרי היה יכול לעשות כל המילה בהיתר.

ה. תרתי דסתרי

אלא שיש לעיין, דמכיון דקיבל על עצמו תוספת שבת, הרי מפאת תרתי דסתרי חשיבא לילה, שהרי אין מברכין על ציצית אחר שקיבל על עצמו תוספת שבת משום דעל ידי שקיבל על עצמו שבת הוה אצלו כלילה.

ונחי דעיקר המילה עבדינן בתוספת שבת כדכתב בט"ז (סי' ת"ר סק"ב) ולא קפדינן בתרתי דסתרי, אך לגבי ציצין שאין מעכבין מהו. ויש לדון דאינו חלוק מהמילה עצמה.

[הנה האי דינא דלא יברך על ציצית לאחר שקיבל על עצמו תוספת שבת, לא הוזכר בהדיא, אך כן פסק בספר דעת נוטה (ח"ב תשובה תרל"ה), שכמדומה לא יברך. עיין שם באורך. ויש לעיין היאך מברך על המילה בתוספת שבת מאי שנא מציצית].

עניני שבת

תעשה מכל מקום שרינן, אבל היכא דיעבור בידים איסור דרבנן אחר, כגון שבוה שירד יפלו עצים, [אך לא יהא מלאכה מן התורה דאין צריך לעצים], בזה לא שרינן, או דילמא לא שניא.

ובזה תליא האי נידון דפעמון, דלהצד הראשון, מחמת שעובר כל רגע באיסור בלחיצת הכפתור, אין להתיר לעבור על איסור מכבה דהוה איסור אחר.

אמנם בפשוטו נראה כהצד השני, דהא דשרינן שירד היינו אף אם יטלטל הענפים והפירות שעליהם באופן שיהא איסור מוקצה, [מיהו חזינן דמותר לילך על גבי מוקצה בשבת ולא חשיבא טלטול מוקצה דהוה דרך הילוכו, ואכתי הנידון בצריך להחזיק המוקצה בידיו], ולכאורה סתימת הדברים דלא מפלגינן.

ד. איסור דאורייתא

וכי תימא דלא ילך מכיון דאז יעבור על כיבוי דאורייתא, אינו כן, דהרי כמו דבצלצל שמצלצל עכשיו אסור רק מדרבנן, שהרי לא ניחא ליה, הכי נמי במה שעוזב הוי רק איסור דרבנן, דהרי הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו כל מכבה.

והעירוני דיש לדון דאם ילך יעבור על איסור דאורייתא, דהרי כתב בחזון איש דמפסיק מעגל חשמלי הוה ליה סותר, אם כן הוה ליה סותר על מנת לבנות וליהוי דאורייתא.

אך לכאורה חשיב על מנת לבנות רק באופן דמביא תועלת בסתירה, וכמו בפותח ספר שיש עליו אותיות דדנו הפוסקים אם הוה מוחק על מנת לכתוב, וכתב בחזון איש (או"ח סי' ס"א ד"ה ובאותיות) דבאמת לא חשיבא מוחק על מנת לכתוב. [נטעמו, דמוחק על מנת לכתוב אינו אלא כשיש לו צורך לכתב השני, והראשון אינו במעלות השני, אבל הכא אין השני עדיף כלום מהראשון. והכי נמי נימא בנידון דידן].

ה. מצמצם

העירוני דודאי לא ילך דאם כן יעבור על מכבה, וכי תימא דגם עכשיו שנשאר לוחץ על הפעמון עובר על מלאכה, אינו כן, דהרי הפעמון כבר גמר פעולתו אלא דאם ירפה ידחוק הקפיץ את הכפתור. אמנם לעני"ד אינו מוכח, דהקפיץ כבר דוחף ואיהו דוחף כנגדו וחשיב עושה פעולה, ולא דמי למסתיר הרוח בגופו שלא תכבה דלא חשיבא מדליק. וצריך תלמוד.

אך חזינן דמצמצם לא חשיבא כח, כגון המניח ידו על אדם במים, [וכן פטור לענין נזיקין], אע"פ שבלא פעולתו היה כח נגדי, ואם כן הכא בפעמון לא הוה אלא מצמצם, ובפשוטו מצמצם פטור לענין שבת. [ועיין בספר בנין שבת עמוד ע"ח].

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן. ו"כ במהות שהאריך הטעמו רק חלק מהדברים

למי שתורם הדפסת הגליון של שבוע אחת יקבל בעזה"ת קובץ של כל הגליונות שייצאו לאור בחמש שנים אחרונות על חומש בראשית

המערכת סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב, טל' 035703949 עד 7.30מ עד 8.30 בערב
L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת לך לך

אל הארץ אשר אראך - אחז צדיק דרכו

"ויאמר ה' אל אברם לך מארעך וממולדתך ומבית אביך, אל הארץ אשר אראך". (פרק י"ב פסוק א').

עצת התורה בכל מעשה אם לעשות או לעשות וכיוצא בזה. ומעתה י"ל שאברהם אבינו זכה במעלותיו שכל עת הדרגה שלו תהא כדוגמת מה שכתב הגר"א "שילמוד בחשק רב עד שידימה לו כלומד תורה לשמה", וממילא תמיד המחשבה שלו הייתה בגדר "עצת התורה". ומשום כן כאשר יצא מחרון, מיד זכה במחשבתו לאחוז את דרכו של הקב"ה וללכת לארץ כנען. ואפילו שעדיין לא נאמר לו להיכן ללכת, בכל זאת מחשבתו שהייתה מחשבה של תורה היא הוליקה אותו כדעת התורה לכיוון ארץ כנען, הוא הבין שנראה זאת היא הארץ ששם יאמר לו הקב"ה ליישב בה.

במעלת התורה

והנה בעיקרי הדברים שאמר הגר"א שעל ידי לימוד תורה בחשק רב עד שידימה לו כלומד תורה לשמה, אפשר לדעת מהי עצת התורה, שהאדם מתעלה בזה עד שמחשבתו היא מחשבת התורה. רואים מזה את גודל מעלת התורה, שהתורה מרוממת את האדם עד שבכח התורה זוכה לקבל דעה אמיתית ונכונה.

ומצינו עוד במעלת לימוד התורה בגמרא בברכות (דף ס"א ב'), "תנו רבנן, פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברכים ועוסק בתורה. אמר ליה, עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות. אמר לו, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם, רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם. אמרו לו, אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות, לא פקח אתה אלא טפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה, אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה כי הוא חיין ואורך ימין כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה וכו'".

וביאר הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שכוונת רבי עקיבא לומר לפפוס שענין לימוד התורה אינו רק בגדר מעלה טובה לאדם, או בגדר מצווה שחייב לעסוק בה. אלא האמת היא שהתורה היא החיות האמיתית של האדם, ובלא תורה אין לו חיות. וזוהי המעלה הגדולה של לימוד תורה, שבכח התורה אדם מתעלה להיות חי - חיים אמיתיים.

וההבדל בין מי שעוסק בתורה למי שאינו עוסק בתורה, הוא הבדל בכל מהות החיים, שאלו שאינם עוסקים בתורה אינם קרויים חיים, והחיים שלהם הוא כפרפור בעלמא ואינו נקרא בכלל חיים. וכדרך מה שמצינו בדג שאם יבש לו כסלע בין סנפיריו הרי הוא נקרא מת, ובשבת אם הוציא דג ויבש לו כסלע חייב משום נטילת נשמה. ואפילו שעתה אנו רואים אותו נוהג כחי, בכל זאת האמת היא שאין זה חיים אלא החיות הזו היא כפרפור בעלמא וכבר בשעה זו דינו כמת. כן התורה והמצוות הם החיות האמיתית של כל יהודי ויהודי, ואילו הרשעים שאינם עוסקים בתורה ובמצוות נאמר עליהם שבחיהם קרויים מתים, שהחיות שלהם מוגדרת כפרפור בעלמא ולא כחיים.

בחיוב אברהם במילת ישמעאל

"ויקח אברהם את ישמעאל בנו ואת כל ילדי ביתו ואת כל מקנת כספו כל זכר באנשי בית אברהם, וימל את בשר ערלתם בעעם היום הזה כאשר דבר אתו אלוהים". (פרק י"ז פסוק כ"ג).

~ ~ ~

ופרש"י, "אל הארץ אשר אראך, לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור וכו'". מבואר בזה שכאשר הקב"ה ציווה את אברהם אבינו לצאת מאור כשדים ששם היה ארצו ומולדתו, לא גילה לו לאיזה ארץ הוא עתיד ללכת, אלא הציווי היה שילך אל "הארץ אשר אראך" שבהמשך הדרך כשיגיע אל אותה ארץ ששם דעת הקב"ה להוליכו, יאמר לו שזאת הארץ שהוא צריך לדור בה. וכתב הרמב"ן שבאמת בכל הדרך שהלך אברהם אבינו עדיין הוא לא ידע איזו היא הארץ שהקב"ה רוצה שידור בה, ורק כאשר הגיע לארץ ישראל והקב"ה אמר לו "לזרעך אתן את הארץ הזאת" נאמר לו בזה שזאת הארץ שהוא צריך להתיישב בה, ובזה נתקיים המאמר "אל הארץ אשר אראך". וז"ל, "אל הארץ אשר אראך, היה נודד והולך מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, עד שבא אל ארץ כנען ואמר לו לזרעך אתן את הארץ הזאת, אז נתקיים אל הארץ אשר אראך, ואז נתעכב וישב בה".

ללכת ארצה כנען

והקשה הרמב"ן דהנה בסוף פרשת נח, נאמר בפסוק (פרק י"א פסוק ל"א) "ויקח תרח את אברם בנו וגו'", ויצאו אתם מאור כשדים כדי ללכת ארצה כנען וגו'. ומפורש בפסוק שאברהם יצא מאור כשדים כדי ללכת לארץ כנען, שהיא ארץ ישראל. ולכאורה קשה איך אברהם ידע שצריך ללכת לארץ כנען, הרי כאשר הקב"ה ציווהו לצאת מאור כשדים הוא לא גילה לו לאיזה ארץ צריך ללכת, ובפסוק כתוב שהדבר היה ברור אצלו שצריך ללכת לארץ ישראל, ואיך ידע את הדבר בזמן שהקב"ה בדווקא סתם את הדבר ולא פירש לו לאן ללכת.

ומיישב הרמב"ן שבאמת אברהם אבינו לא ידע שהארץ שצריך להתיישב בה היא ארץ כנען, ובכל זאת כשנצטווה לצאת ממקומו היה בדעתו ללכת אל ארץ כנען לא בתור להתיישב בה, אלא כדי לראות אולי בואת הארץ יאמר לו הקב"ה להתיישב בה. וז"ל, "ומה שאמר ויצאו ללכת ארצה כנען, לא להתיישב בה, כי עדיין לא ידע כי על הארץ ההיא נצטווה, אלא שאחז צדיק דרכו דרך ארץ כנען, כי כן היה בדעתו ובדעת אביו גם מתחלה בצאתם מאור כשדים וכו'".

ולשון הרמב"ן הוא "אלא שאחז צדיק דרכו דרך ארץ כנען", והיינו שאברהם אבינו חשב שבוודאי כשיגיע לארץ כנען, הקב"ה יאמר לו להתיישב שם, והוא בצדקתו כוונתו דעתו לדעת המקום וזה הסיבה שבחר ללכת דווקא לארץ כנען. ואע"פ שהקב"ה לא הזכיר לו מאומה על ארץ כנען ולא הלך מתוך מחשבה להתיישב בה, בכל זאת למעשה כוונתו דעתו לדעת המקום שהמקום צריך להיות בארץ כנען.

וזה היא עצת התורה

ושמעתי מהגר"מ פיינשטיין זצ"ל לבאר את הדבר, על פי מה שכתב ב"כתר ראש" (אות ס"ט) בשם הגר"א מוילנא, וז"ל "גילה רבנו דרך סוד, ליקח עצת מן התורה, והיינו שילמוד בחשק רב עד שידימה לו כלומד תורה לשמה, ואז לחשוב על המבוקש אם לעשות או לאו, וכפי שיעלה על הדעת אז, כן יעשה, וזו היא עצת התורה". מבואר בזה שעל ידי לימוד תורה אדם זוכה להתעלות עד כדי כך שהמחשבה שלו מתהפכת להיות בעת ההיא דעת תורה, ומתוך כך הוא יכול לדעת מהי

יש לדון מאיזה דין היה אברהם אבינו מחוייב למול את ישמעאל בנו, דהנה בפסוק כתוב שהמילה שמל אברהם את ישמעאל בנו, את כל ילידי ביתו ואת כל מקנת כספו, היה "כאשר דבר איתו אלוקים", ומשמעות הדבר שבציווי שנצטווה על מצוות מילה נצטווה למול את כל אלו, וממילא החיוב למול את ישמעאל היה מעיקר הדין שהקב"ה ציווהו במפורש למולו. [ולגבי ילידי ביתו ומקנת כספו, מפורש בפסוק (פסוק י"ב) שחייבים למולם, כנאמר "ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם, יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא מזרעך הוא", וממילא בזה וודאי קיום המילה היתה "כאשר דיבר איתו אלוקים". (ההבדל בין יליד בית ומקנת כסף, כותב רש"י "יליד בית, שילדתו השפחה בבית. ומקנת כסף, שקנאו משנולד").]

כי ביצחק יקרא לך זרע

ולכאורה יש לעיין מאיזה דין היה חייב אברהם אבינו למול את ישמעאל בנו, דהנה בציווי שנצטווה על המילה נאמר (פסוק ט') "ויאמר אלוקים אל אברהם ואתה את בריתי תשמור, אתה וזרעך אחריו לדורותיך, שמצוות מילה היא לאברהם אבינו וזרעו. ובגמרא בסנהדרין (דף נ"ט ב') נדרש לגבי מילה שבני ישמעאל ועשוי אינם נחשבים כזרעו של אברהם אבינו, שנאמר בפסוק בפרשת וירא (פרק כ"א פסוק י"ב) "כי ביצחק יקרא לך זרע", והיינו שרק יצחק נחשב לזרעו של אברהם ולא ישמעאל, וכן הגמרא דורשת על עשוי "ביצחק - ולא כל יצחק", להוציא את עשוי שאע"פ שהוא בנו של יצחק, בכל זאת אינו נחשב לזרעו של אברהם. ומשום כן הגמרא דורשת שבני ישמעאל ועשוי אינם מחוייבים במילה, שאינם בכלל זרעו של אברהם, ואע"פ שישמעאל נולד מאברהם ועשוי נולד מיצחק שהוא זרעו של אברהם, בכל זאת למעשה הם הופקעו מכלל זרעו של אברהם, ואינם מחוייבים במצוות מילה. ובגמרא מדובר לגבי בני נח שפטורים ממצוות מילה, כיון שאינם בכלל זרעו של אברהם, ולשון הגמרא הוא "אי בעית אימא, מילה מעיקרא לאברהם הוא דקא מזהר ליה רחמנא, ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריו לדורותיך, אתה וזרעך אין, איניש אחרינא לא (דמילה לאו לבני נח נאמרה אפילו מקודם סיני, אלא לזרע אברהם לחודיה, והשתא נמי זרע אברהם דהיינו ישראל, הוא דנהיגי בה, רש"י). אלא מעתה בני ישמעאל לחייבו (השתא, רש"י), כי ביצחק יקרא לך זרע. בני עשו לחייבו, ביצחק ולא כל יצחק וכו'".

וברמב"ם הביא את דין זה להלכה בהלכות מלכים (פרק י' הלכה ז'), וכתב "המילה נצטוו בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר אתה וזרעך אחריו, יצא זרעו של ישמעאל שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע, ויצא עשו שהרי יצחק אמר לעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך, מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה, והם המחוייבין במילה".

ומעתה לפי הדברים הללו שבני ישמעאל אינם בכלל זרעו של אברהם, ומשום כן אינם חייבים במצוות מילה, צריך להיות שהוא הדין לגבי ישמעאל בעצמו כיון שהוא לא נקרא זרעו של אברהם אבינו, ממילא הציווי של ברית מילה שנצטווה בו אברהם לא נאמר כלפי ישמעאל בנו. ויסוד הדבר הוא שכאשר אברהם נצטווה במצוות מילה, לא היה סתם ציווי למול את כל בני ביתו, אלא נאמר ציווי מדוקדק את מי חייב למול ומאיזה דין צריך למולו, ובציווי נאמר מילה על "זרעו, ועל יליד בית, ועל מקנת כסף". ולפי זה צריך להבין מאיזה דין הוצרך אברהם למול את ישמעאל בנו, הרי כיון שישמעאל מופקע מכלל זרעו של אברהם, אם כן הציווי של מילת זרעו לא נאמר ביחס לישמעאל, וצריך להיות שלא יהיה לו בו חיוב מצוות מילה. ומהפסוק שכתוב שאברהם מל את ישמעאל בנו "כאשר דיבר איתו אלוקים" משמע שהיה מחוייב במילת ישמעאל, והציווי שנצטווה במילה כלל גם את ישמעאל, וזה קשה הרי בפרשטו לפי המבואר בגמרא בסנהדרין ישמעאל הופקע מכלל זרעו של אברהם, ואינו מחוייב במצוות מילה.

*

חיוב יליד בית בישמעאל

ולכאורה היה מקום לדון ולומר שבאמת חיוב מילה בישמעאל לא היה מדין זרעו של אברהם, אלא מדין יליד בית, שבאמת ישמעאל אינו בכלל זרעו של אברהם ועל כן הוא וזרעו אינם מחוייבים במצוות מילה של זרעו. אבל בפסוק נאמר לאברהם אבינו עוד ציווי למול את יליד בית, ויליד בית פרש"י שהוא שילדתו השפחה בבית, ומעתה י"ל שישמעאל היה בנה של הגר, שפחת שרה, וממילא דינו כדין יליד בית, ומצד זה התחייב אברהם למולו.

הגר השתחררה לפני שלקחה אברהם

אבל באמת אי אפשר ליישב כן, דמצינו מפורש שכאשר שרי הביאה את הגר אל אברהם לאשה, היא שחררה את הגר לחרות, וכשאברהם לקחה היא לא היתה שפחה אלא בת חורין. וזה מפורש בתרגום יונתן, דהנה בפסוק (פרק ט"ז פסוק ג') כתוב "ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה וגו', ותתן אותה לאברם אישה לו לאשה". וכתב בתרגום יונתן, "ודברת שרי אתה אברם ית הגר מצריתא אמתה וגו' וחררתא ויהבא יתה לאברם בעלה ליה לאנתו". מפורש בדבריו ששרי שחררה לחירות את הגר לפני שהביאה אותה לאברהם לאשה.

ויש לדייק את זה גם בדברי הגמרא בבבא קמא (דף צ"ב ב'), דמובא בגמרא "א"ל רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמור רבנן חברך קריין חמרא, אוכפא לגביך מוש (כלומר טול אוכף של חמור והסירהו אליך ושים אותו על גביך כלומר הורה לדבריו ואל תענהו, רש"י). אמר ליה דכתיב ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי, ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת". ופרש"י, "שפחת שרי, אמר לה והיא ענתה שרי גברתי".

מבואר בזה שממה שהמלאך קרא להגר "שפחת שרי", והיא ענתה לו בלשון "שרי גברתי", לומדים מזה שכאשר אדם קורא לחברו בכינוי שאין בו, שלא יענה לו ויתכחש לדבריו, אלא יודה לדבריו ולא יענהו. ולכאורה לא מובן איזה ראייה יש מהגר, הרי הגר היתה באמת שפחת שרי, וממילא כשהמלאך קורא לה בכינוי הזה, הקריאה היא אמיתית. אלא מוכח מזה שבאמת הגר כבר לא היתה שפחת שרי, שכאשר לקחה אברהם לאשה שרי שחררה אותה לחירות, וכבר לא היה לה שום קשר לשרי. ועל כן כשהמלאך קורא לה "שפחת שרי", זה כינוי שאינו אמיתי שהרי היא איננה שפחתה. וממה שהיא לא הכחישה את דבריו, אלא הודתה לזה ואמרה "שרי גברתי", יש לנו ללמוד שכאשר אדם קרא לשני בכינוי שאין בו, שלא יתכחש לדבריו ובעבור זה ייצא לריב עימו, אלא יודה לדבריו ולא יענהו.

ומעתה אם באמת הגר כבר לא היתה שפחה כשלקחה אברהם לאשה, אם כן ישמעאל שנולד ממנה, לא היה לו גדר של "יליד בית". וממילא לגבי מצוות מילה אין חיוב למולו מדין יליד בית, כיון שהוא אינו יליד בית. וכל הצד שיש חיוב למולו הוא אך ורק מדין "זרעו", וזה קשה שהרי ישמעאל הופקע מכלל זרעו של אברהם, ואם כן צריך להיות שאין לאברהם חיוב למולו, ומדוע כתוב שאברהם מלו "כאשר דיבר איתו אלוקים", הרי בציווי של המילה לא נצטווה על מילת ישמעאל שאינו בכלל זרעו.

*

יצא זרעו של ישמעאל

ונראה לומר דהנה ברמב"ם כאשר כותב את ההלכה הזו שישמעאל ועשוי אינם בכלל זרעו של אברהם, ולא נצטוו במצוות מילה, מצינו שינוי לשון בין ישמעאל לבין עשוי, ולשון הרמב"ם הוא "המילה נצטווה בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר אתה וזרעך אחריו, יצא זרעו של ישמעאל שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע, ויצא עשוי שהרי יצחק אמר לעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך, מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה, והם המחוייבין במילה". מדוקדק בלשונו שיש הבדל בין ישמעאל לעשוי, שבישמעאל הלשון הוא "יצא זרעו של ישמעאל", ואילו בעשוי הלשון הוא "יצא עשוי". ומשמע מזה שאצל ישמעאל המיעוט ממצוות מילה נאמרה דווקא לגבי "זרעו של ישמעאל", אבל לגבי ישמעאל בעצמו לא נאמרה ההפקעה של מצוות מילה, ויש בו מילה. אבל אצל עשוי המיעוט ממצוות מילה, נאמרה לא רק על זרעו, אלא אפילו על עשוי בעצמו. ולכן דייק הרמב"ם וכתב שינוי לשון בין ישמעאל לעשוי, לומר שבאמת בישמעאל הוא בעצמו היה חייב במצוות מילה.

ולפי זה מיושבת הקושיה שבאמת כאשר אברהם מל את ישמעאל המילה היתה "כאשר דיבר איתו אלוקים", שהציווי של מילה שנאמרה לאברהם כללה גם את ישמעאל, וכל המיעוט שמצינו לגבי ישמעאל נאמר אך ורק כלפי זרעו, ואילו הוא בעצמו היה מחוייב במצוות מילה.

אבל באמת זה עצמו צריך להבין, מדוע לחלק בין ישמעאל לזרעו, הרי בפסוק שמפקיע את ישמעאל מדין זרעו של אברהם, אין שום חילוק בין ישמעאל לזרעו. שבפסוק שכתוב "כי ביצחק יקרא לך זרע" נאמר שמתוך כל בני אברהם רק יצחק נחשב לזרעו ולא ישמעאל, ואין שום חילוק בפסוק הזה בין ישמעאל לזרעו של ישמעאל, וכשם שזרעו של ישמעאל ממועט מכלל זרעו של אברהם כך גם ישמעאל בעצמו ממועט מכלל זרעו של אברהם, וצריך להיות שלא היה בו חיוב מצוות מילה.

ומאיזה טעם מחלק הרמב"ם בין ישמעאל לזרעו וכותב שכל המיעוט נאמר רק ביחס לזרעו של ישמעאל.

ישמעאל כשנולד היה נקרא זרעו של אברהם

ואפשר לומר, דהנה הפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע" שממנו אנו לומדים שישמעאל מופקע מכלל זרעו של אברהם ואינו מחוייב במצוות מילה, כתוב בפרשת וירא (פרק כ"א פסוק י"ב) בעת ששרה אמרה לאברהם אבינו לגרש את הגר עם בנה ישמעאל, ונאמר בפסוק (פסוק י"א) "וירע הדבר מאוד בעיני אברהם, על אודות בנו", ועל זה כתוב שהקב"ה אמר "ויאמר אלוקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, כי ביצחק יקרא לך זרע". וי"ל שכל הענין הזה שאנו לומדים מהפסוק הזה שרק יצחק נקרא זרעו של אברהם ולא ישמעאל, התחדש רק בפרשת וירא בעת שהקב"ה אמר לאברהם לשמוע בקול שרה ולשלח את הגר, אבל בתחילה בעת שנולד ישמעאל עדיין לא נאמר הפסוק הזה ובאותו זמן ישמעאל עדיין היה מוגדר כזרעו, ואברהם התחייב לנהוג בו את כל הדינים שמחוייב בזרעו. ומעתה מצוות מילה שנתחדשה בפרשה פרשת לך לך, היתה עוד לפני המעשה של לידת יצחק, ועדיין לא נאמר הפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע", ולא התחדש הדין הזה שישמעאל אינו בכלל זרעו. ועל כן כשנאמר לאברהם המצווה למול את זרעו, התחייב למול את ישמעאל בנו, שעתה עדיין ישמעאל מוגדר כזרעו. וממילא מיושב הכל שבאמת אברהם מל את ישמעאל בנו "כאשר דיבר איתו אלוקים" כמו שנצטווה מהקב"ה למול את זרעו, שבאותו זמן עדיין ישמעאל היה זרעו והיה מחוייב במצוות מילה. אבל לדורות לגבי זרעו של ישמעאל הם אינם חייבים במילה, שהתחדשה הלכה שמפקעה את ישמעאל מכלל זרעו של אברהם, ומדין זה כל זרעו אינו מתייחס אחרי אברהם, ולא נתחייבו במצוות מילה.

ברית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק

אמנם באמת אין זה כן, אלא ההפקעה שישמעאל הופקע מכלל זרעו של אברהם ומכלל מצוות מילה, לא נאמרה רק בעת ההיא שאברהם גרש את הגר עם ישמעאל, אלא מתחילת לידתו הוא היה מופקע מכלל זרעו של אברהם ולא התחייב במילה. ודבר זה מפורש בפסוק בפרשה (פרק י"ז פסוק י"ט) בציווי שנצטווה אברהם אבינו על המילה נאמר לאברהם הבטחה על לידת יצחק, ונאמר בפסוק "ויאמר אלוקים אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק, והקימותי את בריתי איתו לברית עולם לזרעו אחריו". ופרש"י, "והקימותי את בריתי איתו, ברית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק". ומפורש בזה שכבר בעת שנצטווה אברהם אבינו על המילה נאמר לו שמצוות מילה תהא מסורה לזרעו של יצחק, שרק הוא יחשב כזרעו ולא ישמעאל. ומעתה הפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע" אע"פ שהוא נאמר בפרשת וירא בכל זאת בעיקרו הוא נהג מעת לידת ישמעאל שכבר באותו הזמן שנולד ההגדרה של ישמעאל היתה בחינה כזו שהוא לא נחשב לזרעו של אברהם.

[א"ה, עיין בחידושי מרן ר"ז הלוי (עה"ת, פרשת תולדות) שכתב לחלק בין עשוי לישמעאל, שעשוי בעת שנולד עדיין לא היה מבורר שהוא הופקע מכלל זרעו של אברהם, אלא זה התחדש רק בזמן מאוחר יותר שהתברר שאינו מחזיק בדתו ובדרכו הישרה של אברהם אבינו, אבל ישמעאל מעת שנולד הופקע מכלל זרעו. וז"ל לגבי ישמעאל, "לא כמו בני ישמעאל ובני קטורה שלא היו ראויים מתחילתם כלל להברית וההבטחה שנאמרה לאברהם, שנאמר את בריתי אקים את יצחק". ועיין בכל דבריו שמדייק כן בלשון הרמב"ם].

ולפי זה כאשר הגמרא לומדת שישמעאל אינו מצווה במצוות מילה, היתה באמת יכולה להביא את הפסוק הזה שנאמר בפרשת מילה "והקימותי את בריתי איתו" שנאמר על יצחק שברית המילה תהא מסורה לזרעו ולא לזרעו של ישמעאל, ולא היו צריכים להביא את הפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע" שנאמר רק בפרשת וירא. ומה שהגמרא לא הביאה את הפסוק הזה, י"ל שהוא משום ההמשך, שהגמרא לומדת שגם עשוי וזרעו אינם מצווים במצוות מילה, וזה נלמד מהפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע" ונדרש הפסוק "ביצחק, ולא כל יצחק" להוציא את עשוי, ודבר זה אי אפשר ללמוד מהפסוק "והקימותי את בריתי איתו" שהרי עשוי הוא בנו של יצחק ולא רואים בפסוק הזה שום הפקעה כלפי עשוי. וכיון שהוצרך להביא את הפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע" כלפי ההפקעה של עשוי ממצוות מילה, הביאה הגמרא את הפסוק הזה גם לגבי ישמעאל, שמאותו פסוק יש לנו ללמוד שגם ישמעאל אינו מחוייב במצוות מילה. אבל באמת עיקר הדבר, ההפקעה של ישמעאל ממצוות מילה, התחדשה כבר בפרשת מילה בפסוק "והקימותי את בריתי איתו",

ולא התחדש רק בפרשת וירא.

ומעתה אם ישמעאל מתחילתו לא היה ראוי להיות בכלל זרעו של אברהם, קשה מאוד מאיזה דין התחייב אברהם אבינו למולו, ושעל זה נאמר בפסוק שכאשר אברהם מל את ישמעאל הוא קיים בזה את הציווי "כאשר דיבר איתו אלוקים". ואיזה סברא יש לחלק בין ישמעאל לזרעו, הלא כשם שזרעו של ישמעאל אינם מחוייבים מטעם זה במצוות מילה, כך צריך להיות גם ביחס לישמעאל בעצמו שלא יהיה בו חיוב מצוות מילה.

*

לרבות בני קטורה

ונראה לומר דהנה בגמרא בסנהדרין, לאחר שממעטים את ישמעאל ממצוות מילה מהפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע", הגמרא מקשה "מתקין לה רב אושעיא, אלא מעתה בני קטורה לא לחייבו". ופרש"י, "בני קטורה, אותן ששה שנולדו לאברהם, הן עצמן לא לחייבו, ונימא השתא דלא מל אברהם כל בניו שהיו לו בחייו". וביאור הקושיא שכשם שאנו ממעטים את ישמעאל מהפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע" שאינו מחוייב במצוות מילה, כך יש לנו למעט מזה את שאר בני אברהם שנולדו לו מקטורה, שבפסוק הזה נאמר שמכל הבנים שנולדו לו רק ביצחק יקרא לך זרע ולא בשאר הבנים, וכשם שישמעאל מופקע ממצוות מילה כך בני קטורה צריכים להיות מופקעים ממצוות מילה.

ורש"י מוסיף ומבאר דלכאורה יש להבין מה הקושיא הזו, מהיכן היה פשוט לגמרא שבני קטורה חייבים במילה, הלא י"ל שבאמת בני קטורה פטורים ממצוות מילה שהם גם מופקעים מכלל זרעו של אברהם. ולכן כתב רש"י, שכל הקושיא היא רק על ששה בני קטורה שנולדו לו לאברהם אבינו, שבאמת זרעם של בני קטורה יתכן שהם פטורים ממצוות מילה, ואינם בכלל זרעו של אברהם, ולא קשה על זה מיד. וכל הקושיא היא על הבנים שנולדו לאברהם מקטורה, שזהו דבר תימה לומר שאברהם לא מל את כל בניו שהוא לו בחייו, שהסברא אומרת שכיון שלמעשה הם בני אברהם צריך להיות שיתחייב למולם, ולפי הדרשה של הגמרא יוצא שאין בהם מצוות מילה זהו דבר תמוה שלא מל את כל בניו.

אברהם נצטווה לכל הנולדים לו

ומיישבת הגמרא, "האמר רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר חנינא, את בריתי הפך, לרבות בני קטורה". והיינו שיש פסוק מיוחד לרבות את בני קטורה שהם חייבים במצוות מילה.

ופרש"י, "לרבות בני קטורה, אותם ששה לבדם ולא זרעם, אבל אברהם נצטווה לכל הנולדים לו". מבואר ברש"י שהלימוד הוא לימוד מיוחד אך ורק על אותם ששה בנים שנולדו לאברהם מקטורה, שבהם יש גילוי בפסוק הזה שיש לאברהם חיוב למולם, אבל באמת כל זרעם אינם נחשבים בכלל זרעו של אברהם והם פטורים ממצוות מילה.

מבואר בזה שאע"פ שנאמר בפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע" ונאמר בזה שרק יצחק נחשב לזרעו של אברהם ולא שאר בני אברהם, ומה אנו לומדים שבני ישמעאל ובני קטורה פטורים ממצוות מילה שאינם זרעו של אברהם, בכל זאת יש לנו דרשה מיוחדת מהפסוק "את בריתי הפך" ללמוד על בני קטורה שאותם ששה בנים שנולדו לאברהם יש בהם חיוב מצוות מילה. והיינו שאע"פ שאינם זרעו של אברהם, בכל זאת הם בעצמם כיון שהם בני אברהם יש בהם חיוב מצוות מילה. ומעתה כשם שהגמרא לומדת כן לגבי בני קטורה, כך יש ללמוד לגבי ישמעאל, שבפסוק הזה לא נאמר דין מסוים כלפי בני קטורה, אלא יסודו הוא דין כללי שבני אברהם אפילו שאינם בכלל זרעו הרי הם חייבים במצוות מילה, וגם ישמעאל נכלל בדין זה.

וממילא מיושב הכל שבאמת ישמעאל אינו בכלל זרעו של אברהם, וברית המילה מסורה רק לזרעו של יצחק ולא לזרעו של ישמעאל, ובכל זאת כלפי ישמעאל בעצמו יש לנו פסוק מיוחד שאומר שמאחר שהוא בנו של אברהם אבינו, הרי הוא מחוייב במצוות מילה, ואברהם נצטווה בציווי של מילה למול את בניו גם אם אינם בכלל זרעו.

ולפי זה יוצא שבמצוות מילה נאמר לאברהם שני ציוויים, ציווי אחד לדורות עולם ובוזה נאמר "אתה וזרעך אחריו לדורות עולם", שלדורות הציווי למול רק בן כזה שהוא מוגדר כ"זרעך", ואלו שאינם נקראים זרעך אין בהם מצוות מילה. וציווי נוסף נאמר לאברהם בלבד, למול את כל בניו גם אלו שאינם בכלל זרעו, שעצם זה שהם בניו זה עצמו מחייבו במצוות מילה, והציווי הזה נאמר רק עליו בניו שנולדו לו לבדו, אבל לזרעם אין את החיוב הזה, ומשום כן התחייב אברהם למול את ישמעאל בנו ואת בניו שנולדו לו מקטורה.

*

בני קטורה וזרעם חייבים במילה

אמנם ישוב זה הוא רק בדעת רש"י שסובר שבני קטורה פטורים ממצוות מילה, וכל דברי הגמרא אמורים רק על ששה בני קטורה, וזה לומדים מפסוק שאע"פ

שכתוב בפסוק "לדורותם" שציווי הזה נוהג לדורות כלפי כל זרע ישמעאל שכיין שאינו בכלל זרע אברהם אינו מצווה במצוות מילה. אבל כלפי ישמעאל בעצמו, כיון שהוא בנו במציאות בנו של אברהם אבינו, הרי הוא נכלל בכלל הציווי שנצטווה אברהם למול את בניו. ואין צריך על זה פסוק מיוחד לרבות את ישמעאל, אלא בעצם הציווי שהוא קיבל למול את בניו נכלל כל בניו שיש לו, וכל הדין כי ביצחק יקרא לך זרע ולא בישמעאל הוא רק כלפי הדורות העתידים, ולא כלפי ישמעאל בעצמו שהוא בנו של אברהם.

וכיצד בזה י"ל לגבי הפסוק "יהקיימוני את בריתי איתו לברית עולם לזרעו אחרינו" שנאמר בזה שברית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק, נאמר בזה דין רק כלפי הדורות העתידים שהברית מילה תהא מסורה לזרעו של יצחק ולא לזרעו של ישמעאל. אבל כלפי ישמעאל בעצמו, כיון שהוא למעשה בנו של אברהם אבינו חל עליו מצוות מילה שנצטווה אברהם אבינו.

ויסוד הדברים כדרך שנתבאר בדברי רש"י, אלא שלדעת רש"י יש פסוק מיוחד שמרבה את בני אברהם אבינו שחייבים במילה, שאפילו שלדורות זרעם פטורים ממילה בכל זאת הם חייבים. ולדעת הרמב"ם אין צריך פסוק מיוחד לרבות את בני אברהם אבינו במצוות מילה, אלא סובר שעצם זה שבכל הפסוקים שמצטווים את בני ישמעאל המיעוט נאמר דווקא בנוסח של "לדורותם", הרי בזה עצמו נאמר שכל הדין מתייחס רק ביחס לדורות הבאים שלא נמסרה להם מצוות מילה, וכלפיהם נאמרה ההלכה שלמצוות מילה צריך להיות זרעו של אברהם אבינו. אבל כלפי ישמעאל בעצמו שהוא בנו של אברהם אבינו לא נאמרה ההלכה הזו, והוא חייב במילה מצד עצם הדבר שהוא בנו של אברהם אבינו.

וכן נקט הגר"א שטיינמן שליט"א ליישב, שאברהם התחייב למול את כל בניו הנולדים לו מצד זה שהם בניו, ואין צריך פסוק מיוחד לרבות אותם במצוות מילה, ואין בזה נפ"מ אם הם מתייחסים אחריו להקרא זרעו או לא, אלא עצם המציאות שהם בניו מחייבים במצוות מילה. ולפי זה מיושב מה שכתוב בפסוק שאברהם מל את ישמעאל "כאשר דיבר איתו אלוקים", שבציווי של מצוות מילה של אברהם נכלל גם מילתו של ישמעאל בנו.

מדיני ותן טל ומטר

ובברכת שמע קולנו יאמר "ותן טל ומטר".

ה. במקום שמזכיר "ותן טל ומטר" בשומע תפילה או לפני ברכת רצה, הנוסח בשו"ע הוא שיאמר "ותן טל ומטר", ולא הזכיר שצריך להוסיף גם את המילה "לברכה". אבל בוודאי שאין זה גורע, והרוצה להוסיפו ולומר "ותן טל ומטר לברכה", יכול להוסיפו.

ו. מעשה באחד שסיים ברכת "ברך עלינו" ולא אמר "ותן טל ומטר", דינו לומר בברכת "שומע תפילה" את ההזכרה "ותן טל ומטר", אבל הוא טעה ולפני ברכת "שומע תפילה" חזר לברכת "ברך עלינו" ואמר "ותן טל ומטר", והמשיך משם את שאר הברכות כסדרם, ובאמצע אחת מהברכות (שכבר אמרה קודם) נזכר שההלכה היא שאין צריך לחזור לברך עלינו, אלא לומר ותן טל ומטר בשומע תפילה. והסתפק מה עליו לעשות עתה, האם מאחר שחזר לברך עלינו ואמר שם ותן טל ומטר, נחשב הדבר לתיקון הטעות, ויכול להמשיך משם את סדר הברכות כסדרם. או כיון שצריך לתקן את הדבר בשומע תפילה ולא לחזור לברך עלינו, ממילא התיקון הוא שלא כדון וצריך להפסיק באמצע הברכה, ולהמשיך מהברכה שעדיין לא אמרה, ובשומע תפילה לתקן את הדבר ולומר שם "ותן טל ומטר".

ולמעשה הגר"א שטיינמן שליט"א הכריע כצד השני, שמה שחזר לברך עלינו הוא שלא כדון, וממילא צריך להפסיק אפילו באמצע ברכה שכבר אמרה, ולחזור לברכה שעדיין לא אמרה, ולתקן בשומע תפילה ולומר שם "ותן טל ומטר".

ז. אם התחיל ברכת "רצה" אפילו אם אמר רק מילה אחת מהברכה, שוב אינו יכול לתקן את הדבר בברכת שומע תפילה, וצריך לחזור לברכת "ברך עלינו", ולהזכיר שם "ותן טל ומטר" כדינו, ומשם להמשיך את שאר הברכות כסדרם.

ח. אם סיים את התפילה לגמרי, אפילו אם עדיין לא עקר את רגליו אם אמר את הפסוק "יהיו לרצון אמרי פי וגו'" וסיימו עד הסוף, לא מועיל לחזור לברכת "ברך עלינו", אלא צריך לחזור לראש התפילה, ולהתפלל שוב כל תפילת שמונה עשרה.

ט. אבל אם עדיין לא סיים את הפסוק "יהיו לרצון וגו'" עד הסוף, ונזכר באמצע ששכח לומר "ותן טל ומטר", דינו כמו לאחר ברכת רצה שחזר לברכת ברך עלינו.

י. אם נזכר באמצע הפסוק "יהיו לרצון וגו'", וכדי לא להפסיק באמצע פסוק סיים את הפסוק הזה עד הסוף, וסיום הפסוק הזה לא היה כדי לסיים את התפילה, אלא רק כדי לגמור את הפסוק ומיד לחזור לברך עלינו, נראה שאין זה נחשב כסיום התפילה ודי אם יחזור לברך עלינו.

שכל זרעם של בני קטורה פטורים ממצוות מילה, בכל זאת הכנים עצמם שנוולדו לאברהם אבינו חייבים במצוות מילה.

אבל הרמב"ם חולק, וסובר שבני קטורה וכל זרעם חייבים במילה, וכתב (הלכות מלכים, פרק י' הלכה ח') "אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבא אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה וכו'". ולפי זה הנידון בגמרא על בני קטורה הוא לא רק על אותם ששה בניו שנוולדו לאברהם אבינו, אלא הנידון הוא על כל בני קטורה וכל זרעם עד היום הזה. שהיה ידוע לגמרא שבני קטורה וכל זרעם חייבים במילה, ומשום כן הגמרא מקשה שלכאורה לפי הלימוד מהפסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע" צריך להיות שבני קטורה פטורים ממילה, שהרי אינם מזרע יצחק. ועל זה הגמרא מיישבת שכתוב בפסוק "את בריתי הפר" לרבות בני קטורה, ויש בזה דרשה מיוחדת על בני קטורה וזרעם שאע"פ שאינם מזרע יצחק בכל זאת הם חייבים במצוות מילה.

ולפי זה בפסוק הזה שלומדים מילה על בני קטורה, אין לימוד מיוחד על אותם ששת בני קטורה שנוולדו לאברהם, אלא הוא לימוד כללי על בני קטורה וכל זרעם. ואם כן כאשר אנו דנים על ישמעאל אם יש לנו פסוק "כי ביצחק יקרא לך זרע" שבני ישמעאל פטורים ממצוות מילה, אין שום סברא לחלק בזה בין בני ישמעאל לישמעאל בעצמו, אלא הפסוק לפי פשוטו מפקיע גם את ישמעאל ממצוות מילה.

ומעתה יש לעיין לדעת הרמב"ם מדוע מצינו חילוק בין ישמעאל לזרעו, שכלפי ישמעאל בעצמו כתוב בתורה שאברהם אבינו מל אותו "כאשר דיבר איתו אלוקים" ומשמעות הדבר שנצטווה במילה ישמעאל, ואילו כלפי זרעו אנו אומרים שהם פטורים ממילה כיון שאינם בכלל זרעו של אברהם, הלא כשם שזרעו אינם בכלל זרע אברהם, כך גם ישמעאל בעצמו אינו בכלל זרע אברהם וצריך להיות שיהיה פטור ממצוות מילה.

אברהם התחייב למול את כל בניו

ונראה לומר בדעת הרמב"ם שכל הדין שנאמר באברהם "ואתה את בריתי תשמור, אתה וזרעך אחריו לדורותם", שמצוות מילה מסורה רק לזרעו של אברהם ולא לישמעאל שאינו בכלל זרעו, נאמר דווקא בתור ציווי לדורות וכמו

כתב השו"ע (סימן קי"ז סעיף א'), "ברכת השנים צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר וכו'". ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל י' במרחשון וכו'". ובסעיף ד' כתב, "אם לא שאל מטר בימות הגשמים, מחזירין אותו".

הנה כתוב בשו"ע שאם שכח ולא הזכיר ותן טל ומטר צריך לחזור, ואלו הם קיצורי הדינים על פי דעת המשנה ברורה להיכן צריך לחזור:

א. אם עדיין לא סיים ברכת "ברך עלינו" חזר ואומר "ותן טל ומטר" וממשיך משם את נוסח הברכה עד הסוף.

ב. אם כבר התחיל ואמר "ברוך אתה" של סיום ברכת ברך עלינו, אם עדיין לא הזכיר הזכרת ה', דינו כמי שעדיין לא סיים את הברכה, שחזר ואומר "ותן טל ומטר" וחזר ממשיך משם את כל נוסח הברכה עד הסוף.

ג. אם סיים את ברכת "ברך עלינו", שאמר "ברוך אתה ה' מברך השנים", אינו חוזר לברך עלינו, אלא ממשיך את התפילה כסדרה, ובברכת "שמע קולנו" לפני המילים "כי אתה שומע" יאמר "ותן טל ומטר" ויסיים הברכה כנוסחה "כי אתה שומע תפילת וכו'". ואם כבר הגיע לסיום ברכת שומע תפילה, אם עדיין לא הזכיר את שם ה' של החתימה, אפילו שאמר כבר "ברוך אתה", יחזור ויאמר במקומו "ותן טל ומטר", ויחזור וימשיך את ברכת שומע תפילה כנוסחתה מהמילים "כי אתה שומע תפילת וכו'", כדי שסיום הברכה תהא מעין החתימה.

ד. אם סיים ברכת שומע תפילה, ואמר "ברוך אתה ה' שומע תפילה" ועדיין לא התחיל רצה, ונזכר שלא אמר "ותן טל ומטר", כתב השו"ע (סעיף ה') שיאמר לפני רצה את המילים "ותן טל ומטר" ויצא בזה ידי חובה, ולאחר מכן ימשיך את ברכת רצה כסדרה.

אבל כיון שיש ראשונים שחולקים, וסוברים שאם סיים ברכת שומע תפילה, הרי זה נחשב כעקירה מברכת שומע תפילה ואי אפשר כבר להוסיף שם בקשות ולומר "ותן טל ומטר", לכן כותב המשנה ברורה (סקי"ט) שאם אמר רק "ברוך אתה ה'" של ברכת שמע קולנו ולא סיים ואמר "שומע תפילה", עדיף יותר שיאמר "למדני חוקיך" ויחזור ויאמר "ותן טל ומטר" וימשיך את ברכת שמע קולנו מהמילים "כי אתה שומע וכו'" עד הסוף כסדרה.

ה. נראה שכל זה דווקא בברכת "שומע תפילה", אבל בברכת "ברך עלינו" אם אמר "ברוך אתה ה'" של חתימת הברכה ועדיין לא סיים ואמר "מברך השנים", טוב יותר שלא יאמר "למדני חוקיך" כדי לחזור לברך עלינו לומר "ותן טל ומטר", אלא כיון שיש לו תקנה לומר "ותן טל ומטר" בשומע תפילה, יסיים את הברכה כסדרה

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

בית אל וההר - מי סימן למי?

וַיֵּצֵא מֶשֶׁם הַהֵר מִקְדָּם לְבֵית אֵל וַיֵּשֶׁב אֶת הַמָּיִם וְהָיָה מִקְדָּם
וַיֵּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה (יג, ח)

"משם" הכוונה מהעיר שכם, משם הוא יצא ולהיכן נסע? "ההר".
היכן נמצא הר זה?

התורה נותנת לנו סימן למיקומו של ההר: "מקדם לבית אל" - בצד מזרח לבית אל. בית אל היה מקום ידוע, ומספרת התורה שאותו הר היה בסמוך אליו. "ויש אהל" - שם נסע אברהם את אהלו. ממשיך הכתוב ואומר: אתה יודע היכן נמצאת בית אל? - "בית אל מִן־הַמִּזְרָח, היא ממוקמת בצד מערב של ההר, "והעי מקדם" - העי נמצא בדרומו של ההר.

והדברים מפליאים, רבותי! בתחילה, כשרוצה הכתוב לתת סימן היכן נמצא ההר הוא אומר שמיקומו בצד מזרח לבית אל, ובית אל - כולם יודעים היכן היא. אולם מיד אחרי כן מספר לנו הכתוב כי בית אל נמצא מצד מערב של ההר. ההר הוא סימן לבית אל. מה קורה כאן? האם בית אל מהווה סימן למיקום ההר או שההר מהווה סימן למיקומה של בית אל?

שמעתי סלונימער וורט, רעיון נפלא בביאור הכתובים:
ברוסייה שלפני חמשים שנה, כשאדם היה שואל את חבירו: "היכן נמצאת ראדין?" היה חבירו עונה לו: "ראדין נמצאת ליד העיריה המפורסמת לידא". כך זה היה, כאמור לפני חמשים שנה.

כיום, כשישאל אדם את חבירו: "היכן נמצאת לידא?" התשובה תהיה: "לידא ממוקמת בסמוך לעיירה ראדין. מה קרה כאן? מה השתנה?

פשוט מאוד: לפני חמשים שנה ראדין היתה כפר קטן, בקושי היה בה מנין יהודים. מי ידע עליה, מי שמע עליה. לידא, לעומת זאת, היתה עיר גדולה, ממילא ראדין היתה "ליד לידא" - העיריה המפורסמת שבאותו אזור חלפו שנים, במשך חמשים שנה התגורר "הפּפֶּץ חיים" בעיירה ראדין, והמקום נעשה תל תלפיות שכולם עולים לשם. היתה בו גם ישיבה גדולה שבחורים מכל רחבי העולם התקבצו ובאו אליה, ממילא כיום כשרוצים לתת סימן היכן נמצאת לידא - אומרים: "זוהי עיירה ליד ראדין"...

זו, אם כן, כוונת הפסוק: "ויעתק משם ההר", והיכן נמצא ההר? - "מקדם לבית אל". אולם, ממשיך הכתוב, "ויש אהל" - שם נסע אברהם את אהלו. ככה? אחרי שהוא נסע את אהל על ההר - ההר נהיה סימן לבית אל, כי נעשה מקום מפורסם שרבים מגיעים אליו.

"אנשים אחים" - סיבה להיפרד

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט אֵל תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וְכִן רָצִיתִי בִּי
אֲנָשִׁים אֲחִים אֲנִי... הַפֶּרֶד נָא מֵעַלִּי (יג, ח-ט)

יש להבין, וכי "אנשים אחים" אנו? הוא הסיבה שלא לריב? וכי אם לא מדובר באנשים אחים יש כבר סיבה, או הצדקה, לריב?
השאלה מתעצמת לפי דברי המדרש שהביא רש"י: "כי אנשים אחים אנו - דומים בקלסתר פנים". מה הקשר בין דמיון פנים לבין אי מריבה? וכי דמיון בקלסתר פנים היא סיבה שלא לריב? וכשאין דמיון בקלסתר פנים יש הצדקה לריב?

הפירוש הפשוט הוא, שאברהם אבינו הלא היה הולך ממקום למקום ומפיץ את האמונה בא-ל אחד ואת מוסר המדות: לעסוק בעשיית חסדים, לא לגנוב ולא לרצוח, מה הוא רחום וחנון וגומל חסדים אף אתם הן כן. כך דרשו חז"ל את הפסוק "וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּחֶרֶן" - שאברהם היה מגייר את האנשים ומכניסם תחת כנפי השכינה.
אומר אברהם ללוט: אינני יכול להמשיך להיות אתך בצוותא אף לא יום אחד נוסף. אנו מוכרחים להיפרד זה מזה, משום ששונותנו גורמת לי בעיה קשה. היא מפריעה לי קשות בעבודת הקודש וגורמת לחילול השם גדול:

היות ואנחנו דומים בקלסתר פנים, אנשים אומרים זה לזה: מחד גיסא אברהם עומד ומסיף נגד עבודת אלילים, ומאידך גיסא אני רואה אותו ממש בעיניים שלי שהוא עומד ליד עובדי אלילים ולא אומר להם דבר! הם אינם מבחינים שאתה הוא זה שעומד ולא אני, שהרי דומים אנו זה לזה בקלסתר פנים. בגלל אותו דמיון בקלסתר הפנים - השונות בינינו יוצרת חילול השם! על כן "הפרד נא מעלי".

יש פירוש אחר על הצורך ב"הפרד נא מעלי" דווקא בגלל ש"אנשים אחים אנו":

הקב"ה אמר לאברהם: "לך לך מִצְרָעָה וּמִמִּזְדָּרָה וּמִבֵּית אֲבִיךָ". נשאלת השאלה: איך אברהם לוקח אתו את לוט? וכי לוט אינו חלק מ"בית אביך" אותו אָמַר אברהם לעזוב? התשובה היא: לוט התבטל כלפי אברהם, הוא היה התלמיד שלו וכפוף אליו. לפיכך נחשב לוט כ"בית אברהם" ולא כ"בית אביך".

כל זה נכון כל עוד היה לוט כפוף לאברהם, נכנע לו ובשל כלפיו, אבל כאשר לוט הפך את עצמו ל"מאן דאמר", כאשר הוא בעצמו נהיה "פוסק" ויש לו ריב עם אברהם ורועיו - אומר לו אברהם: מרגע זה והלאה אסור לי להישאר במחיצתו! מרגע זה שוב אינך נקרא "בית אברהם" והפסקת את עצמך להיות "בית אביך", שהרי אנשים אחים אנו, וממילא כלול אתה בתוך בית אבא - שאותו ציווה אותי ה' לעזוב! על כן "הפרד נא מעלי".

ממש גישמא! איחא!

לוט סבר שמעשיו על פי דין

הַפֶּרֶד נָא מֵעַלִּי (יג, ח)

אברהם אבינו נפרד מלוט. הוא לא מנסה להסביר לו על חומרת עוון גול כדי שישוב מדרכו הרע ויובל להישאר, אלא משלח אותו מביתו ואומר לו: גי עוזנער הייט - לך לחיים ולשלום.

מה קורה כאן, כיצד אברהם אבינו עושה כך לקרובו, שאר בשרו? והלא חז"ל (בימות סב ע"ב) כבר אמרו: "האזהב את שכניו והמקרב את קרוביו... עליו הכתוב אומר: 'או תקרא וחי' יענה תשוע ויאמר הנני". לקרב קרוב משפחה זה געוואלדיגע זאך, ענין גדול, והעושה כן - מובטח לו שכשיקרא אל ה' תפילתו תיענה.

בענין זה אספר לכם סיפור על רבי עקיבא איגר זצ"ל.

פעם הגיע רבי עקיבא איגר לעיר וורשא, לחדתנות נכדו. כל אנשי העיר התאספו בסמוך לאכסניא שבה שהה גדול הדור, הרחובות השחירו מרוב בני אדם, אי אפשר היה לזוז מרוב צפיפות, ומשטרה לא היתה שם שתשמור על הסדר...

רבי עקיבא איגר, שראה מחלולו את המוני בני האדם שאל את השמש שלו: "אמור לי, כלום הגיבנת שלי כל כך נוראה עד שאלפי אנשים באים לראות את המום שלי?... לא עלה בדעתו שבאים לכבודו! הוא חשב שבאים לראות יהודי כפוף עם גיבנת..."

על כל פנים הוא שהה באכסניא זמן מה, ואז פנה אל אחד מהנוכחים ושאל: "היכן גר פלוני הסנדלר? ברצוני לבקר אותו!"

נהייתה סערה גדולה. מה רוצה גדול הדור מהסנדלר, איש פשוט ביותר? לא עברה שעה שעתיים וכל וורשא ידעה שרבי עקיבא גילה צדיק נסתר - הסנדלר... אלפי אנשים הגיעו במרוצה לראות את הצדיק נסתר...

והסנדלר עצמו - לא ידע מה רוצים מהחיים שלו. הוא אפילו לא ידע מי זה רבי עקיבא איגר.

סביב בית המלאכה שלו נוצרה מהומה. אלפי אנשים התאספו שם. היה לו חלון קטן פונה לרשות הרבים, בקושי נכנס קצת אור, ונעת מחמת הצפיפות האימה שסביב לחנותו, לא נכנס אור פנימה, נעשה מחניק.

הוא צעק: "לכו מכאן, מה אתם עושים פה?"

"באנו לראות את הצדיק הגדול", קראו לעברו.

"איזה צדיק, מי צדיק?" תמה הסנדלר.

הסגדלר אומר שהוא לא צדיק... נו, אבל אם הרב'ה אומר - ברור שהוא צדיק, אלא שצדיק נסתר הוא!
אלפי אנשים עמדו שם, שורות שורות. כל וורשא באה לראות את הצדיק הנסתר שרבי עקיבא אייגר גילה.
ביתניים שאלו את רבי עקיבא מהיכן ידע שהוא צדיק נסתר? ברוח הקודש? או שהיו לו קשרים אתו, התכתב אתו.

"צדיק נסתר?" תמה רבי עקיבא אייגר, "יתכן, אך לי לא ידוע שהוא צדיק".
"הוא לא צדיק נסתר? אז למה הרב'ה ביקש ללכת אליו מיד כשהגיע לעיר?"
"מה זאת אומרת למה? משום שהוא קרוב שלי, שאר בשרי, ואסור לי להתעלם ממנו. ההלכה היא שזקן הרואה אבדה זקן ואינה לפי כבודו - הוא פסור. פעמים שאתה מתעלם. אבל אצל קרוב משפחה כתוב: 'ומבשרך לא תתעלם', כאן אין היתר של 'והתעלמת', ואפילו זקן ואינה לפי כבודו מחויב במצוה זו. לכן הייתי מוכרח לבקר את קרובי, על אף שסגדלר הוא".

כיצד יתכן, אפוא, שאת לוש - שהיה גיס ואחיין - שולח אברהם מביתו, ואפילו לא מנסה להסביר לו את חומרת עוון הגול, אולי ישוב מדרכו הרעה ויוכל להניחו להישאר בביתו?

התירוץ הוא: אם לוש היה מצדיק את עצמו שגזול כי יש לו יצר הרע; נכון, זה אסור, אבל מה אעשה, אין לי בררה אני לא יכול להתגבר על היצר הרע-אברהם היה לומד אתו מושה, מסביר לו את חומרת עוון גול, ויתכן שלבסוף לא היה נאלץ לשלחו מעל פניו.

אבל לא זה מה שהיה עם לוש, הבעיה היתה אחרת: "רועים של לוש רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגול, והם אומרים נתנה הארץ לאברהם, ולו אין יורש, ולוש יורשו, ואין זה גול, והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז יושב בארץ ולא זכה בה אברהם עדיין".

לוש בא עם טענה הלכתית, א גאנצע פלפול במשנה וגמרא בפרק יש נוחלין... הוא טען: על פי דין מותר לי לרעות את בהמותי בשדות אחרים כי הארץ שייכת לאברהם ואני יורשו!

אתה נבל ברשות התורה? אתה אומר שעל פי דין הנך עושה את מעשיך? אם כך - אין מה לעשות אתה, היפרד נא מעלי! תשאלו את אלו שעוסקים עם בעלי תשובה, הם יספרו לכם: אותם "גראבע יונג" [פרתחים פורקי עול] שאוכלים נבלות וטריפות כי הם פשוט רוצים לאכול וללול - עמם אפשר לדבר על חומרת עוון מאכלות אסורות ועל מעלתו של כל יהודי, ובמקרים רבים הדברים מתיישבים על דעתם והם משנים את התנהגותם. אבל אותם אלו שמתחכמים ואומרים שעל פי דין הדבר מותר, והם השומרי מצוות, הם הדתיים האמיתיים... - אליהם אי אפשר להתקרב אפילו שנטימשה, כי לדעתם הם הצדיקים.

ברגע אחד ניתן להפסיד הכל!...

הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי... וישא לוש את עיניו וירא את כל כפר הירדן (יג, ט-ט)

ראיתי א' גיוועלדיגער פרקי דרבי אליעזר על פסוקים אלו: עד עכשיו לוש הלך עם אברהם, וזכה מכח כך לשכר רב; "וגם ללוש הלהך את אברהם הנה צאן ופקדון ואקלים", ואמרו חז"ל (בראשית רבה מא, ד): "שני אהלים - רות המואביה ונעמה העמונית". אם הוא היה ממשיך ללכת עמו - מי ידע לקמה עוד היה זוכה.

והנה הוא שומע שאברהם אבינו אומר לו: "הפרד נא מעלי". הרי לוש היה צריך להתחנן לפניו: "אבא, רב'ה, חשאתי עויתי פשעתי, כל הפורש ממך כפורש מן החיים, איך אני יכול לעזוב אותך?"

אבל לא! כשאברהם אומר לו "הפרד נא מעלי", מיד - "וישא עיניו וירא", הוא כבר רואה את סדום.

מה שברגע אחד אפשר להפסיד!

אוי, גיוועלד גיוועלד! לאיוו דיוטא תחתונה הוא התדרדר!...

מדוע דווקא כאן הוזכר "העברי"

ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי (יג, יא)

מהו "אברהם העברי"?

אומרים חז"ל (בראשית רבה מב, ח): "כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד".

לכאורה צריך להבין, הלא קודם לכן כבר הוזכר השם "אברהם" כל כך הרבה פעמים ולא נזכר עמו התואר "עברי". מדוע דווקא כאן נאמר עליו שהוא "אברהם העברי"?

אומר הסטסמאר רבי'ה זצ"ל: תוכניתו של הפליט היתה, שאברהם ימות במלחמה והוא ישא את שרה לאשה, והרי היה זה מצב של פיקוח נפש, וכיצד עלה בדעתו שאברהם יצא למלחמה כה מסוכנת? התשובה היא: כי הפליט הכיר את אברהם וידע שהוא "אברהם העברי", ולמען עקרונותו מוכן הוא להילחם נגד כל העולם, ממילא היה ברור לו שכשישמע שנשבה לוש בן אחי - יצא להילחם למרות הסכנה הגדולה שבדבר.

לוט העדיף את הממון על פי מעלת נפשו

וישב את כל הרכשו וגם את לוט אחיו ורכשו השבי (יג, יא)

יש לשאול, שלכאורה תחילה היה לו להשיב את לוש ורכושו, ורק אחר כך להשיב את רכוש סדום, שהרי בעבור לוש שם אברהם נפשו בכפו לצאת להילחם עם ארבעת המלכים ולא עבור רכוש סדום!

אמנם ביאור הדברים נראה, בהקדם דברי חז"ל (סוטה ח ע"ב): "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו", והרי עיקר הליכתו של לוש לשכון עם סדום היתה בעבור הממון, כמו שכתוב: "וישא לוש את עינו וירא את כל כפר הירדן כי כולה משקה לפני שחת ה'", והכתוב מעיד: "ואנשי סדום רעים וחסאים לה' מאד", ואף על פי כן לא נמנע לוש מלשכון עמם (עיין רש"י שם), נמצא שלוש העדיף את הממון ואת הרכוש על פני מעלת נפשו, ועל כן אף בהצלתו נהגו עמו כך, להשיב תחילה את רכוש סדום ואחר כך את לוש ורכושו.

מלכי צדק היה גם צדיק וגם עשיר

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון. ויברכהו ואמר (יד, יא-יב)

מעשה ביהודי עני ואביון שהוצרך לחתן את בתו. הלך לרב העיר ואמר לו: "אני צריך דנוניה, תן לי בבקשה שלושים אלף רובל".

"אתה עושה ממני צחוק?" אמר הרב. "מנין לי לתת לך שלושים אלף רובל? לך לגביר הגדול אולי הוא יתן לך משהו".

"אם כך", אמר האיש, "תן לי ברכה".

"טוב", הסכים הרב. "אני מברך אותך שתהיה לך סייעתא דשמיא וכל הברכות שבעולם יחולו על ראשך".

משם הלך היהודי אל גביר העיריה ואמר: "הרב שלח אותי אליך. אני צריך לחתן את בתי ואין לי כסף".

- אז מה אתה רוצה?

- אני רוצה ברכה.

- השתגעתי? ממני אתה מבקש ברכה? לך לרב, הוא צדיק, הוא יתן לך ברכה.

- אם ככה, תן לי כסף.

- טוב, כסף אני יכול לתת.

אבל איך זה כשאדם הוא גם צדיק גדול וגם עשיר? - אדם כזה יכול לתת את שניהם, גם כסף וגם ברכה.

זהו שאומר הכתוב: "ומלכי צדק מלך שלם", וכיון שהיה מלך "הוציא לחם ויין" - היה באפשרותו לתת לאברהם לחם ויין, אולם בנוסף לכך הוא גם היה "כהן לא-ל עליון", ממילא יכול היה גם לברך את אברהם.

מעשיו ראובן

לאחר הניתוח בו נאלצו לכרות לרבי ראובן זצ"ל חלק מרגלו, כשבני משפחתו נכנסו לבקרו בחשך וחורדה, אמר להם רבי ראובן בוו הלשון: "אצל הנחש מצינו שבשעה שקצצו את רגליו, כעונש על שהסית את אישה לאכול מעץ הדעת, נשמעה צעקתו מסוף העולם ועד סופו. אבל מה עושה יהודי בשעה שכורתים את רגליו? הוא רק שוכב ושותק ונושא את ייסוריו בדומיה!"
לאחר תקופה, התפשט הנמק והרופאים נאלצו לכרות גם את רגלו השנייה. רבי ראובן קרא על עצמו את הפסוק: "אם אמרתי משה רגלי חסדך ה' יסעדני", (תהלים צד יח), כשהוא מפרש את הדברים שאם "משה רגלי", הרי זה כדי להציל את הגוף כולו.

כשאביו גופו דווים ומיוסרים קרא רבי ראובן בהתעוררות: "אונים להם ולא ישמעו... ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו, מה נותר לעשות? רק לבטוח בחסדי הבורא, ישראל בטח בה' עזר ומגנם הוא!"

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מרן בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פרשת לך לך | שנת תשע"ח | גיליון 13

מי יעלה בהר ה' - זה אברהם

נבראו שמים וארץ, רק שע"י מציאותו של אברהם ישנה אפשרות של בריאה כסדר, שגם לאחר ה"הבראם", ישנה בריאה ויצירה, וכד' חז"ל ואשים דברי בפיך וגו' לנטוע שמים וליסוד ארץ, השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה. ויעוין גם בסנהדרין (צט:): דדרשו מהאי קרא דכאילו בנה פלטרין של מעלה ומטה. ויתירה מזה ע"י אברהם נתחדשה אפשרות לא רק בריאה של שמים וארץ, רק אפשרות של בריאת אדם, וכדבריהם ז"ל (סנהדרין שם) כל המלמד את בן חבירו תורה כאילו עשאו שנא' ואת הנפש אשר עשו בחרן, ופירש"י דמדרגתו דשעבידו לדאורייתא בחרן וקרי להו עשיה. וראה לשון הספרי פר' ואתחנן, את הנפש אשר עשו וגו', והלא אם מתכנסים כל באי העולם לבריאת יתוש אחד ולהכניס בו נשמה אינן יכולים לבראות, אלא מלמד שהי' אברהם אבינו מגיירם ומכניסם תחת כנפי השכינה. ונמצינו שלא רק אברהם הוא בריה חדשה, רק ע"י אברהם יש אפשרות של בריאת שמים וארץ חדשים, ובני אדם חדשים. והו' עומק דבריהם ז"ל (סנהדרין צז.) כי ב' אלפים ראשונים של הבריאה הם "שני אלפי תוהו", ומתחילת הנפש אשר עשו בחרן התחילו ב' אלפים תורה, כן פירש"י שם (שהי' אברהם בן נ"ב שנה עסק אברהם בתורה עיי"ש). והיינו דעד עתה הי' תוהו - שא"ל לחדש דבר בבריאה - ומעתה התחילה תקופה של בריאה חדשה, אפשרות לברוא ולחדש ואעשך לגוי גדול וגו' את הנפש אשר עשו בחרן וגו'.

אי' במדרש (ילקוט פ' חיי שרה רמז ק"ג) "מי יעלה בהר ה' זה אברהם. ונתבונן דפרשת אברהם מיוחדת בענין זה של עליה. וזו בחינה מיוחדת בחיוב של מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, ונתבונן כסדר. דהנה אי' במדרש רבה פ' ויגש וברמב"ם ריש הל' ע"ג, דבן מ"ח הכיר אברהם את בוראו [וכאשר כ' בהגהות מימוניות שם דהגירסא בד' הרמב"ם היא בן מ"ח כדאי' במדרש, ובכס"מ שם כ' איפכא, דהגירסא במדרש היא בן ארבעים כפי הגירסא בד' הרמב"ם לפנינו], וכ' בהגה"מ ובכס"מ שם דאין סתירה מד' המדרש והרמב"ם לד' הגמ' בנדרים דבן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, דהכונה היא שכשהתחיל לחשוב ולשוטט במחשבתו להכיר את בוראו היה בן שלש שנים וכשהיה בן מ"ח (או בן מ') השלים להכירו. ונמצא דמ"ה (או ל"ז) שנה עסק אברהם אבינו בחיפוש ובדרישה להכיר את בוראו עד שזכה למדרגתו השלימה. כל אותן שנים היו שנות עליה בלתי פוסקת וטיפוס בלתי פוסק בהר ה'. והנה אי' בסדר עולם פ"א: "בן מ"ח שנה היה אברהם אבינו בהפלגה" (הובא בבבב"ס בפ' לך לך, וכן נזכר עצם הדבר בדברי רש"י להלן י"ט כ', ובשבת י' ב' ד"ה ששיבתה עיי"ש). ולכאורה צ"כ מאי נפ"מ בן כמה שנים היה אברהם אבינו בעת מעשה ההפלגה. ויש לומר דאמנם הדבר הזה שהיה אברהם בן מ"ח שנה בהפלגה הוא מכון ביותר. דהנה לפי המבואר לעיל הלא נמצא (לפי"ד ההגה"מ) דאברהם הגיע לשלימות מדרגתו בהכרת הבורא כאשר היה בן מ"ח שנה. אמרו ז"ל במדרש (ב"ר פמ"ב ח'): "לאברהם העברי, כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד".

בש"ק זו פר' לך לך, אנו מתחילים את למוד פרשת האבות. ישנו תוכן מיוחד בלימוד פרשת האבות. ראשית דבר, עפי"מ שהשרישו חז"ל הק' (בתנ"א פכ"ה): "כל אדם ואדם מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב", וכתב הרמח"ל בדרך עץ חיים בזה"ל: "שיעמוד האדם בכל יום וכו' ויבקש בלבו מה עשו הראשונים אבות העולם שכן חשק ה' בהם וכו' ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו לעשות כן גם הוא וטוב לו עכ"ל. וכן איתא בספרי פ' ואתחנן "רבי מאיר אומר ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך כאברהם ובכל נפשך כיצחק ובכל מאודך כיעקב" עיי"ש, וע"י לימוד פרשת מעשי אבות וההשתדלות לקנות איזו שייכות וללכת בדרכי אבות מקיימים חובה זו. ולפי זה מתפרש תיבת "אבות", במובן כעין "אבות מלאכות" ו"אבות נזיקין" שהכונה שהם משמשים מקור ושורש ללימוד, ואף אבות העולם הם "אבות" - מקורות ושרשים ללימוד מהם דרך ה'.

עתה אנו עוסקים בפרשת אברהם, ונתבונן מעט בפרשה זו דאברהם אבינו ע"ה. הנה אנו אומרים: "אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כולם וצבא השמים לך משתחווים אתה הוא ה' האלוקים אשר בחרת באברם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך", והיינו ששקולה בחירת אברהם כעשיית כל הבריאה כולה, אתה הוא ה' אשר עשית את השמים - אתה הוא ה' אשר בחרת באברם. כי אברהם עצמו הוא בריאה חדשה ומיוחדת, וכדבריהם ז"ל במדרש ריש לך לך (מדר"ת) ואעשה אותך לגוי גדול, ואשימך אין כתיב כאן, אלא ואעשך, אותך אני בורא בריה חדשה שנאמר ויעש אלוהים את הרקיע [ועד"ז במד"ר בקוצר יותר: "משאני עושה אותך בריאה חדשה אתה פרה ורבה"]. והכונה ד"ואעשה אותך לגוי גדול", דכאן התחילה הבריאה של כנסת ישראל, שהיא בריאה לעצמה, עם זו **יצרתי** לי תהילתי יספרו. וזו היא ההפקעה של כי ביצחק יקרא לך זרע, לאפוקי ישמעאל ולאפוקי עשיו, היינו שהם אינם שייכים לבריאה הזו. ובמשנה באבות תניא (פ"ו מ"א): "חמשה קנינים קנה לו הקב"ה בעולמו, ואלו הן תורה קנין אחד שמים וארץ קנין אחד אברהם קנין אחד ישראל קנין אחד ביהמ"ק קנין אחד", וקנין מלשון בריאה ויצירה - וקונה הכל, קונה שמים וארץ פירש"י כמו עושה שמים וארץ, ע"י עשייתו קנאן להיות שלו. דאברהם הוא בריאה ויצירה מיוחדת בעולם.

והנה כתיב, אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב ד), ואז"ל "בהבראם, אותיות אברהם, דבזכות אברהם נבראו שמים וארץ" (בר"ר שם). ולכאורה למה נרמז ענין זה בפרשה השני' של בראשית, ולא נרמז מיד בתחילה בראשית, ע"ד שדרשו חז"ל בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית, ואמאי לא נזכר שם גם אברהם. אכן החידוש של אברהם הוא לא רק שבזכותו

נכתב על דעת הכותב בלבד >

והנה תחילתה של ע"ז היא בדור אנוש כדכתיב (בראשית ד' כ"ו) אז הוחל לקרא בשם ה', יעו"ש בפירש"י (וכ"ה ברמב"ם בריש הל' ע"ז, ועיין שבת קי"ח ב' אפי' עו"ז כדור אנוש וכו' ופירש"י התחילו לעבוד ע"ז דכתיב לקרא וגו'), אך תכלית העומק של המרידה בקב"ה היה בדור ההפלגה (עיין ב"ר פל"ח ותנחומא י"ח). והיה זה בבחינת זה לעומת זה, העולם כולו לעומת אברהם, כדבריהם ז"ל כנ"ל אברהם העברי, כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד, והיינו שכאשר הגיע אברהם לשלימות מדרגתו בהכרת הבורא הגיע העולם לשפל המדרגה במרידה בקב"ה, וכ"ה מבואר במדרש שם (פל"ח ו'): "ודברים אחדים" שאמרו דברים חדים (על שני "א ת ד ים", כ"ה בילקוט נח שם) על "ה' אלקינו ה' אחד" ועל "אחד היה אברהם". כלומר דמרידתם היתה מכוונת כנגד מדרגת הכרת הבורא של אברהם. והן הן דבריהם ז"ל בס"ע דכן מ"ח שנה היה אברהם אבינו בהפלגה. והנה אי' במדרש (ילקוט שמעוני בראשית י"א, המשך רמז ס"ב) "רבי שמעון אומר קרא הקב"ה לע' מלאכים הסובבין כסא כבודו ואמר להם בואו ונבלבל לשונם לשבעים גוים ולשבעים לשון והפילו גורלות שנאמר בהנחל עליון גוים וגו' ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם ועל זרעו שנאמר כי חלק ה' עמו יעקב אמר הקב"ה חבל וגורל שנפל עלי רצתה נפשי בו שנאמר חבלים נפלו לי בנעימים", ונמצינו למדים דשעה זו של "אברהם העברי" - כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד - היתה שעת הקביעות של שרש הבחירה דאברהם וזרעו. ואז"ל (נדרים לא): "רבי אומר גדולה מילה שכל המצוות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים", ומשמע דהמילה נמיו היתה פסגה מסוימת בדרך העליה של אברהם.

והנה מצינו ענין זה של הביקוש והחיפוש להתעלות בעבודת ה'. כתוב בפסוק כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטים לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה. ויעוין ברמב"ן, "וטעם לשכנו תדרשו שתלכו לו מארץ מרחקים ותשאלו אנה דרך בית השם, ותאמרו איש אל רעהו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב. וכבר נודע להעיר משמיה דמרבא החז"א זצוקללה"ה דהא חזינן דלערי מקלט מכוונות היו הדרכים, ו"מקלט" היה כתוב על פרשת דרכים כדי למצא הדרך, וכדכתיב (להלן יט ג) "תכין לך הדרך", ודרשו ז"ל (מכות ט' ב' י' ב') עשה לך הכנה לדרך, וא"כ מפני מה לביהמ"ק לא היו הדרכים מכוונות עד שצריכים היו לשאול אנה דרך בית ה'.

אכן ענינו של דבר הוא, שעצם החיפוש והדרישה והשאלה "אנא דרך בית ה'" הוא מעיקרה של מצות העליה "לשכנו תדרשו". דמעיקר ענינה של מצות עליה לרגל, הוא עצם החתירה והדרישה החיפוש החיטוט והטיפוס, הצמאון והכמיהה ההשתוקקות והשאיפה "צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי מתי אבוא ואראה פני אלקים" (תהילים מ"ב ג' ועיי"ש פירש"י לעלות לרגל), שאמנם זו היא תכלית לעצמה.

והרי אמנם כן הוא דמצות העליה אינה אך הכשר והכנה למצות ראית פנים בעזרה אלא שהיא מצוה בפ"ע ותכלית לעצמה. ויעוין לשון הרמב"ם בסה"מ מע"ע כ', במצות בנין בית הבחירה: "ואליו תהי ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה". והרי שזו עצמה מן התכלית של ביהמ"ק שיהיה מקום לילך ולעלות אליו. וכ"ה בריטב"א (סוכה כ"ה א' ד"ה ובלכתך) דעליה לרגל אינה בגדר הכשר

מצוה וכשאר הולך לדבר מצוה אלא שהמצוה היא בהליכה עצמה וחשיב דעוסק במצוה ממש עיי"ש [עיין חזו"א או"ח סימן קכ"ט סק"א דכ' דהעליה עד מחנה לוי הוא בגדר הכשר מצוה וצ"ע]. וכן הוא מבואר בלשון הגמ' (פסחים ת:): "מפני מה אין פירות גיוסר בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לאכול פירות גיוסר בירושלים דיינו נמצאת עליה שלא לשמה כיוצא בו מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דיינו נמצאת עליה שלא לשמה". ויסוד הדבר הוא בקרא (שמות ל"ד כ"ד): "כי אורישי וגו' ולא יחמוד איש את ארצו בעלותך לראות את פני ה' אלקיך שלש פעמים בשנה [ועיי"ש בגמ' פסחים שדרשו מהאי קרא דכל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושאינו לו קרקע אינו עולה לרגל, ואף כאן ההטעמה היא על העליה].

והנה אמרו בגמ' (תגיגה ג): "דרש רבא מאי דכתיב מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב (ופירש"י על שם שנדבו לבו להכיר את בוראו) שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם אלקי אברהם ולא אלקי יצחק ויעקב אלא אלקי אברהם שהיה תחילה לגרים", ולמדים אנו דהשם אשר כנסת ישראל נקראת בו בשעת העליה לרגל הוא "בת נדיב" - בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב, וצ"ב ביחוד השם הזה לזו העת. אכן שם זה משתייך באמות במסוים לבחינה הזו של העליה לרגל שהיא מצוה בפ"ע ותכלית לעצמה.

וי"ל בביאור הדבר, על פי המבואר בענינה של העליה לרגל, דבחינה זו היא היופי של מה יפו פעמך בנעלים "כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל". וכבר עמדו במשמעות תיבת "בנעלים", דהמכוון הוא להליכה והעליה עד הכניסה להר הבית כשהם במנעליהם (דכשבאים להר הבית שוב אין מנעלים ברגליהם דדינא הוא דלא יכנס אדם להר הבית במנעלו משום מורא מקדש), והיינו כאשר אין עדיין את הרגשת הרוממות ואין רואים עדיין את "הקדושה הגדולה" של ביהמ"ק "כהנים בעבודתם ולוים בשירים ובזמרים" (כלשון התוס' ב"ב כ"א א' ד"ה כי), ואך הלב דרוך בציפיה עמוקה "מתי אבוא ואראה", והרגלים מהלכות מתוך אמונה ובטחון בהבטחתו ית' כי לא יחמוד איש את ארצו, שעל פעמי רגלים אלו אומר הכתוב "מה יפו".

בשעה זו של גילוי היופי הזה של כנסת ישראל, בשעה הזו שעולים ומחפשים להגיע למדרגה שמשגיגים בראיית פנים בעזרה, קרויה היא בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב "שנדבו לבו להכיר את בוראו". והיינו אברהם אבינו אשר במשך שנים מרובות עסק ודרש וחקר לעלות להר ה', ולהגיע לפסגת האמונה שהגיע אליה כשהיה בן מ"ח שנים, כל אותן שנים היו שנות עליה בלתי פוסקת וטיפוס בלתי פוסק בהר ה' (וכלשון המדרש הנ"ל "מיי עליה בהר ה' זה אברהם"). והוא ענין יחוד השם הזה של "בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב" לעת הזו של העליה לרגל, שבשעה זו של העליה לרגל מעמידה כנסת ישראל את עצמה באותו נתיב של עליה אשר עליו צעד אברהם אבינו בדרך עליתו בהכרת הבורא, והיא נחתמת באותו חותם של נדיבות "שנדבו לבו להכיר את בוראו". וזה מה שצריכים אנו ללמוד מפרשה זו, החיפוש והדרישה לעלות בהר ה'.

הגיליון נתרם ע"י ידידינו הרב ר' שמואל יצחק יפה שליט"א מתלמידי ומקורבי רבינו זצוק"ל לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת ביתו תחי'

חדש!!
יצא לאור

הלכות עשיית עירוב חצרות ובדיקת המחיצות

בו יבוארו ההלכות הנצרכות לעשיית עירוב, תיקון רחובות העיר ע"י עשיית דלתות,
ודיני צורת הפתח לפרטיהן, ודיני מחיצות.
ואח"כ הקנאת פת העירוב לאנשים הנמצאים בהיקף המחיצות, ומקום הנחתה,
ושכירות רשות מהדיירים המעכבים בעירוב.
ההלכות מבוארות משורשם בסוגיית הגמ' ובראשונים,
כדי שיהיו הדינים מובנים בטעמם לכל הנצרך להם
ועי"ז יעמוד מעצמו על השאלות המצויות.

בראש הקונטרס מכתבי הרבנים: הגרש"ז אולמן שליט"א
הגר"י טשזנר שליט"א הגר"נ קופשיץ שליט"א והגר"א דינר שליט"א.

דוגמא מתוך הקונטרס

פרק ד: דיני מקום העמדת הקנים ודבר החוצץ בין הקנים.....21

קנה מאחורי הכותל/ קנה הנראה מבחוץ/ גדר צוה"פ לדעת החזו"א/ נראה מבחוץ להחזו"א/ צוה"פ באלכסון/ חריץ באמצע צוה"פ/
צוה"פ מעל בתים/ צוה"פ תחת פי תקרה/ מחיצה ד"ט באמצע צוה"פ/ נמשך הקנה כלפי פנים/ רוחב הקנים/ קנים מכוונים תחת
הקנה העליון/ קנים עקומים/ עקומים ואינן נוגעים/ קנים ע"ג תל/ קנים בתוך בור באדמה/ קנים בראשי ההרים/ קנים מרוחקים
מהכותל/ עומד מרובה מהקנים לכותל/ חיבור הקנים לכותל במחיצה נמוכה.

אפשר להשיג בבני ברק: רח' הגר"א 10 ק"ב מש' הדר.
ובמודיעין עילית: רח' חזון דוד 13 דירה מס' 12 [קומה 0] מש' הדר.
ובאופקים: אצל המחבר בנין 1602 דירה 6.

כוללים וחבורות שלומדים ענינים אלו יכולים לשלוח בקשה לקבלת הקונטרס למייל: rh264532@gmail.com

הופיע ויצא לאור

אגרת הגר"א

עם ביאור דרך ישרים

תוספות וחידושים

תוספות והרחבות בענינים הנידונים באגרת

מקור האגרת

מקור דברי הגר"א מתנ"ך ומאמרי חז"ל

פנינים והנהגות

פנינים והנהגות בדברי הגר"א

מגדולי ישראל זצ"ל ושיבלחט"א

להשיג בחנויות הספרים

יומא טבא לרבנן
כל בו על מסכת ביצה

הופיע ויצא לאור

ספר אבני המקום

על מסכת ביצה חלק ב'

אוצר ביאורים והערות ובירורי סוגיות
מלוקט מספרי רבותינו בתוספת מרובה

מאת הרב אריה קולדצקי

נכד מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

כולל מפתח ערכים על שני הכרכים

ובסופו **ספר מפי כהן** על הלכות יו"ט

והוא קיצור הלכות

על סדר השו"ע ומשנה ברורה הלכות יו"ט

ערוך מסודר ומבואר

תוך שימת לב על פרטי ההלכה כפי המציאות בזמננו

מאת הרב ישעיה כהן נכד רבינו שליט"א

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובהקות

או אצל משפחת קולדצקי טלפון: 03-6762224

לפרסום במדור זה ניתן לפנות:

053-3145900

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

נורת עלית הר יונה בבית הכנסת המרכזי נחל יבנה 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שכר שכי נתיבי רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס) ישיבת עטרת מתתיהו 054-8479928 (סעידוב) נעצם ישיבת נר זרח נחלה גבעת המורה נפת תקוה גני הדור בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 נרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 נרית גת בבתי הכנסת: ביהמ"ד קרעטשניץ קהילת בני תורה נרית שמונה 052-7136824 נחל יבנה 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים נחלים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך בביהכ"ס היכל משה נחל אביב מלון דבורה שפירא מכולת רח' ר' ישראל סלנט תפרח 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה ניתן להשיג בבתי החולים: • בלינסון-שניידר • מעייני הישועה • תל השומר	סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל היכל שמואל סנהדריה ביהכ"ס פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) מרום הרים רמות פולין ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה בבתי הכנסת: המרכזי חזון אי"ש שערי חסד 054-8498969 (קירט) רמיתאל ישיבת רנה של תורה מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישיבת באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק בביהכ"ס המרכזי נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת קהילת משך 053-3127555 בביהכ"ס קהילת קצוה"ח ברכפלד ישיבת מיר בביהכ"ס קהילת ר' עקיבא בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכ"ס בני הישיבות גבעה הדרומית בביהכ"ס זכרון משה מגדל העמק 050-4180407 מצפה רמון אצל ידידינו ר' איכנגי בוגוסלבסקי הי"ו	זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישראל חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינויער) ישיבת נחלת הלויים בביהכ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידי) בביהכ"ס צא"י טבעון בביהכ"ס קדושי השואה כולל איילת השחר טלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן) יסודות ביהכ"ס המרכזי ירוחם ביהכ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 בבתי הכנסת: אמשינוב מנין אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת שאול זופניק בביהכ"ס אוהל יונתן בכולל ישיבת באוהליך גוש 80 ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכ"ס היכל שמואל נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: בני הישיבות חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם תורה ותפילה	אוהל תמר אשכנז רח' יעל בית אהרון רח' רדק בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן הליכות חיים המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישיבת באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה סלבודקא פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנין אברכים (אבוהצירא 9) קרית הרצוג בבתי הכנסת: חניכי הישיבות כרם ישראל מנין אברכים צא"י נחלת סירוקה זיו יהודה שכון ה' ביהכ"ס המרכזי בני ים 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכ"ס היכל הקודש הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצנלסון חדרה בביהכ"ס יד זאב	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: קיווי שיווי נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים אור עקיבא בביהכ"ס עץ חיים אלעד 054-8415551 (הופנר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים מאור שרגא אחיעזר אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) אור שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קרית 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"ס שערי תורה ישיבת אור לישירים רמה ג' ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכ"ס לב אליהו ביתר גבעה A בביהכ"ס אשכנז זכור לאברהם קרלין גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות בני תורה קהל חסידים ורכי תורה מנין אברכים בית דגן אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי הי"ו בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל משה ורחל-רח' פרל
--	--	---	---	--

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900